

MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
Departament Pożytku Publicznego

Barbara Godlewska-Bujok, Cezary Miżejewski

Ustawa o spółdzielniach socjalnych.

KOMENTARZ

Warszawa, marzec 2012 r.

Łamanie i druk: ZWP MPiPS. Zam. 92/2012.

Słowo wstępne

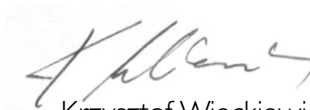
W ubiegłym roku minęło 5 lat od uchwalenia przez polski Parlament ustawy o spółdzielniach socjalnych – dokumentu już wówczas na gruncie prawodawstwa polskiego nowatorskiego i jednocześnie niezwykle przydatnego. Formalne uregulowanie statusu i formuły działalności spółdzielni socjalnej nadały temu podmiotowi cechy łączące przedsiębiorstwo oraz organizację pozarządową. Spółdzielnie socjalne, prowadząc równoległe działalność gospodarczą oraz integrację społeczną i zawodową, stają się jednym z kluczowych podmiotów ekonomii społecznej oraz coraz istotniejszym instrumentem polityki społecznej w zakresie aktywnej integracji i zwiększania spójności społecznej.

Kolejnym latom obowiązywania i stosowania ustawy towarzyszy rosnące zainteresowanie prowadzeniem działalności ekonomiczno-społecznej w formie spółdzielni socjalnej oraz konsekwentny wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów. Praktyka stosowania ustawy przyniosła także trzykrotną jej nowelizację. Za najistotniejszą należy uznać zmianę z 2009 roku, kiedy to m.in. wprowadzono możliwość tworzenia spółdzielni socjalnych przez organizacje pozarządowe i samorząd oraz zwiększono wsparcie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, podniesiono limit dla liczby założycieli spółdzielni wywodzących się spoza grupy osób defaworyzowanych, uelastyczniono formy zatrudniania w spółdzielniach oraz rozszerzono możliwości wsparcia finansowego ze środków publicznych.

Do dziś trwają dyskusje dotyczące m.in. perspektyw i docelowego modelu funkcjonowania spółdzielni socjalnych na rynku oraz trwałości działań spółdzielczych, jak również dyskusje związane z interpretacją oraz praktycznym stosowaniem przepisów ustawy o spółdzielniach socjalnych przez rozmaite instytucje publiczne.

Publikacja, którą przekazujemy w Państwa ręce, ma na celu omówienie i wyjaśnienie przepisów ustawy o spółdzielniach socjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem najczęściej pojawiających się pytań i wątpliwości. Komentarz przygotowany został na zlecenie Departamentu Pożytku Publicznego

w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej przez dr Barbarę Godlewską-Bujok – prawniczkę specjalizującą się w zagadnieniach zatrudnienia w Polsce oraz przez Cezarego Miżejewskeigo – eksperta i praktyka w zakresie ekonomii społecznej, w szczególności spółdzielczości socjalnej, współautora omawianej ustawy. Komentarz zawiera interpretacje zgodne z poglądami autorów, i będące jednocześnie zasadniczo spójne z wykładnią dotychczas stosowaną przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Krzysztof Więckiewicz

Dyrektor Departamentu Pożytku Publicznego
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Spis treści:

Wykaz skrótów	6
Wprowadzenie	7
Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. Komentarz	12
Bibliografia	114
Akty prawne	116
Orzecznictwo	120

Wykaz skrótów

Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	Dziennik Urzędowy
kc	Kodeks cywilny
kk	Kodeks karny
kkw	Kodeks karny wykonawczy
kp	Kodeks pracy
kpa	Kodeks postępowania administracyjnego
kpc	Kodeks postępowania cywilnego
M. P.	Monitor Polski
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
ONSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
UE	Unia Europejska
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości

Wprowadzenie

Prace koncepcyjne nad wykorzystaniem spółdzielczej formuły gospodarowania w ramach polityki zatrudnienia nie są w Polsce niczym nowym. Już w 1923 roku prekursor wielu działań spółdzielczych Jan Wolski, rozpoczął prace nad przeszczepieniem na grunt Polski doświadczeń spółdzielczości wytwórców i spółdzielczości pracy¹. Szukano inspiracji w ideach spółdzielczości włoskiej, poszukiwano wsparcia ministerstwa pracy, usiłowano poszukiwać wsparcia w ówczesnym Funduszu Pracy. Dopiero jednak po 1945 roku, przy wykorzystaniu przedwojennych doświadczeń, wyrosła spółdzielczość pracy ze wszystkim swoimi zaletami i uwarunkowaniami ustroju minionej epoki, gdzie spółdzielcza samorządność była wprost proporcjonalna do demokratycznych reguł wówczas panujących. Pojawiały się również rozwiązania zbliżone do wielu krajów europejskich, takie jak spółdzielnie inwalidów i niewidomych, jako koncepcja reintegracji zawodowej osób niepełnosprawnych, zatrudniająca jeszcze w 1988 roku ponad 253 tys. osób niepełnosprawnych i 17 tys. osób niewidomych. Centralny Związek Spółdzielni Inwalidów składał się z 420 spółdzielni, Centralny Związek Niewidomych – 32 spółdzielnie².

Jednak zmiany, jakie zaszły w Polsce po 1990 roku, nie sprzyjały spółdzielczości. Zamiast przywracać spółdzielcom samorządność i niezależność, traktowano ich jako relikty minionej epoki, przeznaczony do likwidacji. W 2005 roku działało już tylko ok. 270 spółdzielni inwalidów i niewidomych, zatrudniających ok. 30 tys. osób³.

Jednak w ramach nowego myślenia o polityce społecznej i aktywnej integracji, również w kontekście spójności społecznej i w związku z pracami nad Wspólnym Memorandum Integracji Społecznej, pojawiły się nowe pomysły działań spółdzielczych. Początkowo w 2002 i 2003 roku przepisy dotyczące reintegracji zawodowej i społecznej osób bezrobotnych oraz

¹ C. Mizejewski, Historia magistra vitae – jak budować sprawny ruch spółdzielczy?, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl>.

² Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych w spółdzielczych zakładach pracy chronionej w perspektywie historycznej oraz ostatnich lat (synteza na podstawie dostępnych informacji), opracowano w Wydziale Analiz i Programów Celowych PFRON, Warszawa listopad 1999, s. 7–8.

³ S. Nałęcz, J. Konieczna, Sektor spółdzielczy – główny pracodawca gospodarki społecznej w Polsce, w: S. Nałęcz (red.), Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005–2007, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008, s. 45–49. W 2010 roku Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych (KZRSlISN) zrzeszał 130 spółdzielni, z czego 25 wzięło udział w badaniu ewaluacyjnym związku. Por. L. Mizera (red.), Wyniki ewaluacji stanu spółdzielczości inwalidów. Ocena sporządzona w 2010 r., KZRSlISN, Warszawa 2010.

zagrożonych wykluczeniem pojawiły się w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym⁴. Założenie spółdzielni jako spółdzielni pracy miało być jedną z możliwych alternatyw aktywizacji zawodowej bezrobotnych, po zakończeniu uczestnictwa w Centrum Integracji Społecznej. Przewidziano wówczas nawet możliwość wsparcia spółdzielni poprzez refundację składek na ubezpieczenie społeczne ze środków Funduszu Pracy. Następnie kontynuowano dyskusję sięgając, jak osiemdziesiąt lat wcześniej, do włoskich idei spółdzielczych. Efektem były zmiany do ustawy Prawo spółdzielcze w 2004 roku, wprowadzające do polskiego ustawodawstwa pojęcie spółdzielni socjalnej jako odmiany spółdzielni pracy⁵. Po pierwszych doświadczeniach i dyskusjach publicznych pojawiła się w 2005 roku koncepcja nowego typu podmiotu prawnego, łączącego w sobie zarówno cechy przedsiębiorstwa spółdzielczego, jak i organizacji pozarządowej. W lutym 2005 roku wpłynął do Sejmu projekt ustawy⁶, który w lipcu tegoż roku miał swoje drugie czytanie. Jednak nie doszło do uchwalenia ustawy z uwagi na nierozpatrzenie poprawek zgłoszonych w drugim czytaniu przez Komisję Gospodarki, a następnie zakończenie kadencji Sejmu. Projekt budził wówczas spore emocje, wskazywano m. in. na możliwości nadużyć⁷, co spowodowało zatrzymanie prac legislacyjnych.

W październiku 2005 roku do nowego Sejmu⁸ ponownie przesłano projekt ustawy, który został zaakceptowany przez nową Radę Ministrów. Był to jeden z niewielu przypadków o takim charakterze, który udowodnił, że niezależnie od reprezentowanych opcji politycznych, koncepcja ustawy jest akceptowana jako rozwiązanie nowatorskie i przydatne. Ostatecznie, ustawa została uchwalona 27 kwietnia 2006 roku, 333 głosami za, przy 71 przeciw i 9 wstrzymujących.

Po uchwaleniu ustawy pojawiły się też pierwsze możliwości wsparcia spółdzielczości socjalnej w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL oraz Regionalnych Funduszy Ekonomii Społecznej⁹ tworzonych dzięki inicjatywie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Kolejne zmiany prawne zostały zainicjowane w ramach projektu „Tu jest praca”, IW Equal. W dniach

⁴ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym, tekst jednolity Dz.U. z 2011, Nr 43, poz. 225, z późn. zm.

⁵ Zmiany wprowadzone ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.

⁶ Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych, druk sejmowy Nr 3781, IV kadencja Sejmu.

⁷ Por. m.in. I. Rakowska-Boroń, By nie zapłacić podatku zostaną bezrobotnym, *Gazeta Prawna*, Nr 140, 20 lipca 2005 r., P. Blajer, Przywileje mogą skusić każdego, *Rzeczpospolita*, Nr 160, 11 lipca 2005 r.

⁸ Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych, druk sejmowy Nr 49, V kadencja Sejmu. Ponadto grupa posłów w listopadzie 2005 roku zgłosiła identyczny projekt ustawy (druk sejmowy 337), który został wycofany w kwietniu 2006 roku.

⁹ Ocena stanu spółdzielczości socjalnej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Warszawa październik 2007, s. 3–5.

12–17 marca 2007 roku grupa posłów (m. in. Eugeniusz Wyciśło, Tadeusz Tomaszewski, Stanisław Kalemba) i urzędników, z udziałem Ewy Leś z Instytutu Polityki Społecznej INP UW, wzięła udział w wyjeździe studyjnym do Włoch. Efektem wyjazdu było zawiązanie tzw. „grupy trydenckiej”, która rozpoczęła prace nad zmianami do ustawy. Przygotowano projekt nowelizacji¹⁰, który po pracach w podkomisji został w czerwcu 2008 roku przyjęty jako projekt Komisji Polityki Społecznej¹¹. Projekt przygotowano starannie, z zastosowaniem instytucji wysłuchania publicznego. Ustawa¹² została uchwalona 7 maja 2009 roku przy 423 głosach za, żadnym głosem przeciwnym i żadnym wstrzymującym.

Ustawa o spółdzielniach socjalnych korygowana była jeszcze w styczniu 2010 roku¹³, w zakresie relacji z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz w sierpniu 2011 w zakresie działalności nieodpłatnej pożytku publicznego¹⁴.

* * *

Problematyka statusu prawnego spółdzielni socjalnych od początku budziła liczne emocje i dyskusje już w trakcie debaty w 2005 roku. Pierwotne zarzuty wskazywały na zagrożenie nadużyciami i nadmierne uprzywilejowanie spółdzielni. Jak stwierdzano wówczas w dyskusji: „Nie można dać się zwieść nazewnictwu. Spółdzielnie socjalne byłyby niczym innym jak przedsiębiorstwami, tylko zwolnionymi z płacenia podatku. Gdyby ustawa weszła w życie w proponowanym kształcie, za rok lub półtora przez Polskę przeszłaby fala przekształceń działających dziś na rynku firm w uprzywilejowane spółdzielnie. Wystarczyłoby, aby przedsiębiorca zwolnił zatrudnionych u siebie pracowników, ci zarejestrowaliby się w urzędzie pracy jako bezrobotni i razem założyli spółdzielnię socjalną. Bez znaczenia byłoby przy tym, czy byłiby zarejestrowani w urzędzie pracy jeden dzień czy 10 lat”¹⁵. Dzisiaj, pięć lat po uchwaleniu ustawy można stwierdzić, że zarzuty te były zupełnie nietrafione. Pojawiły się natomiast fundamentalne rozbieżności, dotyczące koncepcji funkcjonowania spółdzielni socjalnych na rynku. Dylemat, który stał się przedmiotem wielu dyskusji, to trwałość działania spółdzielni socjalnych.

¹⁰ C. Miżejewski, Uzasadnienie do projektu nowelizacji ustawy o spółdzielniach socjalnych, w: E. Leś i M. Oldak (red. naukowa), Zeszyty Gospodarki Społecznej, Tom 3 Nowa gospodarka społeczna w rozwoju regionalnym i lokalnym, Warszawa 2008.

¹¹ Projekt ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk sejmowy 1136, Sejm VI kadencji.

¹² Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 91, poz. 742.

¹³ Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 28, poz. 146 z późn. zm.

¹⁴ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 205, poz. 1211.

¹⁵ Spółdzielnie socjalne – ustawa nie w tej kadencji, w: <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/120245.html>.

Hubert Izdebski w swoich ekspertyzach sugerował, iż: „spółdzielnie społeczne powinny być raczej instrumentami protekcjonizmu wychowawczego niż stabilnymi podmiotami systemu gospodarczego”¹⁶. Ten pogląd pojawiał się w wielu wypowiedziach akademickich. Z kolei Małgorzata Gersdorf¹⁷ zwracała uwagę na to, że reintegracja nie może zostać osiągnięta w przypadku de facto ograniczenia zdolności prawnej spółdzielni społecznej, skoro ta nie może przekształcić się choćby w zwykłą spółdzielnię pracy (nie wspominając o spółce prawa handlowego) mocą własnej decyzji. Tym samym sugerowano przejściowość formy spółdzielni społecznej i wtórność wobec podmiotów rynkowych. Jednak pojawiają się również głosy odmienne, m.in. Ryszarda Szarfenberga¹⁸, czy Jacka Tittenbruna¹⁹, o trwałości funkcjonowania spółdzielni społecznych. Dylemat ten zostanie oczywiście rozstrzygnięty empirycznie, jednak i ustawodawca może kształtować zachowania spółdzielców, czego dowodem są m. in. zmiany w prawie spółdzielczym przyjęte w ustawie o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców z marca 2011²⁰, umożliwiające przekształcenie spółdzielni pracy w spółki prawa handlowego. W ustawodawstwie dotyczącym spółdzielni społecznych nie zastosowano takich rozwiązań, wskazując na trwałość formy prawnej i dopuszczając zarówno podział, jak i połączenie spółdzielni społecznej jedynie w inną spółdzielnię społeczną.

* * *

Prezentowany Państwu komentarz przygotowany został przez Cezarego Miżejewskiego, jednego z autorów ustawodawstwa spółdzielczości społecznej, niegdyś podsekretarza i sekretarza stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, zajmującego się obecnie na co dzień teorią i praktyką spółdzielczości społecznej, oraz dr Barbarę Godlewską-Bujok, prawniczkę, której zainteresowania naukowe dotyczą systemu zatrudnienia w Polsce. Materiał jest pierwszą próbą stworzenia komentarza po pięciu latach funkcjonowania ustawy. Należy zatem pamiętać, iż literatura prawnicza w tym zakresie jest dość ograniczona, podobnie jak orzecznictwo. Toczy się po-

¹⁶ H. Izdebski, *Polski model spółdzielni społecznej na podstawie analizy rozwiązań prawno-instytucjonalnych*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008. Tekst przygotowany w ramach projektu „W stronę polskiego modelu gospodarki społecznej – budujemy nowy Łisków” w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, <http://www.isp.org.pl/kompas/v=news&id=88&ln=pl>.

¹⁷ M. Gersdorf, *Spółdzielnie społeczne*, w: Z. Góral (red.), *Z zagadnień współczesnego prawa pracy*. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, s. 449 i nast.

¹⁸ R. Szarfenberg, *Polemika z tezami prof. H. Izdebskiego wyrażonymi w tekście „Polski model spółdzielni społecznej na podstawie analizy rozwiązań prawno-instytucjonalnych”* (Instytut Spraw Publicznych), w: <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/polemikaSS.pdf>.

¹⁹ J. Tittenbrun, *Własność siły roboczej a spółdzielnie społeczne jako mechanizm walki z wykluczeniem społecznym*, w: J. Tittenbrun (red.), *Spółdzielnie Społeczne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?*, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni społecznych, Poznań 2010, s. 7 i nast.

²⁰ Art. 2 ustawy z 25 marca 2011 o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, Dz.U. z 2011 r. Nr 106, poz. 622.

nadto szereg dyskusji i istnieje wiele kontrowersji dotyczących omawianych przepisów, które stanowią przedmiot artykułów²¹, interpretacji i wyjaśnień prawnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Dlatego też należy przyjąć, że prezentowany komentarz, oparty na stanie wiedzy na 31 grudnia 2011 roku, zawiera interpretacje zgodne z poglądami autorów. Komentarz powinien stać się przedmiotem dyskusji, tak aby jego kolejne wydania stanowiły coraz bardziej kompletne kompendium wiedzy merytorycznej i prawniczej o spółdzielniach socjalnych.

²¹ Por. m.in. M. Oldak, M. Syty, G. Wojtanowski, Funkcjonowanie ustawy o spółdzielniach socjalnych. Wnioski i rekomendacje, w: J. Tittenbrun (red.), Spółdzielnie Socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni socjalnych, Poznań 2010, str. 295 i nast. J. Brzozowska, A. Bulka, Spółdzielnie socjalne, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2006, F. Pazderski, Kooperatywa po polsku – czyli o systemie spółdzielczości socjalnej w III RP, Instytut Spraw Publicznych, marzec 2011.

USTAWA

z dnia 27 kwietnia 2006 r.

o spółdzielniach socjalnych

(Dz.U. z 2006 r. r. Nr 94, poz. 651, z 2009 r. Nr 91, poz. 742, z 2010 r. Nr 28, poz. 146, z 2011, Nr 205, poz. 1211)

Stan prawny na dzień 31 grudnia 2011 roku

Art. 1. 1. Ustawa określa zasady zakładania, prowadzenia działalności, łączenia oraz likwidacji spółdzielni socjalnej.

2. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie o spółdzielni socjalnej stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848, z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 oraz z 2005 r. Nr 122, poz. 1024).

Geneza ustawy
o spółdzielniach
socjalnych

1. Uchwalenie ustawy o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 r. nie było jedyną próbą regulacji funkcjonowania tegoż podmiotu gospodarczego w polskim obrocie prawnym. Po raz pierwszy instytucja spółdzielni socjalnej w prawodawstwie polskim pojawiła się w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹. Art. 127 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wprowadził do ustawy Prawo spółdzielcze z 1982 r.² nowy typ spółdzielni pracy – spółdzielnie socjalne, oraz określił niektóre uprawnienia spółdzielni odnośnie dotacji na założenie spółdzielni ze środków Funduszu Pracy. Nowelizacja ta nie dokonała jednak znaczącej zmiany. Przede wszystkim wprowadziła dodatkową odmianę dotychczasowej formuły spółdzielni pracy. Nie wskazywano ponadto, z jakich możliwości ekonomicznych może skorzystać nowo powstały typ osoby prawnej³. Uchwalona w 2006 roku ustawa o spółdzielniach socjalnych zmieniła ten stan prawny i faktyczny, rozbudowała instytucję spółdzielni socjalnej w polskim systemie prawnym, wprowadzając nowe regulacje i przyznając nowe uprawnienia spółdzielniom socjalnym, tworząc nowy typ podmiotu posiadającego zarówno cechy przedsiębiorstwa, jak również organizacji pozarządowej. Ponadto ustawa określiła relacje spółdzielni z administracją publiczną, wyposażając

¹ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. z 2004, Nr 99 poz. 1001, która weszła w życie 1 czerwca 2004 roku i była później wielokrotnie nowelizowana. Przepisy dotyczące spółdzielni socjalnych w ustawie Prawo spółdzielcze derogowano z chwilą wejścia w życie przepisów ustawy o spółdzielniach socjalnych 6 lipca 2006 r.

² Nowy Dział V w Części II w ustawie z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, tekst jednolity Dz.U. z 2003, Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.

³ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, s. 449 i nast.

tą ostatnią w uprawnienia do zbudowania pozycji spółdzielni socjalnej jako instrumentu polityki społecznej.

2. Poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, spółdzielnia miała stanowić część systemu aktywnej integracji oraz zatrudnienia socjalnego, stwarzając nowe możliwości znalezienia pracy i powrotu na rynek pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zaliczanych do grupy osób o tzw. niskiej zatrudnialności. Uchwalenie ustawy oznaczało również dążenie ustawodawcy do realizacji aktywnej polityki zatrudnienia i integracji społecznej⁴, za sprawą nowego mechanizmu aktywizacji zawodowej oraz reintegracji zawodowej i społecznej dla osób zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy.

3. Ideowym wzorem dla polskiego ustawodawcy przy tworzeniu uregulowań legislacyjnych dla instytucji spółdzielni socjalnych było ustawodawstwo włoskie i fińskie⁵. We Włoszech spółdzielnie socjalne są formą przedsiębiorstwa społecznego. Jedną z ich najważniejszych cech jest zakres oddziaływania na grupy zagrożone na rynku pracy. Warto jednak pamiętać, że włoskie spółdzielnie socjalne to nie tylko podmioty działające na rzecz aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (tzw. spółdzielnie socjalne typu B), ale również podmioty świadczące usługi społeczne (tzw. spółdzielnie typu A), co powinno dać asumpt do przyszłych zmian legislacyjnych w obszarze spółdzielczości socjalnej.

4. Uchwalenie ustawy o spółdzielniach socjalnych jest jednym z elementów prowadzenia polityki społecznej przez rząd mających na celu ograniczenie marginalizacji i wykluczenia społecznego, a jednocześnie osiągnięcie jak największego poziomu spójności i integracji społecznej. Jest to zgodne z celami przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, ujętymi w Narodowej Strategii Integracji Społecznej. Jednym z celów określonych w Krajowym Planie Działania na rzecz Integracji Społecznej, przyjętym przez Radę Ministrów

⁴ W art. 1 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy ustawodawca określił cele zadań podejmowanych przez instytucje rynku pracy w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej. Realizację tych celów nakłada na Państwo Konstytucja RP. Warto zauważyć, że treść art. 1 ust. 2 pkt. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy określa, że takim celem jest pełne i produktywne zatrudnienie, a więc można wnioskować, że to instytucje rynku pracy mają wspierać realizację polityki rynku pracy zmierzającą do pełnego produktywnego zatrudnienia, określoną również w art. 10 § 3 Kodeksu pracy, jak również określone w art. 1 ust. 2 pkt. 4 wzmacnianie integracji oraz solidarności społecznej. Z kolei art. 6 ust. 1 pkt. 1–6 ustawy o promocji zatrudnienia jako instytucje rynku pracy wskazuje podmioty publiczne i niepubliczne. Tak więc realizacja zasady wyrażonej w art. 10 § 3 kp ma następować w wyniku działalności podmiotów publicznych i niepublicznych. Takie sformułowanie treści przepisu może wskazywać na delegowanie niektórych zadań do instytucji niepublicznych i pozostaje w duchu zmian okresu globalizacji. Wskazuje także na wzrost znaczenia instytucji niepublicznych jako partnera w realizacji zadań z zakresu polityki społecznej, m. in. rozwiązywania kwestii zatrudnienia, a takim partnerem z pewnością jest spółdzielnia socjalna.

⁵ Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych wraz z projektami aktów wykonawczych. Druk sejmowy 49. Uzasadnienie, s. 3–6. Tekst ustawy z dnia 8 listopada 1991 roku nr 381, o spółdzielniach socjalnych (Republika Włoska), w: E. Leś i M. Oldak (red.), Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2 Zeszytów Gospodarki Społecznej, Collegium Civitas, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007, s. 247 i nast. Publikacja dostępna jest pod adresem: <http://www.gospodarkaspoleczna.pl>.

w dniu 21 września 2004 r. był rozwój spółdzielczości socjalnej. Priorytet 3 Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej, w działaniu 3.2 dotyczącym Ekonomii Społecznej, dotyczył właśnie zatrudnienia socjalnego i spółdzielni socjalnych. Podobnie w Krajowym Programie „Zabezpieczenie społeczne i integracja społeczna na lata 2008–2010” przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 16 grudnia 2008 roku, w priorytecie 2. „Integracja przez aktywizację”, wskazano jako jedno z działań wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej.

5. Uchwalenie ustawy o spółdzielniach socjalnych było także wyrazem realizacji założeń Strategii Lizbońskiej oraz Wspólnotowego Programu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu, a także celów Wspólnoty w zakresie walki z bezrobociem i wykluczeniem społecznym: ułatwienia uczestnictwa w zatrudnieniu i dostępie do wszelkich zasobów, praw, dóbr i usług, zapobiegania ryzyku wykluczenia społecznego, oraz pomocy dla najsłabszych, najbardziej narażonych na to ryzyko. Uchwalenie ustawy o spółdzielniach socjalnych było również oparte na założeniach Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską⁶. Zgodnie z art. 136 oraz 137 celem Wspólnoty jest bowiem wspieranie zatrudnienia, poprawa warunków życia i pracy, zapewnienie właściwej ochrony socjalnej, rozwój zasobów ludzkich na rzecz trwałego wysokiego zatrudnienia oraz zwalczanie izolacji społecznej.

6. Ustawa o spółdzielniach socjalnych wraz z innymi ustawami, m.in. ustawą o zatrudnieniu socjalnym i ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy tworzy system aktywizacji zawodowej i zatrudnienia osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, a więc takich, którym najtrudniej znaleźć pracę. Spółdzielnie socjalne są ważnym instrumentem ułatwiającym stworzenie wspólnego przedsiębiorstwa osobom chcącym wspólnie je prowadzić, a które dotąd – z różnych powodów – nie były w stanie tego zrobić.

**Spółdzielczość
socjalna jako
element ruchu
spółdzielczego**

7. Należy podkreślić, że spółdzielczość socjalna jest również elementem ruchu spółdzielczego jako forma prawna łącząca klasyczne funkcje spółdzielni z realizacją celów reintegracji społecznej. Tradycja ruchu spółdzielczego liczy już około 150 lat i zawsze odnosiła się do włączania w system gospodarczy drobnych wytwórców, realizując przy tym zasadę współuczestniczenia członków w zarządzaniu wspólnym przedsięwzięciem (jeden członek – jeden głos) oraz zasadę solidarności społecznej. Osłabienie ruchu spółdzielczego w Polsce jest konsekwencją paradoksu, wynikającego z tego, że w okresie realnego socjalizmu spółdzielczość oceniana była jako relikwyt kapitalizmu, a w trzeciej Rzeczypospolitej – z uwagi na wady w funk-

⁶ Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Tekst skonsolidowany (uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Nicei. Traktat o Unii Europejskiej), Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2003.

cjonowaniu wynikające z systemu nakazowo-rozdzielczego i kierowniczej roli partii – jako relikty socjalizmu⁷.

8. Spółdzielnie socjalne, jako podmioty powołane do aktywizacji osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, doskonale wpisują się w charakter ruchu spółdzielczego. W ustawie Prawo spółdzielcze pojęcie spółdzielni definiuje się jako dobrowolne zrzeszenie nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi działalność gospodarczą (art. 1 ustawy Prawo spółdzielcze). Głównymi cechami spółdzielni wyróżnianymi w literaturze przedmiotu⁸ są: zrzeszeniowy charakter spółdzielni, dobrowolność, zmienny skład osobowy, zmienny fundusz udziałowy, prowadzenie działalności gospodarczej w interesie członków oraz dodatkowo prowadzenie działalności społecznej i oświatowo-kulturalnej. Ta ostatnia cecha, w przypadku spółdzielni utworzonej na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, nie jest jej głównym celem, zaś w przypadku spółdzielni socjalnej staje się celem zasadniczym, który definiuje jej znaczenie jako instrumentu wspieranego zatrudnienia. Porównując ustrój spółdzielni socjalnej do spółdzielni utworzonej na mocy ustawy Prawo spółdzielcze warto zauważyć, że dzielą one te same cechy, które właśnie wyróżniają spółdzielnie od innych podmiotów w obrocie prawnym. To w szczególności zrzeszeniowy charakter spółdzielni – spółdzielnia to grupa osób współdziałających dla osiągnięcia wspólnego celu, który przekracza możliwości jednostki. W przypadku spółdzielni socjalnej wspólnym celem jest również – a może przede wszystkim – reintegracja społeczna i aktywizacja osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Kolejną cechą wspólną jest dobrowolność członkostwa w spółdzielni, co wyłącza jakąkolwiek formę przymusu zarówno co do założenia spółdzielni, jak i kształtowania drogi członkowskiej. Dobrowolność leży zatem u podstawy powstania więzi członkowskiej i jej trwałości. Przystąpienie do spółdzielni jest wyrazem dokonania pewnego wyboru, przekonania o słuszności podjętej decyzji oraz o korzyściach (nie tylko ekonomicznych) z dokonania właśnie takiego wyboru. Następną, niezwykle istotną cechą spółdzielni wspólną dla obu porównywanych jej typów jest samorządność, którą rozumieć należy jako możliwość decydowania o swoich sprawach – oczywiście w granicach prawa – i zarządzania tymi sprawami w sposób demokratyczny, co oznacza udział w procesie decydowania, ale również ponoszenie odpowiedzialności za podjęte decyzje. W węższym znaczeniu to również faktyczna możliwość bezpośredniego udziału w zarządzaniu spółdzielnią. W obecnym stanie

⁷ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, s. 449 i nast.

⁸ Por. np. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 16 i nast.

prawnym spółdzielnią socjalną – podobnie jak inne spółdzielnie utworzone na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze – prowadzi działalność gospodarczą, z zastrzeżeniem, że cała nadwyżka bilansowa jest przeznaczana na: fundusz zasobowy (nie mniej niż 40%), na cele związane z reintegracją społeczno-zawodową jej członków, na cele związane z działalnością oświatowo-kulturalną spółdzielni (nie mniej niż 40%) oraz na inne cele związane z działalnością spółdzielni (art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych). W przypadku spółdzielni utworzonych na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, nadwyżkę bilansową można dzielić pomiędzy członków (art. 76–77 ustawy Prawo spółdzielcze). Obowiązek przekazywania nadwyżki bilansowej na fundusze określone w art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych wynika po pierwsze stąd, że spółdzielnia socjalna, w odróżnieniu od spółdzielni utworzonej na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, nie jest organizacją prowadzoną wyłącznie dla osiągnięcia dodatniego wyniku finansowego, ale również na rzecz realizacji celów społecznych. Określone prawem zasady podziału nadwyżki bilansowej są zatem uzasadnione wzmocnieniem potencjału spółdzielni socjalnej⁹. Cechą różnicującą oba typy spółdzielni jest ograniczenie co do limitu członków w spółdzielni socjalnej oraz dualny charakter spółdzielni socjalnej jako nie tylko organizacji gospodarczej, ale również organizacji powołanej do realizacji celów społecznych.

Zakres
przedmiotowy
ustawy

9. Ustawa określa zasady tworzenia oraz prowadzenia działalności przez spółdzielnię socjalną. Spółdzielnie prowadzą działalność na podstawie ustawy, statutu, przepisów ustawy Prawo spółdzielcze oraz innych ustaw, regulujących poszczególne sfery jej działalności.

10. Art. 1 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w sposób generalny określa zakres przedmiotowy ustawy. Warto zwrócić uwagę, że analiza tekstu ustawy wskazuje na daleko szerszy zakres przedmiotowy, aniżeli ten wymieniony we wskazanym przepisie. Ustawa określa również np. tryb świadczenia pracy przez skazanych i wolontariuszy, warunki niezbędne do uzyskania dofinansowania działalności i inne. W ustawie nie została ujęta całość problematyki spółdzielczości socjalnej. Oprócz ustawy Prawo spółdzielcze, jako ważniejsze akty odnoszące się do tejże tematyki można wskazać: kodeks cywilny¹⁰, ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawę o zatrudnieniu socjalnym¹¹, ustawę o podatku dochodowym od osób prawnych¹², ustawę o działalności

⁹ Por. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 16 i nast.

¹⁰ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. nr 16, poz. 93 z późn. zm.

¹¹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.

¹² Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, tekst jednolity Dz.U. Nr 74 z 2011 r., poz. 397, z późn. zm.

pożytku publicznego i o wolontariacie¹³ oraz ustawę o rehabilitacji osób niepełnosprawnych¹⁴.

11. Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych, w sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie, wobec spółdzielni socjalnych stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze¹⁵. Chodzi tu w szczególności o strukturę organizacyjną spółdzielni, rolę i treść statutu, przystąpienie do spółdzielni, prawa członków, podstawy ich zatrudnienia, zakres stosowania postępowania wewnątrzspółdzielczego, sprawy związane z wykluczeniem i wykreśleniem ze spółdzielni oraz inne kwestie. Wyodrębnienie ustawy o spółdzielniach socjalnych nie spowodowało zerwania ich więzi z prawem spółdzielczym; nie wyeliminowało również potrzeby subsydiarnego stosowania przepisów ustawy Prawo spółdzielcze do spółdzielni socjalnych, a raczej służy podkreśleniu powiązania obu ustaw. Można zaryzykować twierdzenie, że ustawa o spółdzielniach socjalnych określa wyłącznie pewne odrębności od ustawy Prawo spółdzielcze, niezbędne dla realizacji założonego przez ustawodawcę celu społecznego spółdzielni socjalnych. Wniosek taki można także wysnuć z teorii racjonalnego ustawodawcy, która opiera się na przekonaniu, że akty prawne danego systemu prawnego – a więc także tekst ustawy – są wynikiem działalności jednego, w pełni racjonalnego podmiotu, konsekwentnie kierującego się określoną spójną wiedzą i określonymi ocenami.

12. Analiza przepisów prawa spółdzielczego, w tym również przepisów ustawy o spółdzielniach socjalnych w zakresie odwołującym się do ustawy Prawo spółdzielcze, wskazuje, że są to akty prawne z pogranicza prawa cywilnego. Przykładem tego mogą być normy dotyczące organów spółdzielni jako osoby prawnej czy podejmowanie przez spółdzielnię socjalną czynności prawnych, regulacji prawno-pracowniczych i prawno-administracyjnych.

Art. 2. 1. Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków.

2. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz:

1) społecznej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu,

¹³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.

¹⁴ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, tekst jednolity Dz.U. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.

¹⁵ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, tekst jednolity Dz.U. z 2003, Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.

2) zawodowej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy

– a działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej.

3. Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.).

1. Przepis art. 2 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych jest analogiczny do przepisu art. 181 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze, który dotyczy określenia przedmiotu działalności spółdzielni pracy, i właściwie zachował się w niezmienionej formie od momentu uchwalenia tej ostatniej ustawy w 1982 roku.

Pojęcie
przedsiębiorstwa

2. Termin „przedsiębiorstwo” w art. 181 ustawy Prawo spółdzielcze został użyty w znaczeniu funkcjonalnym, co oznacza, że w istocie rzeczy przepis ten statuuje obowiązek prowadzenia zorganizowanej działalności gospodarczej, w której członkowie spółdzielni biorą osobisty udział. To właśnie ów osobisty udział jest wyróżnikiem działalności spółdzielni pracy, ale też obowiązek taki jest przewidziany tylko w tym jednym przypadku, stąd zastrzeżenie zawarte w ustawie o spółdzielniach socjalnych jest konieczne.

3. Termin „przedsiębiorstwo” może oznaczać w tym przypadku działalność zawodową i gospodarczą w dziedzinie produkcji dóbr, handlu i usług, podejmowanych w celach zarobkowych. Może również być rozumiany jako zespół składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do wykonywania określonych zadań gospodarczych. Jednak należy pamiętać, że spółdzielnia jest podmiotem, którego celem jest zaspokajanie interesów indywidualnych, grupowych i społecznych poprzez prowadzenie działalności gospodarczej i społecznej. Zarówno cel, jak i środki do jego realizacji składają się na pojęcie spółdzielni, co wyklucza traktowanie przedsiębiorstwa prowadzonego przez spółdzielnię jako odrębnego podmiotu¹⁶.

4. Prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa nie oznacza też współwłasności w znaczeniu prawnym, ponieważ to właśnie przedsiębiorstwo jest własnością spółdzielni. Służy jedynie podkreśleniu charakteru przedsiębiorstwa.

¹⁶ Por. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 258.

5. Sformułowanie „w oparciu o osobistą pracę członków” może oznaczać z jednej strony, że spółdzielnia socjalna nie powinna zatrudniać pracowników innych, niż członkowie. Niemniej jednak w art. 12 ust. 1a ustawy o spółdzielniach socjalnych dopuszcza się wykonywanie pracy na rzecz spółdzielni przez osoby nie będące jej członkami, choć wprowadza jednocześnie pewne ograniczenia w proporcji osób zatrudnianych w takim charakterze. Jednocześnie sformułowanie „w oparciu o osobistą pracę członków” może dotyczyć osobistego świadczenia pracy przez członka spółdzielni socjalnej na jej rzecz, co może być asumptem do zrewidowania przepisów dotyczących dopuszczalnych form zatrudnienia w spółdzielni socjalnej. Ponadto takie sformułowanie przepisu wskazuje, iż w pierwszej kolejności do pracy powinni być zatrudniani członkowie, jeśli mają do tego odpowiednie kwalifikacje, a pracownicy mogą być zatrudniani wtedy kiedy pracy nie mogą/nie potrafią wykonywać członkowie. Priorytetem każdej spółdzielni socjalnej jest zatrudnianie swoich członków w pierwszej kolejności, a dopiero później pracowników. Jeżeli członek nie wykonuje pracy dla spółdzielni socjalnej, to nie jest spełniony jej podstawowy obowiązek.

Osobista praca
członków

6. Przepis art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych ma zasadniczo charakter imperatywny. Działanie na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni jest zadaniem o charakterze obligatoryjnym, odnoszącym się wyłącznie do członków spółdzielni. Stanowi to jeden z istotnych elementów konstytuujących spółdzielnię socjalną. Zgodnie z Deklaracją Spółdzielczej Tożsamości Międzynarodowego Związku Spółdzielczego: „*Spółdzielnie opierają swoją działalność na wartościach samopomocy, samoodpowiedzialności, demokracji, sprawiedliwości i solidarności*”¹⁷. Tym samym reintegracja społeczna i zawodowa stanowi wypełnienie ideowego przesłania funkcjonowania spółdzielni.

Reintegracja
społeczna

7. Pojęcie reintegracji społecznej pojawiło się po raz pierwszy w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, odnosząc się do uczestnictwa w zajęciach Klubu Integracji Społecznej oraz Centrum Integracji Społecznej. Zgodnie z zapisem ustawy, reintegracja społeczna obejmuje działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu. Ustawodawca nie wskazał enumeratywnie zakresu możliwych działań, a tym samym pełnego zakresu możliwych wydatków na ten cel. Z dotychczasowej praktyki działań

¹⁷ Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości została przyjęta przez Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze w dniach 20–22 września 1995 r. Tekst odstępnym na stronie Krajowej Rady Spółdzielczej: <http://krs.org.pl>.

spółdzielczych można natomiast wskazać przykładowe kierunki działań¹⁸ w tym obszarze:

- o charakterze obywatelskim – organizowanie i uczestnictwo członków spółdzielni w spotkaniach z politykami, urzędnikami na szczeblu rządowym, samorządowym, organizacja i podpisywanie petycji, edukacja proekologiczna członków, w tym poprzez wspieranie różnego typu akcji ekologicznych (np. zakup kubłów pozwalających segregować w sposób ekologiczny śmieci), działalność lobbingsowa i rzecznicza na rzecz ruchu spółdzielczego;
- o charakterze pomocowym czy prospołecznym – polegających na udzielaniu pomocy i wsparcia członkom spółdzielni, niezależnego od ich pracy, jak i wsparcie lub uczestnictwo w pomocy wzajemnej, np. pomoc w zakupie opału, udział w sprzątaniu ulicy, pomoc dla członków spółdzielni w bieżących sprawach, np. zakupy, sprawy na poczcie, opieka nad dzieckiem, udział w urzędzaniu, sfinansowanie lub zorganizowanie miejsca zabaw dla dzieci czy organizowanie zbiórki odzieży;
- o charakterze kooperacyjnym – mających na celu rozwój umiejętności współpracy z innymi; przy czym kooperacji służy wszelkiego typu działalność o charakterze integracyjnym, np. wspólne szkolenia i wyjazdy szkoleniowe na rzecz budowania zespołu, organizacja i uczestnictwo w rozgrywkach sportowych, gry zespołowe.

Reintegracja zawodowa

8. Pojęcie reintegracji zawodowej pojawiło się po raz pierwszy w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym¹⁹ odnosząc się do uczestnictwa w zajęciach Klubu Integracji Społecznej oraz Centrum Integracji Społecznej. Zgodnie z zapisem ww. ustawy reintegracja zawodowa obejmuje działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy. W tym przypadku działania spółdzielni oraz możliwe wydatki dotyczą zwiększenia motywacji członków spółdzielni socjalnej do podwyższenia kwalifikacji zawodowych, odnalezienia własnej ścieżki rozwoju i kariery zawodowej poprzez pracę z doradcami zawodowymi (np. psychologiem pracy), a w konsekwencji zdobycia wykształcenia, zawodu lub umiejętności umożliwiających samo-realizację zawodową.

9. Prowadzenie działalności w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej nie stanowi działalności gospodarczej i jest częścią statutowej działalności odpłatnej lub nieodpłatnej w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r.

¹⁸ Niektóre propozycje w: Społeczne aspekty działalności, spółdzielni socjalnych opr. Anna Sobol, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa 2009.

¹⁹ Dz.U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225.

o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²⁰. Wydatki na tę działalność podlegają zwolnieniom podatkowym²¹.

10. Spółdzielnia socjalna, oprócz prowadzenia przedsiębiorstwa i reintegracji zawodowej i społecznej, może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Tym samym ustawodawca umożliwił prowadzenie tego rodzaju działalności, pozostawiając do uznania spółdzielców możliwość ich prowadzenia. Powinna zatem znaleźć ona swój wyraz w postanowieniach statutu. W przypadku braku odpowiedniego postanowienia w statucie, nie jest możliwa do realizacji. Postanowienia określające szczegółowo obszary działalności statutowej, o których mowa w art. 4 ust. 1 ww. ustawy powinny zostać określone w statucie spółdzielni. Szczegółowe określenie zakresu prowadzonej działalności nieodpłatnej lub odpłatnej pożytku publicznego – zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego – możliwe jest również, poprzez uchwałę organów statutowych spółdzielni, o ile statut zawiera zapisy o prowadzeniu działalności pożytku publicznego, zgodnie z przepisami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Działalność
oświatowo-
kulturalna

11. Prowadzenie działalności oświatowo-kulturalnej możliwe jest zarówno wobec członków i pracowników spółdzielni, jak i rodzin spółdzielców oraz środowiska lokalnego. Działalność taką można przykładowo realizować poprzez organizowanie:

- zajęć w stałych lub czasowych sekcji zainteresowań członków spółdzielni i ich rodzin;
- imprez plenerowych, poprzez imprezy dla środowiska spółdzielczego lub wspólne wraz ze społecznością lokalną;
- działalności kulturalnej, poprzez zakup biletów na imprezy artystyczne, kulturalne, rozrywkowe i sportowe oraz zakup sprzętu sportowego do wspólnego użytku;
- zajęć edukacyjnych i szkoleniowych;
- działalności sportowej i turystycznej, poprzez organizowanie zajęć sportowych, wycieczek turystycznych;
- inicjowanie działań społecznych, m.in. poprzez współpracę z młodzieżą, tworzenie spółdzielni uczniowskich.

²⁰ Patrz komentarz do art. 8 ustawy zamieszczony w niniejszej publikacji.

²¹ Patrz komentarz do art. 22 ustawy zamieszczony w niniejszym zbiorze.

12. Należy pamiętać, że obecnie wszelka działalność oświatowo-kulturalna i społeczna może mieć charakter zarówno odpłatny, jak i nieodpłatny. Spółdzielnia może również prowadzić omawianą działalność na rzecz członków lub ich środowiska lokalnego także bez pobierania od swoich członków wynagrodzenia – choć nie będzie to stanowiło działalności nieodpłatnej pożytku publicznego. Sposób prowadzenia działalności społecznej i kulturalno-oświatowej powinien wynikać wprost ze statutu, oraz uchwał władz spółdzielni.

13. Działalność oświatowo-kulturalna, nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej²², i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna lub nieodpłatnie. Tym samym prowadzenie takiej działalności na warunkach opisanych w ustawie powinno zostać określone w statucie spółdzielni. Należy jednak pamiętać, że postanowienie takie nie ma charakteru obligatoryjnego, a spółdzielnia może prowadzić tę działalność o ile w tym zakresie zostanie podjęta decyzja spółdzielców. Należy pamiętać, że ewentualny przychód z działalności oświatowo-kulturalnej i społecznej jako przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego. Tym samym może on zostać tylko spożytkowany na prowadzenie dalszej działalności o charakterze oświatowo-kulturalnym lub społecznym. Środki (poza wynagrodzeniami) powinny być gromadzone na odrębnym koncie. Szczegóły (tytuły wydatkowania) prowadzonej działalności oświatowo-kulturalnej lub społecznej powinny zostać określone w uchwale rady nadzorczej lub walnego zgromadzenia (w przypadku braku rady nadzorczej). Działalność oświatowo-kulturalna i społeczna może być prowadzona przez pracowników i współpracowników spółdzielni. Oznacza to, że może to być osoba zatrudniona na podstawie spółdzielczej umowy o pracę lub pracownik zatrudniony na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej, lub w ramach wolontariatu jako szansa na podjęcie zatrudnienia w spółdzielni.

Działalność społecznie użyteczna w sferze zadań publicznych

14. Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych, określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²³. Ustawa ta, zgodnie z zapisem art. 3 ust. 3a, określiła możliwość działania spółdzielni socjalnej w sferze pożytku, z wyłączeniem:

- inicjowania i uczestnictwa w inicjatywie lokalnej (art. 19b – 19h ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie);

²² Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. Nr 173, poz. 1807, z późn. zm.

²³ Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.

- możliwości starania się o status organizacji pożytku publicznego (art. 20 – 34 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie).

Tym samym spółdzielnia socjalna może podejmować następujące zadania związane z działalnością pożytku publicznego:

- prowadzenie działalności statutowej odpłatnej i nieodpłatnej;
- realizacja zleczanych zadań publicznych;
- konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej spółdzielni;
- udziału we wspólnych zespołach o charakterze doradczym i inicjatywnym, tworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w przypadku ich powołania.

15. Działalność odpłatna i nieodpłatna może być prowadzona w ramach działalności pożytku publicznego określonej w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Przepis ten określa trzydzieści trzy sfery działania:

**Działalność
odpłatna
i nieodpłatna
pożytku
publicznego**

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- działalności charytatywnej;
- podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- ochrony i promocji zdrowia;
- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
- działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- działalności wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej;
- działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania;
- wypoczynku dzieci i młodzieży;

- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej;
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
- turystyki i krajoznawstwa;
- porządku i bezpieczeństwa publicznego;
- obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
- ratownictwa i ochrony ludności;
- pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
- upowszechniania i ochrony praw konsumentów;
- działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
- promocji i organizacji wolontariatu;
- pomocy Polonii i Polakom za granicą;
- działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych;
- promocji Rzeczypospolitej Polskiej za granicą;
- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka;
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;
- działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz innych spółdzielni społecznych realizujących swe działania w sferach przedstawionych powyżej.

Tym samym mamy cały katalog działań możliwych do realizacji w ramach działalności w sferze pożytku zarówno w działalności odpłatnej, jak i nieodpłatnej. Szerzej o formach działalności odpłatnej i nieodpłatnej w komentarzu do art. 8.

Zlecenie zadań przez organy samorządu terytorialnego

16. Podstawą prawną zlecenia zadań przez organy samorządu terytorialnego może być również m.in. art. 7 ust. 1 pkt. 19 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym²⁴, wskazujący jako zadanie własne gminy kwestie „współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, czyli również spółdzielnie społeczne. Podobne zobowiązanie zapisano jako zadanie publiczne o charakterze ponadgminnym w kompetencjach powiatu. Określa to art. 4 ust. 1 pkt. 22 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym²⁵.

²⁴ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, tekst jednolity Dz.U. z 2001, Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.

²⁵ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, tekst jednolity Dz.U. z 2001, Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.

17. Jedną z istotnych formuł prowadzenia działań w sferze pożytku publicznego jest realizacja zadań publicznych na zlecenie administracji publicznej. Realizacja tych zadań możliwa jest w dwóch formach:

- wsparcia w sferze pożytku publicznego realizacji zadań publicznych spółdzielni socjalnej prowadzącej działalność statutową w danej dziedzinie;
- powierzenia w sferze zadań publicznych realizacji zadań publicznych spółdzielniom socjalnym, prowadzącym działalność statutową w danej dziedzinie.

Oznacza to, że spółdzielnia powinna w statucie zapisać prowadzenie działalności pożytku publicznego w zakresie zgodnym z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Postanowienia określające obszary działalności pożytku publicznego mogą zostać określone w statucie, lub zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, mogą zostać określone poprzez uchwałę organów statutowych spółdzielni, o ile statut przewiduje prowadzenie takiej działalności. Jest to niezbędne w przypadku wątpliwości, czy spółdzielnia prowadzi działania statutowe w zakresie objętym realizacją zadania publicznego.

18. Realizacja zadań publicznych powinna być objęta obszarem pożytku publicznego wymienionym powyżej. Często obszary te są określone przepisami prawa materialnego, wynikającymi z konkretnych ustaw:

- z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²⁶ (art. 25);
- z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych²⁷ (art. 36)²⁸;
- z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3²⁹ (art. 61);
- z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi³⁰ (art. 4¹);
- z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³¹ (art. 24);
- z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii³² (art. 5, ust. 3);

²⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, tekst jednolity Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.

²⁷ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, tekst jednolity, Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.

²⁸ Przepis ten określa dodatkowo delegację dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia do określenia w drodze rozporządzenia, rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym, mając na względzie zapewnienie realizacji potrzeb osób niepełnosprawnych. Obecnie kwestię tę reguluje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym, Dz.U. z 2008 r., Nr 29 poz. 172.

²⁹ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. z 2011 r. Nr 45, poz. 235, Nr 131, poz. 764.

³⁰ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tekst jednolity Dz.U. z 2007 r., Nr 70, poz. 473, z późn. zm.

³¹ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, tekst jednolity Dz.U. z 2008 r., Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.

³² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz.U. z 2005 r. Nr 179, poz. 1485, z późn. zm.

- z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie³³ (art. 9);
- z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej³⁴ (art. 5);
- z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie³⁵ (art. 27–28).

– ustawa
o finansach
publicznych

19. Istotną regulacją dotyczącą możliwości zlecenia zadań publicznych są przepisy o finansach publicznych. Art. 221 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych³⁶ przewiduje możliwość zlecenia innych zadań, niż określone w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jeżeli są przeznaczone na cele publiczne, związane z realizacją zadań danej jednostki samorządu terytorialnego. Tryb postępowania o udzielenie dotacji na inne zadania, niż określone w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, sposób jej rozliczania oraz sposób kontroli wykonywania zleconego zadania określa, w drodze uchwały, organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, mając na uwadze zapewnienie jawności postępowania o udzielenie dotacji i jej rozliczenia. Oznacza to, że jednostka samorządu terytorialnego może przyjąć w drodze uchwały możliwość zlecenia zadań np. w zakresie utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Zadanie to stanowi zadanie własne gminy, choć nie wynika wprost jako zadanie publiczne z przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

– ustawa
o działalności
pożytku
publicznego i o
wolontariacie

20. Zlecenie zadań publicznych odbywa się zgodnie z przepisami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na podstawie otwartego konkursu ofert. Konkurs ogłasza właściwy organ administracji publicznej, wskazując termin nie krótszy niż 21 dni od dnia ukazania się ostatniego ogłoszenia. Ogłoszenie zgodnie z art. 13 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie ukazuje się w internetowym Biuletynie Informacji Publicznej, na stronie internetowej organu administracji publicznej oraz w siedzibie organu administracji publicznej w miejscu przeznaczonym do zamieszczania ogłoszeń. Ogłoszenie może też, lecz nie musi, ukazać się w dzienniku lub tygodniku.

21. Inicjatorem realizacji zadania publicznego może być nie tylko organ administracji publicznej. Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie spółdzielnia socjalna może z własnej inicjatywy złożyć wniosek o realizację zadania publicznego, także takiego, które jest realizowane dotychczas w inny sposób, w tym przez organy

³³ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz.U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.

³⁴ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123, z późn. zm.

³⁵ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. z 2010 r. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.

³⁶ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz.U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.

administracji publicznej. Wniosek powinien zawierać w szczególności opis zadania publicznego przeznaczonego do realizacji oraz szacunkową kalkulację kosztów realizacji zadania publicznego.

W takim przypadku właściwy organ administracji publicznej w terminie nieprzekraczającym 1 miesiąca od dnia wpłynięcia wniosku jest obowiązany na podstawie przesłanek merytorycznych określonych w art. 12. ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie rozpatrzyć celowość realizacji zadania publicznego, powinien przedstawić decyzję o podjętym rozstrzygnięciu. W przypadku decyzji pozytywnej powinien podać termin ogłoszenia otwartego konkursu ofert na realizację zgłoszonego zadania publicznego.

22. Możliwy jest również tryb bezkonkursowy przy zleceniu realizacji zadania publicznego. Zgodnie z art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego, na wniosek spółdzielni socjalnej organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego może zlecić tej spółdzielni, z pominięciem otwartego konkursu ofert, realizację zadania publicznego o charakterze lokalnym lub regionalnym, spełniającego łącznie następujące warunki:

- wysokość dofinansowania lub finansowania zadania publicznego nie przekracza kwoty 10 000 zł;
- zadanie publiczne ma być realizowane w okresie nie dłuższym niż 90 dni.

Po złożeniu wniosku przez spółdzielnię socjalną organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego uznając zasadność zgłoszonej oferty, w terminie nie dłuższym niż 7 dni roboczych od dnia wpłynięcia oferty, zamieszcza ofertę na okres 7 dni w internetowym Biuletynie Informacji Publicznej, na stronie internetowej organu jednostki samorządu terytorialnego oraz w siedzibie organu jednostki samorządu terytorialnego w miejscu przeznaczonym na zamieszczanie ogłoszeń; zamieszcza ofertę. Po tym terminie może podpisać umowę dotyczącą realizacji zadania publicznego.

23. Istotnym elementem działania w sferze pożytku publicznego jest możliwość udziału w konsultacjach rocznego lub wieloletniego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Roczny program współpracy jest uchwalany do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu. Program ten zawiera m.in. zasady współpracy, zakres przedmiotowy, formy współpracy, priorytetowe zadania publiczne, wysokość środków przeznaczanych na realizację programu. Tym samym udział w tworzeniu lub konsultowaniu tego programu ma istotne znaczenie dla współpracy spółdzielni socjalnych z administracją publiczną w sferze pożytku publicznego na kolejny rok budżetowy.

Udział
w konsultacjach
rocznego lub
wieloletniego
programu
współpracy
z organizacjami
pozarządowymi

Szczegółowy sposób konsultowania powinien zostać określony w drodze uchwały przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

24. Konsultacje programu oraz wszelkie inne elementy dialogu z organizacjami pozarządowymi oraz spółdzielniami socjalnymi mogą zostać zdecydowane na gminną lub powiatową radę działalności pożytku publicznego, jeżeli taka zostanie powołana.

Art. 3. Nazwa spółdzielni zawiera oznaczenie „Spółdzielnia Socjalna”.

1. Każda osoba prawna, a taką jest spółdzielnia socjalna, musi mieć określoną podstawę prawną działania. W przypadku spółdzielni socjalnych – to przede wszystkim ustawa o spółdzielniach socjalnych i ustawa Prawo spółdzielcze. Biorąc jednak pod uwagę konkretną działalność, którą spółdzielnia socjalna będzie prowadzić, przepisy wymienionych ustaw mają charakter ramowy, elastyczny i odsyłający. Tak więc działalność spółdzielni wymaga nadania statutu. Dotyczy to zwłaszcza celów i zadań konkretnej spółdzielni socjalnej. Wymagania wobec członków określa art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, natomiast prawa i obowiązki członków wskazuje statut.

Statut
spółdzielni
socjalnej

2. Statut stanowi podstawę prawną prowadzenia działalności przez spółdzielnię socjalną. Jego postanowienia stanowią normy obowiązujące spółdzielnię i jej członków. Naruszenie tych norm powoduje nieskuteczność podejmowanych czynności prawnych³⁷. Statut musi być zgodny z przepisami obowiązującego prawa i jednocześnie szczegółowo określać stosunki prawne pomiędzy członkami oraz pomiędzy członkami a spółdzielnią. Ponadto postanowienia statutu odnoszą skutek nie tylko w stosunkach panujących wewnątrz spółdzielni socjalnej (*pro foro interno*), ale również w stosunkach zewnętrznych tejże (*pro foro externo*). Tak więc poszczególne postanowienia statutu spółdzielni socjalnej stanowią podstawę oceny prawidłowości kształtowania stosunków prawnych spółdzielni socjalnej.

Uchwalenie
statutu

3. Uchwalenie statutu spółdzielni socjalnej jest jedną z najważniejszych czynności składających się na proces zakładania spółdzielni socjalnej. Statut spółdzielni socjalnej uchwalany jest przez założycieli, o których mowa w art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, jednomyślnie, poprzez złożenie na nim swoich podpisów (art. 6 ustawy Prawo spółdzielcze).

4. Aby uchwalić statut założyciele spółdzielni socjalnej powinni przede wszystkim zwołać zebranie, na którym muszą złożyć wspólne oświadczenie woli co do przyjęcia statutu, poprzez powyżej wskazane złożenie na nim podpisów. Będzie to wówczas oznaczać, że założyciele zgadzają się

³⁷ Por. np. wyrok z dnia 2 sierpnia 2007 r. Sądu Najwyższego, V CSK 163/2007.

co do treści statutu i zobowiązują się poddać normom w nim przyjętym z chwilą uzyskania przez spółdzielnię socjalną osobowości prawnej, a więc w momencie uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego.

5. Zarejestrowanie statutu spółdzielni socjalnej w Krajowym Rejestrze Sądowym (art. 7 ustawy Prawo spółdzielcze)³⁸ wywołuje skutek prawny w postaci założenia spółdzielni oraz nabycia przez nią osobowości prawnej (art. 11 ustawy Prawo spółdzielcze). Zgodnie z ustawą o Krajowym Rejestrze Sądowym, rejestry prowadzone są przez właściwe sądy rejonowe – sądy gospodarcze (zwane również sądami rejestrowymi). Dane dotyczące spółdzielni socjalnej są wpisywane do odpowiednich działów rejestru, a spółdzielnia uzyskuje wpis do Krajowego Rejestru Sądowego. Wpis do rejestru podlega obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Ponadto, spółdzielnia socjalna ma obowiązek przechowywania w lokalu swojej siedziby tych woluminów Monitora, w których zostały zawarte ogłoszenia jej dotyczące, co obejmuje również zmiany w Krajowym Rejestrze Sądowym³⁹. Trzeba zatem dokonać zakupu wspomnianych Monitorów, przy czym koszt zakupu leży po stronie spółdzielni.

Rejestracja
w KRS

6. Przepisy nie regulują, kto może złożyć wniosek o rejestrację spółdzielni, ale przyjmuje się, że mogą być to osoby tworzące zarząd przyszłej spółdzielni. Należy przyjąć, że za czynności wobec osób trzecich dokonane w interesie spółdzielni socjalnej przed jej rejestracją odpowiadają solidarnie osoby działające w jej imieniu (art. 11 ust. 2 ustawy Prawo spółdzielcze).

7. Przedmiot działalności spółdzielni nie musi być określony w nazwie spółdzielni socjalnej, choć – w tradycji spółdzielczej – bywa podawany. Historycznie firma spółdzielni musiała być tworzona w zależności od przedmiotu działalności spółdzielni. Nazwa spółdzielni socjalnej indywidualizuje spółdzielnię socjalną w obrocie prawnym. Nazwa określona jest w statucie spółdzielni. Można również pokusić się o porównanie, że nazwa spółdzielni socjalnej pełni funkcję imienia i nazwiska osoby fizycznej.

Nazwa
spółdzielni
socjalnej

8. Oprócz nazwy spółdzielni, znaczenie prawne ma ustalenie siedziby spółdzielni. Określenie siedziby pełni funkcję podobną, jak adres zamieszkania osoby fizycznej. Siedziba spółdzielni socjalnej oznacza miejscowość, gdzie znajduje się organ zarządzający spółdzielnią⁴⁰. Tu powinny być doręczane

Siedziba

³⁸ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186, z późn. zm.

³⁹ Art. 4. ustawy z dnia 22 grudnia 1995 r. o wydawaniu Monitora Sądowego i Gospodarczego, Dz.U. z 2006 r. Nr 6, poz. 42 z późn. zm.

⁴⁰ Art. 41 Kodeksu cywilnego.

pisma, przechowywana dokumentacja spółdzielni, powinny odbywać się walne zgromadzenia i inne czynności. Jednak należy zaznaczyć, że siedziba spółdzielni socjalnej nie musi być związana z miejscem faktycznie prowadzonej działalności.

Zdolność prawna

9. Spółdzielnia jest osobą prawną typu korporacyjnego. Posiada zdolność prawną (a więc jest podmiotem praw i obowiązków). Oznacza to również posiadanie zdolności sądowej (osoby prawne muszą mieć możliwość ochrony swoich praw i realizacji obowiązków, do czego służy w szczególności droga sądowa)⁴¹. Spółdzielnia socjalna prowadzi zatem działalność gospodarczą na zasadach rachunku ekonomicznego i odpowiada za swoje zobowiązania całym majątkiem. Spółdzielnia socjalna może nabywać albo zbywać prawa i obowiązki (we własnym imieniu).

Natomiast członek spółdzielni nie odpowiada za zobowiązania spółdzielni wobec jej wierzycieli, a jedynie uczestniczy w pokrywaniu strat spółdzielni do wysokości zadeklarowanych udziałów.

Spółdzielnia socjalna, jak każda inna spółdzielnia, jest również przedsiębiorstwem odmiennym od przyjętego modelu przedsiębiorstwa, ponieważ jej majątek jest prywatną własnością członków. Działa poprzez swoje organy w sposób przewidziany w ustawach i statucie. Osobowość prawną spółdzielnia nabywa z chwilą wpisania jej do Krajowego Rejestru Sądowego (art. 11 ustawy Prawo spółdzielcze).

10. Co do charakteru prawnego statutu w literaturze dominuje pogląd, że statut jest szczególnym rodzajem umowy albo kategorią czynności prawnych (obok umowy i czynności prawnych jednostronnych). Pozwala on na rozwiązywanie różnorodnych kwestii łączących się ze statutem w kategoriach cywilnoprawnych, a więc na przykład kwestii postanowień dotyczących ustroju spółdzielni jako osoby prawnej czy stosunków między członkiem a spółdzielnią⁴². Taki pogląd pozwala również na zastosowanie do statutu innych przepisów prawa cywilnego.

11. Osoba prawna jest bytem, który ma na celu stworzenie ram dla aktywności grupy ludzi dla osiągnięcia określonych celów. W regułach określających funkcjonowanie osoby prawnej muszą być wskazane podmioty, które mogą podejmować działania w imieniu danej osoby prawnej, okoliczności, w jakich mogą działać oraz zakres, w jakim mogą te działania przeprowadzać⁴³. Reguluje to właśnie statut.

⁴¹ Por. Z. Radawański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2005, str. 200.

⁴² Por. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1985, str. 26.

⁴³ Art. 33-43 kc. Por. Z. Radawański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2005, str. 182.

12. Zgodnie z art. 5 ustawy Prawo spółdzielcze statut spółdzielni socjalnej powinien określać:

- oznaczenie nazwy, z zastrzeżeniem art. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych, czyli wyraźne oznaczenie „spółdzielnia socjalna”;
- przedmiot działalności spółdzielni (działania wykonywane w ramach działalności gospodarczej wymienione zgodnie z kategoriami opisanymi w Polskiej Klasyfikacji Działalności⁴⁴ oraz informacja, że spółdzielnia działa na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej, oraz działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych – można szczegółowo określić zadania wykonywane w tym zakresie, ale nie jest to konieczne);
- czas trwania spółdzielni socjalnej, o ile założono ją na czas określony,
- wysokość wpisowego oraz wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadeklarować;
- terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie, a jeżeli statut przewiduje wnoszenie więcej niż jednego udziału, może określać ich górną granicę;
- prawa i obowiązki członków;
- zasady i tryb przyjmowania członków, wypowiedziania członkostwa, wykreślenia i wykluczania członków;
- zasady zwoływania walnych zgromadzeń, obradowania na nich i podejmowania uchwał;
- zasady i tryb wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni;
- zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego), z zastrzeżeniem art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych, który określa, na jakich zasadach powinna być dzielona nadwyżka bilansowa i na jakie fundusze należy przeznaczyć nadwyżkowe środki⁴⁵, oraz
- zasady pokrywania strat spółdzielni.

Statut powinien zawierać również postanowienia, których wprowadzenia wymagają przepisy ustawy Prawo spółdzielcze i ustawy o spółdzielniach socjalnych. Statut może zawierać inne postanowienia niezbędne do indywidualizacji spółdzielni socjalnej. Z powyższego wynika, że w trakcie tworzenia statutu założyciele spółdzielni socjalnej są ograniczeni jedynie

⁴⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), Dz.U. 2007 nr 251 poz. 1885 z późn zm.

⁴⁵ To postanowienie odróżnia spółdzielnię socjalną od spółdzielni powołanej na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, ponieważ w świetle art. 76 i 77 ustawy Prawo spółdzielcze nadwyżka jest dzielona na podstawie uchwały walnego zgromadzenia, z tym że 5% nadwyżki przeznaczają się na zwiększenie funduszu zasobowego, jeżeli fundusz ten nie osiąga wysokości wniesionych udziałów obowiązkowych. Wyjątkiem jest podział nadwyżki bilansowej pomiędzy członków, którego zasady muszą zostać określone w już statucie.

przepisami prawa, a po rejestracji już członkowie są tak samo ograniczeni przy zmianach treści statutu⁴⁶.

13. Organami spółdzielni socjalnej są: walne zgromadzenie, rada nadzorcza i zarząd. Walne zgromadzenie jest najwyższym organem spółdzielni, w którego skład wchodzi ogół członków spółdzielni. Decyzje podejmowane są w formie uchwał, które mają moc obowiązującą wobec wszystkich członków i wszystkich organów spółdzielni. Zadaniem rady nadzorczej jest kontrola działalności spółdzielni pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności. Zarząd jest organem wykonawczym. Może być organem jednoosobowym lub kolegialnym. Składa oświadczenia woli w imieniu spółdzielni i reprezentuje ją.

Art. 4. 1. Spółdzielnię socjalną mogą założyć:

- 1) osoby bezrobotne, w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.),
 - 2) osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 1–4, 6 i 7 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. Nr 122, poz. 1143, z późn. zm.),
 - 3) osoby niepełnosprawne, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.)
- posiadające pełną zdolność do czynności prawnych.

2. Spółdzielnię socjalną mogą założyć także:

- 1) inne osoby niż wskazane w ust. 1, o ile liczba tych osób nie stanowi więcej niż 50% ogólnej liczby założycieli;
- 2) organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub jednostki samorządu terytorialnego;
- 3) kościelne osoby prawne.

1. Art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa osoby, które są uprawnione do jej utworzenia. Ich dobór jasno wskazuje na cel ustawodawcy, jakim jest aktywizacja osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Wskazuje również na przeświadczenie ustawodawcy o celowości zaangażowania

⁴⁶ Odpowiada to treści art. 35 kc: Powstanie, ustrój i ustanie osób prawnych określają właściwe przepisy; w wypadkach i w zakresie w przepisach tych przewidzianych organizację i sposób działania osoby prawnej reguluje także jej statut.

innych podmiotów, niż osoby fizyczne określone w ust. 1 do realizacji tego celu. Z redakcji następnego art. 5 ustawy o spółdzielniach socjalnych należy wywieść, że założycielami spółdzielni mogą być albo osoby fizyczne albo osoby prawne. Niemożliwe jest zatem założenie spółdzielni socjalnej zarówno przez osoby fizyczne i osoby prawne.

2. Pierwszą grupą, wskazaną jako założyciele spółdzielni socjalnych są osoby posiadające status osoby bezrobotnej⁴⁷ w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Zgodnie z tą ustawą, mianem osoby bezrobotnej określono osobę niezatrudnioną i niewykonywującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, albo jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych lub przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły lub w szkole wyższej gdzie studiuje w formie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego Powiatowym Urzędzie Pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

- ukończyła 18 lat;
- nie ukończyła 60 lat – kobieta lub 65 lat – mężczyzna;
- nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego;
- nie jest właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe;
- nie uzyskuje przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód

**Osoby
bezrobotne
jako założyciele
spółdzielni
socjalnych**

⁴⁷ Przepis ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy określa, iż dotyczy to obywateli polskich oraz tych cudzoziemców, którzy objęci są przepisami art. 1 ust. 3 pkt. 2 lit. a-g lub lit. i, j, l, lub cudzoziemca – członka rodziny obywatela polskiego.

z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym, lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie;

- nie złożyła wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej albo po złożeniu wniosku o wpis:
 - zgłosiła do ewidencji działalności gospodarczej wnioszek o zawieszenie wykonywania działalności gospodarczej i okres zawieszenia jeszcze nie upłynął, albo
 - nie upłynął jeszcze okres do, określonego we wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej, dnia podjęcia działalności gospodarczej;
- nie jest osobą tymczasowo aresztowaną lub nie odbywa kary pozbawienia wolności, z wyjątkiem kary pozbawienia wolności odbywanej poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego;
- nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych;
- nie pobiera na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego;
- nie pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania;
- nie pobiera po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego;
- nie podlega na podstawie odrębnych przepisów obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników.

Inne osoby
uprawnione
do założenia
spółdzielni
socjalnej na
podstawie
ustawy z dnia
13 czerwca
2003 r.
o zatrudnieniu
socjalnym

3. Drugą grupą uprawnioną do założenia spółdzielni socjalnej są osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 1–4, 6 i 7 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Zgodnie z zapisami ustawy oznacza to następujące kategorie:

- bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
- uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,

- chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
- zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej.

W każdym z tych przypadków, sprecyzowanie czy dana osoba spełnia warunki określone ustawą jest określone przez właściwe instytucje, które wystawiają stosowne zaświadczenia⁴⁸.

4. Zmiany wprowadzone ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, umożliwiają utworzenie spółdzielni socjalnej przez osoby, o których mowa w art. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, które są absolwentami Centrum Integracji Społecznej lub Klubu Integracji Społecznej. Osoby te uzyskały prawo do otrzymania dotacji ze środków Funduszu Pracy na utworzenie spółdzielni socjalnej na równi z osobami bezrobotnymi. Tym samym przepis dotyczący osób, które uczestniczyły w zajęciach centrum i klubu, należy interpretować rozszerzająco z uwagi na fakt, iż żadna z osób nie mogłaby uczestniczyć w tych zajęciach bez spełnienia wymogu określonego w art. 1 ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

Absolwenci CIS
oraz KIS

5. Trzecią grupą uprawnioną do założenia spółdzielni socjalnej są osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Zgodnie z definicją określoną w tej ustawie osobą niepełnosprawną jest osoba dotknięta niepełnosprawnością, potwierdzoną przez właściwą instytucję orzecznictwem.

Osoby
niepełnosprawne

Zgodnie z art. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustalono trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ww. ustawy do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Zgodnie z art. 4 ust. 2 ww. ustawy do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej

⁴⁸ Por. komentarz do art. 6 ustawy zamieszczone w niniejszym tekście.

albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Zgodnie z art. 4 ust. 3 ww. ustawy do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Należy pamiętać, że zgodnie z art. 4 ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zaliczenie do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej, w przypadkach:

- przystosowania przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej, co jest weryfikowane przez Państwową Inspekcję Pracy;
- zatrudnienia w formie telepracy.

6. Wraz z osobami bezrobotnymi, niepełnosprawnymi oraz osobami, o których mowa w ustawie o zatrudnieniu socjalnym, założycielami spółdzielni mogą być inne osoby, które nie zostały zdefiniowane przez ustawodawcę. Przepis ten należy czytać w związku z art. 5 ust. 5 dotyczącym członkostwa tych osób w spółdzielni. Wskazuje się tam, iż są to osoby, które mogą stać się członkami spółdzielni „jeżeli ich praca na rzecz spółdzielni socjalnej wymaga szczególnych kwalifikacji, których nie posiadają pozostali członkowie tej spółdzielni”. Ustawodawca nie zdefiniował jednak konkretnych wymogów, co oznacza iż założycielami, jak również członkami spółdzielni mogą być dowolne osoby pracujące i niepracujące, pod warunkiem, że nie stanowią one więcej niż 50% ogólnej liczby założycieli. W przypadku minimalnej liczby założycieli tj. pięciu osób, z tego grona może wywodzić się nie więcej, niż dwóch założycieli spółdzielni socjalnej.

**Zdolność
założycieli
oraz członków
do czynności
prawnych**

7. Istotną kwestią wskazywaną przez ustawodawcę jest posiadanie przez założycieli pełnej zdolności do czynności prawnych. Oznacza to, że założycielem spółdzielni socjalnej nie mogą być osoby o ograniczonej zdolności do czynności prawnych. Takie osoby nie mogą również być członkami organów spółdzielni. Należy przy tym zastrzec, że choroba psychiczna czy upośledzenie umysłowe nie są same w sobie przesłankami decydującymi o niemożności nabycia czy utracie członkostwa w spółdzielni socjalnej. Dopiero ubezwłasnowolnienie powoduje utratę zdolności do czynności prawnych, a nie w przypadku każdej choroby takie ubezwłasnowolnienie jest być orzekane⁴⁹.

⁴⁹ Art. 8-24 kc.

8. Warto zauważyć, że spółdzielnię socjalną mogą założyć nie tylko osoby fizyczne, ale również i osoby prawne, ponieważ członkami spółdzielni mogą być organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, kościelne osoby prawne, jednostki samorządu terytorialnego (art. 5 ust. 7 ustawy o spółdzielniach socjalnych). Z powyższego art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, w związku z art. 17 ustawy Prawo spółdzielcze traktującym o uzyskaniu przez założycieli spółdzielni, którzy złożyli podpis pod statutem, członkostwo w spółdzielni z chwilą rejestracji statutu *ex lege* mogą nabyć osoby określone w art. 4 ust. 1 i ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych. W takim przypadku wyłącza się stosowanie przepisu art. 182 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze. Reguluje on bowiem kwestię stosunku pracy spółdzielni pracy i członka spółdzielni. Stosunek pracy jest to zobowiązanie łączące osobę fizyczną z pracodawcą. Nie ma zatem możliwości realizacji tegoż zobowiązania przez osobę prawną jako pracownika.

9. Zgodnie z przepisami art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie organizacjami pozarządowymi są:

– organizacje
pozarządowe

- niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy finansach publicznych;
- niedziałające w celu osiągnięcia zysku osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną.

Formy prawne organizacji pozarządowych określone są ustawami szczegółowymi. Najczęstszą formą działalności są stowarzyszenia oraz fundacje, choć możliwości jest dużo więcej⁵⁰, np.: uczniowski klub sportowy⁵¹, kółko rolnicze i koło gospodyń wiejskich (o ile posiadają osobowość prawną)⁵², spółki wodne⁵³. Należy pamiętać, że ustawa o działalności pożytku i o wolontariacie wyłącza z zakresu stosowania ustawy partie polityczne, związki zawodowe i organizacje pracodawców a także samorządy zawodowe i fundacje utworzone przez partie polityczne. Organizacja pozarządowa może być założycielem spółdzielni socjalnej osób prawnych, może też zostać członkiem spółdzielni socjalnej w każdym czasie. W zakresie realizacji zadań publicznych spółdzielnie socjalne zostały zrównane z organizacjami pozarządowymi.

⁵⁰ Szerzej na ten temat por. H. Izdebski, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, Warszawa 2003, s. 20-27.

⁵¹ Art. 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. z 2010 r. Nr 127, poz. 857, Nr 151, poz. 1014, z późn. zm.

⁵² Art. 3. Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników, Dz.U. 1982 nr 32 poz. 217, z późn. zm.

⁵³ Art. 164 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, Dz.U. 2001 nr 115 poz. 1229, z późn. zm.

10. Drugim przypadkiem osoby prawnej mogącej być założycielem oraz członkiem spółdzielni socjalnej są kościelne osoby prawne, przez które, jak się wydaje, należy rozumieć podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego, które zgodnie z tą ustawą mogą prowadzić działalność pożytku publicznego. Podmioty te posiadają osobowość prawną z uwagi na fakt, iż państwo uznaje osobowość prawną kościołów oraz osobowość prawną wszystkich instytucji kościelnych terytorialnych i personalnych, które uzyskały taką osobowość na podstawie prawa określonego w ustawie. Kościelna osoba prawna nie odpowiada za zobowiązania innej kościelnej osoby prawnej.

W przypadku Kościoła Katolickiego osobami prawnymi w tym kościele jest Konferencja Episkopatu Polski oraz terytorialne jednostki organizacyjne: metropolie, archidiecezje, diecezje, administratury apostolskie, parafie. Osobami prawnymi są również: kościoły rektoralne (rektoraty), Caritas Polska, Caritas danej diecezji, Papieskie Dzieła Misyjne.

Osobami prawnymi są również personalne jednostki organizacyjne Kościoła: Ordynariat Polowy, kapituły, parafie personalne, Konferencja Wyższych Przełożonych Zakonnych Męskich, Konferencja Wyższych Przełożonych Zakonnych Żeńskich, instytuty życia konsekrowanego (instytuty zakonne i instytuty świeckie) oraz stowarzyszenia życia apostolskiego; te ostatnie instytuty i stowarzyszenia zwane są „zakonami”, prowincje zakonów, opactwa, klasztory niezależne, domy zakonne, wyższe i niższe seminaria duchowne diecezjalne, wyższe i niższe seminaria duchowne zakonne, jeżeli w myśl przepisów danego zakonu mają charakter samoistny. Osobami prawnymi są również: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Papieski Wydział Teologiczny w Poznaniu, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie oraz jego dwie sekcje: św. Jana Chrzyciela i św. Andrzeja Boboli „Bobolanum”, Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego w Krakowie oraz kościelne instytuty naukowe i dydaktyczno-naukowe kanonicznie erygowane. Kwestie te reguluje ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁴.

Podobne instytucje funkcjonują w przypadku innych Kościołów na podstawie: ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego⁵⁵, ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej

⁵⁴ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 29, poz. 154, z późn. zm.

⁵⁵ Ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Dz.U. Nr 66, poz. 287, z późn. zm.

Polskiej⁵⁶, ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁷, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁸, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁹, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej⁶⁰, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁶¹, ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej⁶², ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej⁶³ oraz ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej⁶⁴.

11. Trzecim przypadkiem osoby prawnej, która może być założycielem spółdzielni socjalnej jest jednostka samorządu terytorialnego. Jednostki te mają osobowość prawną zgodnie z art. 165 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁶⁵. Ponadto, kwestia osobowości prawnej poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego została rozstrzygnięta w:

- ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (art. 2 ust. 2)⁶⁶;
- ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (art. 2 ust. 2)⁶⁷;
- ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (art. 6, ust. 2)⁶⁸.

– jednostki
samorządu
terytorialnego

⁵⁶ Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 73, poz. 323, z późn. zm.

⁵⁷ Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 73, poz. 324, z późn. zm.

⁵⁸ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 479, z późn. zm.

⁵⁹ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 480, z późn. zm.

⁶⁰ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 481, z późn. zm.

⁶¹ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 482, z późn. zm.

⁶² Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 41, poz. 252, z późn. zm.

⁶³ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 41, poz. 253, z późn. zm.

⁶⁴ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 41, poz. 254, z późn. zm.

⁶⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.

⁶⁶ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.

⁶⁷ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.

⁶⁸ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z późn. zm.

Przepisy ustawy o spółdzielniach socjalnych należy traktować jako *lex specialis* do ustaw ustrojowych.

Ustawa o samorządzie gminnym (art. 18, ust. 2, pkt. 9, lit. f) określa, iż do wyłącznej właściwości rady gminy należy m.in. podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych gminy, przekraczających zakres zwykłego zarządu, dotyczących tworzenia i przystępowania do spółek i spółdzielni oraz rozwiązywania i występowania z nich.

Ustawa o samorządzie powiatu (art. 12, pkt. 8, lit. f) analogicznie wskazuje, że do wyłącznej właściwości rady powiatu należy podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych powiatu dotyczących tworzenia i przystępowania do związków, stowarzyszeń, fundacji i spółdzielni oraz ich rozwiązywania lub występowania z nich.

Natomiast ustawa o samorządzie województwa, obok wskazania jak w innych ustawach (art. 18 pkt. 19 lit. e), że do wyłącznej właściwości sejmiku województwa należy: podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych województwa dotyczących tworzenia spółdzielni i przystępowania do nich oraz określania zasad wnoszenia wkładów, a także obejmowania, nabywania i zbywania udziałów, zapisano ponadto (art. 13), że tworzenie lub przystępowanie przez samorząd województwa do spółdzielni możliwe jest jednak jedynie w sferze użyteczności publicznej.

**Struktura
założycielska
spółdzielni
socjalnej osób
prawnych**

12. Ustawa nie określa, jaki ma być skład osób prawnych tworzących spółdzielnię, pozwalając to swobodnie kształtować. Tym samym możliwe jest założenie spółdzielni socjalnej wspólnie przez dowolną jednostkę samorządu terytorialnego i organizację pozarządową, wyłącznie organizacje pozarządowe lub wyłącznie przez jednostki samorządu terytorialnego.

13. W trakcie założenia spółdzielni socjalnej przez osoby bezrobotne możliwe jest uzyskanie wsparcia na założenie oraz przystąpienie do spółdzielni, nie ujętego przepisami ustawy o spółdzielniach socjalnych, które jest jednak przewidziane w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

**Dotacja ze
środków
Funduszu Pracy**

14. W przypadku osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy zgodnie z art. 46, ust. 1 pkt. 2 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, możliwe jest przyznanie dotacji ze środków Funduszu Pracy przez starostę (występującego w jego imieniu dyrektora Powiatowego Urzędu Pracy), dotacji na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanego z podjęciem tej działalności. Wysokość dotacji nie może przekraczać czterokrotności przeciętnego wynagrodzenia

na jednego członka założyciela spółdzielni⁶⁹ oraz trzykrotności przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu. Dotacja ma charakter bezzwrotny, o ile bezrobotny był członkiem spółdzielni nie krócej niż 12 miesięcy, oraz nie zostały naruszone warunki umowy dotyczące przyznania środków.

15. Przyznanie bezrobotnemu środków z Funduszu Pracy na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej może być przez starostę dokonane, jeżeli bezrobotny w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie tego wniosku:

- nie odmówił bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniej pracy lub innej formy pomocy określonej w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- nie przerwał z własnej winy szkolenia, stażu, wykonywania prac społecznie użytecznych lub innej formy pomocy określonej w ustawie;
- po otrzymaniu skierowania podjął szkolenie, przygotowanie zawodowe dorosłych, staż lub inną formę pomocy określoną w ustawie;
- nie otrzymał dotychczas z Funduszu Pracy lub z innych środków publicznych bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;
- nie prowadził działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- nie został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel innej spółdzielni socjalnej w okresie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- dwa lata przed dniem złożenia wniosku nie był karany za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
- nie posiada w dniu złożenia wniosku nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych.

16. Wskazane wymogi nie oznaczają jednak, że osoba bezrobotna musi być zarejestrowana co najmniej 12 miesięcy. Należy pamiętać, że nie należy wywodzić żadnych dodatkowych warunków poza tymi, które zostały określone w przepisach. Tym samym nie można uzależniać warunków przyznania dotacji np. od określonego okresu pozostawania w rejestrze

Wymogi formalne wobec osoby bezrobotnej

Rejestracja spółdzielni a moment podjęcia działalności gospodarczej

⁶⁹ Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt. 28 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, przez przeciętne wynagrodzenie rozumie się przeciętne wynagrodzenie w poprzednim kwartale, od pierwszego dnia następnego miesiąca po ogłoszeniu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, na podstawie art. 20 pkt. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tekst jednolity Dz.U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227, z późn. zm. Na podstawie tego przepisu Prezes GUS wydaje komunikat o wysokości tego wynagrodzenia. Zgodnie z Komunikatem Prezesa GUS z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w drugim kwartale 2011 r. (M. P. z 2011 r., Nr 71, poz. 708) przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale 2011 r. wyniosło 3,366,11 PLN. Tym samym od 1 września 2011 r. dotacja dla bezrobotnego na założenie spółdzielni socjalnej może wynieść do 13.464,44 PLN, zaś dotacja na przystąpienie do spółdzielni socjalnej do kwoty 10.098,33 PLN.

bezrobotnych. Żaden bowiem przepis nie nadaje Powiatowemu Urzędowi Pracy możliwości ograniczania prawa do uzyskania dotacji, a tym samym ograniczania praw bezrobotnych. PUP może natomiast określić własną listę preferencji w odniesieniu do kolejności udzielania wsparcia na określone działania.

Status
i uprawnienia
absolwentów
CIS/KIS

17. Osoba bezrobotna, która otrzyma dotację na rozpoczęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej, traci status osoby bezrobotnej (art. 33, ust. 4 pkt. 2a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) następnego dnia po otrzymaniu środków. Starosta nie może pozbawić statusu bezrobotnego, który został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel spółdzielni socjalnej po dniu zarejestrowania w Powiatowym Urzędzie Pracy, w związku z uwzględnieniem przez starostę jego wniosku o przyznanie środków na założenie spółdzielni socjalnej (art. 33, ust. 4c ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) do dnia następnego po dniu otrzymania tych środków. Tym samym przepis ten umożliwi proces rejestracji spółdzielni socjalnej w trakcie posiadania statusu osoby bezrobotnej, bez groźby jego utraty. Ustawodawca rozróżnił w tym przypadku zarejestrowanie spółdzielni oraz podjęcie działalności gospodarczej w ramach tej spółdzielni, traktując je jako odrębne stany prawne w kontekście praw do wnioskowania o dotację z Funduszu Pracy. Datą podjęcia działalności gospodarczej nie jest data rejestracji spółdzielni, ale data określona w umowie ze starostą, wynikająca z uchwały członków założycieli spółdzielni socjalnej (§ 6, ust. 3 pkt. 1 Rozporządzenia MPiPS z dnia 17 lutego 2010 r.⁷⁰).

Warto również podkreślić, że spółdzielnia nie może podjąć działalności gospodarczej wcześniej, niż w dniu określonym uchwałą członków i określonym w umowie z urzędem pracy. Środki bowiem mają zostać przekazane zgodnie z ww. § 6, ust. 3 w okresie od dnia podpisania umowy do dnia rozpoczęcia działalności. Wcześniejsze rozpoczęcie działalności grozi brakiem możliwości skorzystania ze środków z Funduszu Pracy lub ewentualnie koniecznością ich zwrotu.

Wniosek
o dotację
ze środków
Funduszu Pracy

18. Prawo do otrzymania dotacji na założenie spółdzielni socjalnej lub wystąpienie do niej otrzymali również:

- absolwent Centrum Integracji Społecznej, czyli osoba która przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy uczestniczyła w zajęciach w Centrum Integracji Społecznej i otrzymała zaświadczenie od kierownika centrum. Osoba ta jest absolwentem Centrum Integracji Społecznej przez okres 6 miesięcy od dnia zakończenia zajęć w Centrum Integracji Społecznej;

⁷⁰ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, Dz.U. Nr 30, poz. 155, z późn. zm.

- absolwent Klubu Integracji Społecznej – oznacza to osobę, która uczestniczyła w klubie integracji społecznej przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy, posiada zaświadczenie o zakończeniu uczestnictwa w klubie oraz zrealizowała postanowienia kontraktu socjalnego. Zaświadczenie ważne jest przez okres czterech miesięcy po zakończeniu uczestnictwa.

W obu przypadkach złożenie wniosku o dotację nie wymaga rejestracji danej osoby w Powiatowym Urzędzie Pracy.

19. Szczegóły przyznawania dotacji określono w aktualnie obowiązującym Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych⁷¹.

20. Środki dla osoby bezrobotnej mogą być przyznane po złożeniu kompletnego i prawidłowo sporządzonego wniosku o dotację. Wniosek o przyznanie jednorazowo środków z Funduszu Pracy na założenie spółdzielni socjalnej zgodnie z obowiązującymi przepisami zawiera:

Oświadczenia

- kwotę wnioskowanych środków;
- rodzaj działalności gospodarczej, którą ma prowadzić zakładana spółdzielnia socjalna;
- symbol podklasy rodzaju działalności określony zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD);
- kalkulację kosztów związanych z podjęciem przez spółdzielnię socjalną działalności oraz źródła ich finansowania;
- specyfikację i harmonogram wydatków w ramach wnioskowanych środków, przeznaczanych w szczególności na zakup środków trwałych, urządzeń, maszyn, materiałów, towarów, usług i materiałów reklamowych, pozyskanie lokalu lub wkład do spółdzielni socjalnej;
- proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu środków.

Do wniosku o przyznanie z Funduszu Pracy jednorazowo środków na założenie spółdzielni socjalnej bezrobotny dołącza oświadczenia o:

- korzystaniu lub niekorzystaniu z bezzwrotnych środków Funduszu Pracy lub innych środków publicznych na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;

⁷¹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, Dz.U. Nr 30, poz. 155 z późn. zm. Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 205, poz. 1211, nowe brzmienie otrzymał art. 46, ust. 6a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, który jest podstawą prawną do wyżej wspomnianego rozporządzenia. Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 46 ust. 6a zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 46 ust. 6 i 6a tej ustawy, w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, a więc 29 kwietnia 2012 r. (Ustawa została ogłoszona 29 września 2011 r., a weszła w życie – zgodnie z przepisem końcowym – 29 października 2011 r.).

- nieprowadzeniu działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- nieposiadaniu wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel innej spółdzielni w okresie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- wykorzystaniu przyznanych środków zgodnie z przeznaczeniem;
- niekaralności w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu;
- nieposiadaniu w dniu złożenia wniosku nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilnoprawnych.

Każdy Powiatowy Urząd Pracy posiada swój odrębny formularz wniosku, dlatego też w taki dokument należy pobrać we właściwym urzędzie pracy. Każdy bezrobotny samodzielnie wypełnia wniosek.

Przepisy wskazują jednakże na możliwość złożenia wspólnego wniosku o przyznanie z Funduszu Pracy jednorazowo środków na założenie spółdzielni socjalnej, zawierający informacje dotyczące zakładanej spółdzielni oraz indywidualne oświadczenia. Ta formuła wydaje się znacznie właściwsza dla spółdzielni socjalnej.

Zgodnie z § 5 ust. 2 ww. rozporządzenia starosta jest obowiązany zawiadomić w formie pisemnej bezrobotnego w terminie 30 dni od dnia złożenia kompletnego wniosku uwzględnieniu lub odmowie uwzględnienia wniosku o przyznanie środków Funduszu Pracy. Należy pamiętać, że starosta odmawiając przyznania dotacji powinien ponadto przedstawić uzasadnienie decyzji.

**Formy
zabezpieczenia
zwrotu
środków**

21. Powstaje szereg wątpliwości dotyczących dodatkowych wymogów dotyczących otrzymania dotacji, określanych tzw. regulaminami przyjmowanymi przez Powiatowe Urzędy Pracy. Wprowadza się tam ograniczenia związane z zakresem prowadzonej działalności oraz rodzajami zakupów, które mogą być sfinansowane. Należy pamiętać, że regulaminy przyjmowane przez Powiatowe Urzędy Pracy mogą określać pewne preferencje wskazujące na pierwszeństwo w otrzymaniu dotacji, nie powinny jednak wprowadzać ograniczeń nieprzewidzianych przepisami.

Poręczenia

22. Przepisem rozporządzenia rodzącym najwięcej kontrowersji jest ten, dotyczący formy zabezpieczenia zwrotu środków. W § 8 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. określono możliwe formy zabezpieczenia: poręczenie, weksel, z poręczeniem wekslowym (awal), gwarancja bankowa, zastaw na prawach lub rzeczach, blokada rachunku bankowego albo akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika. Nie ulega wątpliwości, że starostowie nie mogą podejmować decyzji

w oderwaniu od zasad racjonalnego wydatkowania środków publicznych. Niemniej jednak, zgodnie z przepisem § 4 ust. 1 pkt. 3 ww. rozporządzenia to wnioskodawca we wniosku o dotację przedstawia proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu środków. Tym samym prawodawca uznał, iż wnioskodawca jest obowiązany przedstawić zabezpieczenie pozostawiając mu wybór formy tego zabezpieczenia, tak aby było ono zgodne z przepisami prawa.

23. W odniesieniu do poręczenia, treść przepisu § 8 pkt. 2 i pkt. 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych *de facto* wskazuje jedynie osobę fizyczną jako możliwego poręczyciela. Inny wniosek doprowadziłby do naruszenia wymogów formalnych poręczenia określonych w przepisach tegoż rozporządzenia. Podmiot inny, niż osoba fizyczna nie mógłby bowiem spełnić takich wymogów jak np. podanie imienia, nazwiska, adresu zamieszkania, czy też nazwy i numeru dokumentu potwierdzającego tożsamość (§ 8 pkt. 2 rozporządzenia w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych poręczyciel (w treści przedmiotowego rozporządzenia nie wskazuje się żadnego przedstawiciela ustawowego) podlega odpowiedzialności karnej, przewidzianej w art. 233 § 1 ustawy Kodeks karny⁷². Ta zaś dotyczy wyłącznie osób fizycznych. Tak więc przepis § 8 cytowanego rozporządzenia wyklucza osoby prawne z możliwości udzielenia poręczenia. Analizując przedmiotowe rozporządzenie i ustawę o spółdzielniach socjalnych warto zwrócić uwagę również na rozbieżności w rodzajach zabezpieczeń i kwestie związane z podmiotami uprawnionymi.

Dotacje
a pomoc
publiczna

24. Dotacja ze środków Funduszu Pracy dla osoby bezrobotnej na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych stanowi pomoc publiczną. Tym samym z jednej strony osoby wnioskujące o przyznanie środków na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej powinny dołączyć informację o dotychczas otrzymanej o otrzymanej pomocy publicznej i pomocy *de minimis*. Z drugiej zaś, Powiatowy Urząd Pracy wydaje zaświadczenie o uzyskaniu pomocy w ramach zasady *de minimis* po zawarciu przez osobę bezrobotną umowy o przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Dotacja
dla osób
niepełno-
sprawnych
z PFRON

⁷² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.

25. W przypadku osób niepełnosprawnych, które chciałyby założyć lub przystąpić do spółdzielni socjalnej, mają one możliwość uzyskania środków na ten cel, z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

26. Środki na utworzenie spółdzielni socjalnej mogą pozyskać osoby niepełnosprawne zarówno zarejestrowane jako osoby bezrobotne jak i poszukujące pracy. Oznacza to, że każda osoba niepełnosprawna, bez względu na to czy pobiera jakiegokolwiek świadczenie pieniężne (renta), o ile zarejestruje się w Powiatowym Urzędzie Pracy, może starać się o wsparcie finansowe. Zgodnie z art. 12a, ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych⁷³ może otrzymać dotację na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotności przeciętnego wynagrodzenia⁷⁴, jeżeli nie otrzymała bezwrotnych środków publicznych na ten cel.

27. Szczegółowe zasady określające wsparcie w tym przypadku uregulowano w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej⁷⁵.

28. Zgodnie z tym rozporządzeniem osoba niepełnosprawna zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może jednorazowo otrzymać środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, na wniesienie po raz pierwszy wkładu do spółdzielni socjalnej lub ponowne wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, jeżeli zgodnie z oświadczeniem wnioskodawcy upłynęło co najmniej 12 miesięcy od ustania członkostwa w spółdzielni socjalnej. Do rozporządzenia załączono ujednolicony formularz wniosku o przyznanie środków (Wn-O), w którym wnioskodawca wskazuje:

- wnioskowaną kwotę;
- rodzaj działalności;

⁷³ Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, tekst jednolity Dz.U. z 2011, Nr 127, poz. 721, z późn. zm.

⁷⁴ Podobnie jak w przypadku dotacji z Funduszu Pracy przez przeciętne wynagrodzenie rozumie się przeciętne wynagrodzenie w poprzednim kwartale, od pierwszego dnia następnego miesiąca po ogłoszeniu przez Prezesa GUS w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, na podstawie art. 20 pkt. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Od 1 września 2011 dotacja dla osoby niepełnosprawnej wynosi kwotę do 50.491,65 PLN.

⁷⁵ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, Dz.U. z 2007 r. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.

- formę zabezpieczenia;
- przewidywane efekty ekonomiczne prowadzonej działalności;
- wyszczególnienie kosztów i wydatków do sfinansowania, w szczególności dotyczące kosztów pozyskania lokalu, uzyskania niezbędnych pozwoleń, odbycia szkoleń, zakupu środków trwałych, materiałów, opłaty wpisowego lub wkładu do spółdzielni.

29. Starosta, rozpatrując wniosek, jest obowiązany wziąć pod uwagę: przewidywane efekty ekonomiczne przedsięwzięcia, na które mają być przeznaczone środki, popyt i podaż lokalnego rynku na planowaną działalność, kalkulację wydatków na uruchomienie działalności w ramach wnioskowanych środków, uprawnienia i kwalifikacje wnioskodawcy, wysokość środków własnych wnioskodawcy oraz wysokość posiadanych środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznaczonych na ten cel w danym roku. Starosta ma 30 dni na rozpatrzenie wniosku, nie wcześniej jednak niż rada powiatu przyjmie uchwałę o podziale środków PFRON na dany rok.

30. Osoba niepełnosprawna w zawartej ze starostą umowie zobowiązuje się do członkostwa w spółdzielni socjalnej przez okres co najmniej 24 miesięcy, z uwzględnieniem okresów choroby, powołania do odbycia zasadniczej lub zastępczej służby wojskowej lub korzystania ze świadczenia rehabilitacyjnego. Starosta przekazuje środki na rachunek bankowy wskazany we wniosku w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy, po przedstawieniu przez wnioskodawcę odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego.

31. W § 6, ust. 2 pkt. h) ww. rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej przewidziano, że formami zabezpieczenia zwrotu kwoty środków są: poręczenia, w tym poręczenia spółdzielni socjalnej, weksel z poręczeniem wekslowym (awal), gwarancja bankowa, zastaw na prawach lub rzeczach, blokada rachunku bankowego lub akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika.

32. Dotacja dla osoby niepełnosprawnej na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych stanowi pomoc publiczną. Tym samym z jednej strony osoby wnioskujące o przyznanie środków na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej powinny dołączyć informację o dotychczas otrzymanej pomocy publicznej i pomocy *de minimis*, z drugiej zaś starosta **wyduje zaświadczenie o uzyskaniu pomocy w ramach zasady *de minimis* po zawarciu przez osobę bezrobotną umowy o przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej.**

Art. 5. 1. Liczba założycieli spółdzielni socjalnej nie może być mniejsza niż pięć, jeżeli założycielami są osoby fizyczne, i dwa, jeżeli założycielami są osoby prawne.

2. Spółdzielnia socjalna liczy nie mniej niż pięciu i nie więcej niż pięćdziesięciu członków, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Spółdzielnia socjalna, która powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych, może liczyć więcej niż pięćdziesięciu członków.

Członkostwo
w spółdzielni
socjalnej

4. Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć osoby, o których mowa w art. 4 ust. 1, w tym osoby posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych.

5. Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć także inne osoby niż wskazane w art. 4 ust. 1 i ust. 2 pkt. 1, jeżeli ich praca na rzecz spółdzielni socjalnej wymaga szczególnych kwalifikacji, których nie posiadają pozostali członkowie tej spółdzielni.

Struktura
założycielska

6. Liczba osób, o których mowa w ust. 5, nie może być większa niż 50 % ogólnej liczby członków spółdzielni socjalnej. Przekroczenie tego limitu, trwające nieprzerwanie przez okres 6 miesięcy, stanowi podstawę do postawienia spółdzielni socjalnej w stan likwidacji.

7. Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego. W takim przypadku art. 182 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze nie stosuje się.

Osoby
o „szczególnych
kwalifikacjach”

1. Ustawa o spółdzielniach socjalnych wprowadza dwie kategorie osób fizycznych jako członków spółdzielni socjalnej. Ustawa dokonuje tu ograniczenia ze względu na zakres zdolności do czynności prawnych oraz kwalifikacje niezbędne do wykonywania czynności wymagających szczególnych kwalifikacji (np. księgowy, radca prawny, lekarz). Z brzmienia art. 5 ust. 4 wynika, że członkostwo mogą nabyć osoby posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych, chociaż nie mogą być wśród jej założycieli.

Liczba
członków

2. Ustawa o spółdzielniach socjalnych reguluje kwestie członkostwa inaczej, niż ustawa Prawo spółdzielcze. O ile ustawa Prawo spółdzielcze nie narzuca maksymalnego limitu członków spółdzielni, o tyle ustawa o spółdzielniach socjalnych takie ograniczenie wprowadza (do 50 członków), z wyjątkiem sytuacji, w której doszło do przekształcenia spółdzielni inwalidów lub nie-

widomych. Takie sformułowanie przepisu ma na celu zachowanie więzi między osobami tworzącymi taką spółdzielnię oraz wynikające stąd wzajemne zaufanie i bezpośredni kontakt wszystkich osób tworzących przedsiębiorstwo, co może być niezwykle trudne do spełnienia w przypadku dużych organizacji. Taka koncepcja wskazuje na socjalizacyjny cel spółdzielni socjalnej, a więc reintegrację społeczną osób z nią związanych.

3. Jednocześnie ustawa określa arbitralnie minimalną liczbę osób uprawnionych do utworzenia spółdzielni: fizycznych na 5, a prawnych – na 2. Odmienne kwestię członkostwa reguluje ustawa Prawo spółdzielcze. Przesłanką takiego założenia było stworzenie możliwości podjęcia wspólnej pracy przez osoby, które osobno mogłyby nie być w stanie – czy to ze względów osobistych czy ekonomicznych – takiej działalności prowadzić. Osoby, które w pojedynkę mogłyby mieć problemy w podjęciu i prowadzeniu działalności, czy też miały problemy z podjęciem zatrudnienia mają możliwość stworzenia sobie miejsca pracy odpowiedniego do swoich potrzeb i kwalifikacji.

4. W spółdzielni socjalnej mogą być zatrudnieni specjaliści niespełniający kryteriów określonych w art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, niezbędni w sytuacji, kiedy członkowie spółdzielni nie posiadają odpowiednich kwalifikacji do wykonywania zadań niezbędnych do realizacji gospodarczego celu spółdzielni (np. osoby o szczególnych kwalifikacjach, księgowi, radcy prawni, lekarze, terapeuci i inni). Jednak liczba osób zatrudnionych w takiej sytuacji nie może przekroczyć połowy liczby członków spółdzielni. W ten sposób ustawodawca opowiada się za profesjonalizacją spółdzielni, przy jednoczesnym utrzymaniu jej charakteru aktywizującego, a więc i wzmacnianiem jej potencjału ekonomicznego.

5. Ustawodawca wyraźnie określił okres, w jakim dopuszczalne jest przekroczenie limitu połowy ogólnej liczby członków spółdzielni socjalnej. Jest to pół roku. Przekroczenie tego limitu, trwające nieprzerwanie przez okres 3 miesięcy, wywołuje określony skutek prawny. Takie przekroczenie stanowi bowiem *ex lege* podstawę do likwidacji spółdzielni socjalnej. Przepis stanowi, iż „spółdzielnia przechodzi w stan likwidacji”, co oznacza, że dzieje się to z mocy prawa. Zgodnie z art. 113 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze w takim przypadku, jak i w innych przypadkach likwidacji spółdzielni, zarząd spółdzielni (likwidator) ma obowiązek zgłoszenia do Krajowego Rejestru Sądowego otwarcia likwidacji spółdzielni i zawiadomienia o tym właściwego związku rewizyjnego. Jeżeli zarząd (likwidator) tego nie uczyni, zgłoszenia dokona związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona.

- Nabycie członkostwa przez organizacje pozarządowe** 6. W art. 13 ust. 2 ustawa o spółdzielniach socjalnych wskazuje także kto nie może być członkiem spółdzielni socjalnej, zaliczając do tej grupy osoby skazane na karę ograniczenia wolności. Takie osoby mogą jednak pracować w spółdzielni socjalnej na zasadach ustalonych w kodeksie karnym wykonawczym.
- Struktura członkowska** 7. Istotna jest możliwość nabycia członkostwa w spółdzielni socjalnej przez organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz gminne osoby prawne, których statutowym zadaniem jest działanie na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców gminy. O tym jednak, czy takie organizacje będą mogły być członkami spółdzielni socjalnej, decyduje statut spółdzielni.
- Deklaracja członkowska** 8. Z tegoż artykułu, w związku z art. 15 ustawy Prawo spółdzielcze wynika, jaki skład członkowski może mieć spółdzielnia. I tak może zrzeszać ona wyłącznie osoby fizyczne albo osoby prawne, a może również zrzeszać osoby fizyczne i osoby prawne. Z takiej konstrukcji instytucji spółdzielni socjalnej, zakładającej wspólny cel, ale inną rolę w spółdzielni socjalnej już choćby z racji innej formy prawnej prowadzenia działalności, można wnioskować, że jest ona szczególnym typem spółdzielni osób fizycznych i prawnych⁷⁶.
- Decyzja o przyjęciu członka** 9. Założyciele spółdzielni, którzy złożyli podpis pod statutem, uzyskują członkostwo w spółdzielni z chwilą rejestracji statutu (art. 17 ustawy Prawo spółdzielcze) ex lege. Członkostwo w spółdzielni można również uzyskać w przypadku połączenia spółdzielni socjalnych. W odróżnieniu od spółdzielni utworzonej na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, członkostwo w spółdzielni socjalnej można również uzyskać w przypadku przekształcenia spółdzielni określonych w art. 29 ustawy o spółdzielniach socjalnych. Zgodnie z art. 100 ustawy Prawo spółdzielcze członkowie, którzy w chwili połączenia należeli do spółdzielni przejmowanej, stają się członkami spółdzielni przejmującej. Wpłaty na udziały wpisuje się członkom spółdzielni przejmowanej w takiej wysokości, jaka wynika z ustalonej w sprawozdaniu finansowym kwoty przejętego funduszu udziałowego.
- Członkostwo można również uzyskać już po rejestracji statutu. Uzyskanie go poprzedza złożenie deklaracji członkowskiej, a tym samym zaakceptowanie treści statutu i poddanie się jego postanowieniom. Przyjęcie powinno być stwierdzone na deklaracji podpisem dwóch członków zarządu lub osób do tego przez zarząd upoważnionych, z podaniem daty podjęcia uchwały o przyjęciu. Dotyczy to również przypadku zmiany danych dotyczących

⁷⁶ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, str. 449 i nast.

zadeklarowanych udziałów lub wkładów. Jeżeli statut nie stanowi inaczej, uchwała w sprawie przyjęcia powinna być podjęta przez właściwy organ spółdzielni (zarząd, walne zgromadzenie czy radę nadzorczą spółdzielni – w zależności od przyjętych postanowień statutowych) w ciągu miesiąca od dnia złożenia deklaracji. O decyzji (musi być zachowana forma uchwały podjętej przez właściwy organ statutowy) w sprawie przyjęcia albo nieprzyjęcia w poczet członków, zainteresowany powinien być zawiadomiony pisemnie w ciągu dwóch tygodni od dnia jej powzięcia. SN stwierdził, że „(...) Zgodnie z utrwalonym poglądem prawo spółdzielcze nie przyznaje (przyznawało) osobie, która wyrazi gotowość wstąpienia do spółdzielni, roszczenia o przyjęcie jej do grona członków. Ustawodawca wyszedł bowiem z założenia, że zgodnie z zasadą samorządności spółdzielni tylko jej organy powinny oceniać, czy osoba zgłaszająca się odpowiada wymaganiom stawianym członkom danej spółdzielni. Od tej zasady występują (występowały) jednak wyjątki wówczas, gdy roszczenie o przyjęcie do spółdzielni wynika ze szczególnej podstawy, którą może stanowić statut spółdzielni, umowa zawarta ze spółdzielnią albo przepis szczególny”⁷⁷.

Oświadczenie spółdzielni o przyjęciu osoby w grono członków podejmuje właściwy statutowo organ spółdzielni. Jest to czynność nieodzowna. Uchwały podjętej przez właściwy organ spółdzielni nie może zastąpić inne zdarzenie prawne. Zawiadomienie o odmowie przyjęcia w poczet członków powinno zawierać uzasadnienie. Statut spółdzielni powinien wskazywać organ spółdzielni właściwy do przyjmowania członków. Jeżeli organem tym nie jest walne zgromadzenie, statut powinien wskazywać także organ, do którego służy odwołanie od decyzji odmawiającej przyjęcia oraz określać terminy wniesienia i rozpatrzenia tego odwołania. Do przyjęcia w poczet członków dochodzi w momencie podjęcia uchwały przez upoważniony organ.

Prawo członkostwa jest prawem niemajątkowym. Nie można go przenieść na inny podmiot w drodze czynności prawnej. Nie dochodzi do jego powstania poprzez następstwo prawne. Zasady niezbywalności i nieprzenoszalności członkostwa w spółdzielni nie narusza art. 100 ani art. 112 ustawy Prawo spółdzielcze. Nie chodzi tu bowiem o przeniesienie członkostwa z jednego podmiotu na drugi, lecz o uregulowanie statusu członków spółdzielni przejmowanej w spółdzielni przejmującej. Podobnie – w razie podziału spółdzielni (art. 112 ustawy Prawo spółdzielcze). Są to przypadki powstania członkostwa z mocy prawa⁷⁸.

⁷⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2002 r., IV CKN 646/00. Por. K. Pietrzykowski, Spółdzielnia a spółka handlowa, *Przegląd Ubezpieczeń Gospodarczych*, Nr 6, 1991, str. 65 i nast.

⁷⁸ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2003 r., I CKN 4/01.

10. Stosunek prawny nawiązany pomiędzy członkiem a spółdzielnią ma charakter cywilnoprawny. Wiąże się to z tym, że powstanie takiego stosunku prawnego jest konsekwencją dwustronnej czynności prawnej – a więc złożenia oświadczenia woli zainteresowanego przystąpieniem do spółdzielni w formie deklaracji członkowskiej oraz złożenia oświadczenia woli spółdzielni wyrażonej w uchwale o przyjęciu przez właściwy organ spółdzielni. W oświadczeniach woli stron mieści się wyrażenie zgody na ustalenie treści powstającego stosunku stosownie do odpowiednich postanowień statutu⁷⁹. Warto podkreślić, że stosunek członkostwa regulowany jest przez prawo spółdzielcze. W przypadku spółdzielczego stosunku pracy stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu pracy oraz inne przepisy z zakresu prawa pracy o ile nie są one unormowane odmiennie w prawie spółdzielczym⁸⁰.

Podejmowane przez organy spółdzielni uchwały związane z członkostwem dotyczą stosunków spoza sfery prawa cywilnego. Spory powstające na ich tle mogą być rozpoznawane przez sądy powszechne wyłącznie w przypadkach gdy przepis szczególny podaje je pod rozpoznanie tych sądów. Obowiązująca ustawa Prawo spółdzielcze nie przewiduje możliwości zażalenia do sądu uchwały odmawiającej przyjęcia w poczet członków⁸¹.

11. Statut spółdzielni socjalnej może uzależniać członkostwo od rozmaitych czynników, np. zamieszkiwania na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, posiadania określonych kwalifikacji itd., choć ustalenie niektórych cech może być problematyczne z powodu niebezpieczeństwa uznania ich za dyskryminujące.

12. Art. 17 ustawy Prawo spółdzielcze stanowi, że prawa i obowiązki wynikające z członkostwa w spółdzielni są dla wszystkich członków równe. Określa również katalog praw i obowiązków członków spółdzielni, do których należą:

- uczestniczenie w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grup członkowskiej;
- wybierania i bycia wybieranym do organów spółdzielni (czynne i bierne prawo wyborcze);
- otrzymanie odpisu statutu i regulaminów, zaznajamianie się z uchwałami organów spółdzielni, protokołami obrad organów spółdzielni, protokołami lustracji, rocznymi sprawozdaniami finansowymi, umowami zawieranymi przez spółdzielnię z osobami trzecimi;

⁷⁹ M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 53.

⁸⁰ Por. komentarz do art. 77 kp, w: L. Florek, R. Celeda, K. Gonera, G. Goździewicz, A. Hintz, A. Kijowski, Ł. Pisarczyk, J. Skoczyński, B. Wagner, T. Zieliński, Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 2011.

⁸¹ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 kwietnia 1992 r., I ACr 182/92.

- żądanie rozpatrzenia przez właściwe organy spółdzielni wniosków dotyczących jej działalności;
- udział w nadwyżce bilansowej (ten przepis nie dotyczy spółdzielni społecznych);
- prawo do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności;
- przestrzeganie przepisów prawa, postanowień statutu i opartych na nich regulaminów;
- dbanie o dobro i rozwój spółdzielni oraz uczestniczenia w realizacji jej zadań statutowych.

Wskazane tu prawa i obowiązki nie stanowią katalogu zamkniętego, ponieważ ustawa Prawo spółdzielcze dopuszcza również inne, które przewiduje ustawa albo statut spółdzielni.

13. Ustawa Prawo spółdzielcze z 1982 r., w odróżnieniu od poprzedniczki z 1961 r., wprowadziła przy przystąpieniu do spółdzielni obowiązek wnoszenia, obok udziałów, również wpisowego. Wysokość wpisowego oraz termin jego uiszczenia reguluje statut (art. 5 § 1 pkt. 3 ustawy Prawo spółdzielcze). Ustawa Prawo spółdzielcze nie reguluje jednorazowego albo ratalnego charakteru wpłaty. Środki pieniężne uzyskane w ten sposób zaliczane są na fundusz zasobowy. Wpisowe nie podlega zwrotowi.

Udziały
członków

14. Udziały wpłacane przez członków stanowią podstawę finansów spółdzielni. W niektórych spółdzielniach członkowie muszą również uiścić wkład. Wkład nie jest udziałem. Wkład pieniężny jest swoistą pożyczką udzieloną spółdzielni (na szczególnie dogodnych warunkach) przez członka spółdzielni w celu umożliwienia spółdzielni realizacji jej celów statutowych⁸².

Wkłady
członkowskie

Każdy członek spółdzielni społecznej ma obowiązek zadeklarowania przynajmniej jednego udziału (art. 20 § 1 ustawy prawo spółdzielcze). Wysokość jednego udziału przewiduje statut. Zmiana tej wysokości wymaga zmiany statutu. Przewidując większą liczbę udziałów stosuje się wielokrotność udziału podstawowego⁸³. Udziały mogą być wnoszone jednorazowo lub w terminach określonych statutem. W przypadku, gdy fundusze nie pozwalają na pokrycie strat, walne zgromadzenie może wezwać członków do wcześniejszego wpłacenia udziałów niż przewidziano w statucie. W przypadku nieuiszczenia udziału w terminie spółdzielnia może pobrać od członka odsetki lub kary umowne, jeżeli zostały przewidziane w statucie. Udziały mają na ogół formę pieniężną, ale mogą być wyrażone w formie innej, niż pieniężna – muszą być jednak przeliczone na formę

Pokrywanie
strat
i odpowiedzialność
finansowa

⁸² Por. R. Bierzanek, Prawo spółdzielcze w zarysie, Warszawa 1962, str. 183–4.

⁸³ L. Stecki, Prawo spółdzielcze, Warszawa 1987, str. 51.

pieniężną. Kwoty wniesione na udział stanowią fundusz udziałowy spółdzielni, a więc jej majątek. Po ustaniu członkostwa członek spółdzielni ma roszczenie do spółdzielni o wypłatę kwoty pieniężnej równej wysokości wniesionych udziałów, chyba że zostały one przeznaczone na pokrycie strat spółdzielni socjalnej (art. 21 i art. 26 ustawy Prawo spółdzielcze). Członkowie mają również prawo do zwrotu udziałów w przypadku likwidacji spółdzielni (art. 125 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze).

Na podstawie art. 20 ust. 2 statut spółdzielni socjalnej może przewidywać wnoszenie przez członków wkładów na własność spółdzielni lub do korzystania z nich przez spółdzielnię na podstawie innego stosunku prawnego, określonego w kc. W tym wypadku statut powinien określać charakter i zakres przysługującego spółdzielni prawa do wkładów, wysokość wkładów oraz ich rodzaj, jeżeli są to wkłady niepieniężne, terminy ich wnoszenia, zasady wyceny i zwrotu w wypadku likwidacji spółdzielni, wystąpienia członka lub ustania członkostwa z innych przyczyn, a także w innych wypadkach przewidzianych w statucie. W przypadku spółdzielni socjalnych, dotacje z Funduszu Pracy i PFRON najczęściej wnoszone są przez członków własnie w formie wkładu.

Członek spółdzielni socjalnej uczestniczy w pokrywaniu strat spółdzielni socjalnej do wysokości zadeklarowanych udziałów (art. 19 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Odpowiedzialność członka udziałami rozciąga się zarówno na okres przed uzyskaniem członkostwa, jak i po jego ustaniu (art. 19 § 3 w związku z art. 26 i art. 28 ustawy Prawo spółdzielcze). Członek spółdzielni socjalnej nie dysponuje w okresie członkostwa prawem do rozporządzania swym udziałem, z tym że zgodnie z art. 21 ustawy Prawo spółdzielcze zasada ta nie dotyczy wpłat przekraczających ilość udziałów, których zadeklarowania wymaga statut obowiązujący w chwili żądania przez członka zwrotu udziału. Stosownie do treści art. 19 § 2 i 3 ustawy Prawo spółdzielcze, wierzyciel spółdzielni nie może prowadzić egzekucji z majątku członka spółdzielni, natomiast na pokrycie zobowiązań spółdzielni mogą być przeznaczone zadeklarowane przez członka udziały, czego konsekwencją jest to, że członek nie może przed ustaniem członkostwa żądać zwrotu kwot wpłaconych na udziały, a jeżeli wpłaty te zostały przeznaczone na pokrycie zobowiązań spółdzielni, członkowi w ogóle nie przysługuje roszczenie o ich zwrot. Natomiast prawo członka do wkładu i roszczenie o jego wypłatę nie są zależne od istnienia czy od konieczności pokrycia jakichkolwiek zobowiązań spółdzielni. Nie wyklucza to wpływu tych zobowiązań na możliwość realizacji prawa członka do wkładu. Ale należy rozpatrywać to w kontekście zakresu realizacji prawa a nie jego

istnienia⁸⁴. Zgodnie z art. 27 ustawy Prawo spółdzielcze członek spółdzielni może rozporządzać swoimi roszczeniami do spółdzielni o wypłatę udziałów oraz o zwrot wkładów lub o wypłatę ich równowartości ze skutecznością od dnia, w którym roszczenia te stały się wymagalne. Jednocześnie wierzyciel członka może uzyskać zaspokojenie z jego udziałów dopiero z chwilą ustania członkostwa. Jeżeli egzekucja z innego majątku członka okaże się bezskuteczna, a przepis szczególny nie stanowi inaczej, wierzyciel członka może skierować egzekucję do wniesionych przez członka wkładów. W takim wypadku roszczenie członka o zwrot wkładów lub ich równowartości staje się wymagalne po upływie sześciu miesięcy od dnia zajęcia wkładów, chyba że wymagalność tego roszczenia nastąpiła wcześniej na podstawie innych przepisów. W razie zajęcia przez wierzyciela członka wkładów stanowiących środki produkcji, spółdzielnia służy prawo pierwszeństwa ich nabycia w postępowaniu egzekucyjnym.

Wnoszenie udziałów ma znaczenie dla konsolidacji zespołu członkowskiego z jednej strony, a z drugiej – do zwiększenia majątku spółdzielni socjalnej.

15. Stosunek członkostwa nawiązuje się na okres nieoznaczony. Istnieją jednak sytuacje, które mogą powodować jego rozwiązanie. Może do niego dojść na skutek woli członka spółdzielni socjalnej (np. w trybie art. 5a ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych), inicjatywy spółdzielni (np. w trybie art. 24 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze) lub w wyniku postawienia w stan likwidacji spółdzielni w trybie art. 18 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

**Rozwiązanie
stosunku
członkostwa**

W literaturze dokonuje się następującego podziału przyczyn wygaśnięcia członkostwa: wystąpienia z zachowaniem okresu wypowiedzenia (art. 22 ustawy Prawo spółdzielcze), wykluczenia członka ze spółdzielni (art. 24 ustawy Prawo spółdzielcze), wykreślenia z rejestru członków spółdzielni (art. 24 ustawy Prawo spółdzielcze) oraz śmierci członka spółdzielni (art. 25 ustawy Prawo spółdzielcze).

**Wygaśnięcie
stosunku
członkostwa**

Wypowiedzenie członkostwa jest jednostronną czynnością prawną. W odróżnieniu od wykluczenia albo wykreślenia ze spółdzielni mogą jej dokonać wyłącznie członkowie spółdzielni. Dokonanie wypowiedzenia nie wymaga zgody spółdzielni i wywołuje skutek prawny w postaci rozpoczęcia biegu okresu wypowiedzenia, z chwilą, gdy doszło do wiadomości spółdzielni w taki sposób, że mogła ona zapoznać się z jego treścią. Swobodę spółdzielcy w dokonaniu wypowiedzenia członkostwa ogranicza termin⁸⁵ okre-

**Wypowiedzenie
członkostwa**

⁸⁴ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2004 r., I CK 198/04.

⁸⁵ Termin wypowiedzenia może być określony konkretną datą lub oznaczeniem okresu, w którym spółdzielca może złożyć skuteczne oświadczenie woli o wypowiedzeniu członkostwa w spółdzielni. Okres wypowiedzenia to z kolei okres rozpoczynający się od dnia wypowiedzenia przez członka spółdzielni członkostwa, określony w statucie, po upływie którego stosunek członkostwa rozwiązuje się. Za: M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 61.

ślony przez statut spółdzielni. W świetle art. 22 ustawy Prawo spółdzielcze niedopuszczalne jest rozwiązanie stosunku członkostwa za obopólnym porozumieniem stron bez zachowania terminu i okresu wypowiedzenia przewidzianego przez statut⁸⁶. Wypowiedzenie członkostwa powinno być dokonane pod rygorem nieważności na piśmie, co wynika jasno z tego przepisu. Nie można zatem przyjmować wypowiedzenia czy rozwiązania członkostwa *per facta concludentia*, np. wskutek wycofania przez członka udziałów⁸⁷. Datą wystąpienia jest dzień następujący po upływie okresu wypowiedzenia.

Wykluczenie Wykluczenie może nastąpić w przypadku, gdy z jego winy umyślnej lub z powodu rażącego niedbalstwa dalsze pozostawanie w spółdzielni nie da się pogodzić z postanowieniami statutu spółdzielni lub dobrymi obyczajami (art. 24 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Statut spółdzielni socjalnej może precyzować, że chodzi o np. zawinioną utratę wymaganych kwalifikacji zawodowych, działanie na szkodę spółdzielni, prowadzenie bez zgody spółdzielni działalności konkurencyjnej, niewniesienie przewidzianego udziału lub wkładu, rażące naruszenie obowiązków pracowniczych i inne. Wykluczenia dokonuje właściwy organ określony w statucie spółdzielni socjalnej. Ma on również obowiązek zawiadomić członka na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykreśleniu albo wykluczeniu ze spółdzielni w terminie dwóch tygodni od dnia podjęcia uchwały. Uzasadnienie powinno w szczególności przedstawiać motywy, którymi kierował się organ spółdzielni uznając, że zachowanie członka wyczerpuje określone w statucie przesłanki wykluczenia albo wykreślenia. Zawiadomienie zwrócone z powodu niezgłoszenia przez członka zmiany podanego przez niego adresu ma moc prawną doręczenia (art. 24 § 5 ustawy Prawo spółdzielcze).

Wykreślenie Wykluczenie albo wykreślenie staje się skuteczne z chwilą: 1) bezskutecznego upływu terminu do zaskarżenia do sądu uchwały rady nadzorczej, chyba że członek przed upływem tego terminu wniósł odwołanie od uchwały rady do walnego zgromadzenia; 2) bezskutecznego upływu terminu do wniesienia do walnego zgromadzenia odwołania od uchwały rady nadzorczej, jeżeli termin ten jest dłuższy od terminu do zaskarżenia do sądu uchwały rady; 3) bezskutecznego upływu terminu do zaskarżenia do sądu uchwały walnego zgromadzenia; 4) prawomocnego oddalenia przez sąd powództwa o uchylenie uchwały rady nadzorczej albo walnego zgromadzenia (art. 24 § 10 ustawy Prawo spółdzielcze).

⁸⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2009 r., II CSK 513/08.

⁸⁷ Por. orzeczenie SN z dnia 27 listopada 1962 r., I CR 369/62, NP. 1964, nr 1.

Wykluczenie członka ze spółdzielni z przyczyn uzasadniających rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika, powoduje rozwiązanie spółdzielczej umowy o pracę z chwilą zawiadomienia go na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykluczeniu ze spółdzielni, a nie z upływem terminów wskazanych w art. 24 § 10 ustawy Prawo spółdzielcze. Spółdzielcza umowa o pracę ulega więc rozwiązaniu, choć trwa stosunek członkostwa w spółdzielni. W zakresie uregulowanym wprost w art. 24 § 10 ustawy Prawo spółdzielcze członek spółdzielni pracy jest więc traktowany tak samo, jak wszyscy spółdzielcy (nie może być mowy o naruszeniu zasady równego traktowania)⁸⁸.

Wykluczenie
a stosunek
pracy

Analogiczny do wykluczenia tryb postępowania stosuje się w przypadku wykreślenia członka ze spółdzielni. Na podstawie art. 24 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze wykreślenie jest możliwe wobec członka niewykonującego obowiązków statutowych z przyczyn przez niego niezawinionych (np. zmiana miejsca zamieszkania, utrata zdolności do czynności prawnych, utrata zdolności do pracy). Przyczyny wykreślenia należy określić w statucie.

Przywrócenie członkostwa w spółdzielni nie skutkuje przywróceniem z mocą wsteczną legitymacji do zaskarżania uchwał organów spółdzielni podejmowanych w okresie wykluczenia⁸⁹.

16. Członek spółdzielni pracy, z którą zawarł spółdzielczą umowę o pracę, jednocześnie pozostaje z nią w dwóch stosunkach prawnych: w stosunku członkostwa, który powstaje wskutek przyjęcia do spółdzielni oraz w stosunku pracy. Samo przyjęcie w poczet członków spółdzielni nie jest więc równoznaczne z nawiązaniem spółdzielczego stosunku pracy. Stosunek ten jest jednak związany ze stosunkiem członkostwa, gdyż ustanie członkostwa pociąga za sobą wygaśnięcie stosunku o pracę⁹⁰.

Stosunek
członkostwa
a stosunek
pracy

17. Zasadniczo prawa i obowiązki członków spółdzielni pracy zatrudnionych na podstawie spółdzielczych umów o pracę odpowiadają zakresowi praw i obowiązków pracowników określonych w kodeksie pracy. Warto zwrócić jednak uwagę na prawa i obowiązki osób pozostających w stosunku pracy na podstawie umowy o pracę albo spółdzielczej umowy o pracę i osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych.

⁸⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2008 r., I PK 254/07.

⁸⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 września 2010 r., I ACa 455/10.

⁹⁰ Por. Por. komentarz do art. 77 k.p., w: L. Florek, R. Celeda, K. Goner, G. Goździewicz, A. Hintz, A. Kijowski, Ł. Pisarczyk, J. Skoczyński, B. Wagner, T. Zieliński, Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 2011.

Art. 5a. 1. W przypadku gdy założycielami spółdzielni socjalnej są organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego, są one zobowiązane do zatrudnienia w spółdzielni co najmniej pięciu osób spośród osób wymienionych w art. 4 ust. 1, w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego.

2. Osoby zatrudnione na zasadach określonych w ust. 1, po 12 miesiącach nieprzerwanego zatrudnienia w spółdzielni socjalnej, mają prawo do uzyskania członkostwa w spółdzielni socjalnej.

3. Z osobą zatrudnioną na zasadach określonych w ust. 1, która następnie założyła lub przystąpiła do innej spółdzielni socjalnej, podjęła działalność gospodarczą lub zatrudnienie u innego pracodawcy, rozwiązuje się spółdzielczą umowę o pracę.

4. W terminie 3 miesięcy od dnia rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę na podstawie ust. 3 spółdzielnia socjalna ma obowiązek zatrudnić w miejsce pracownika, z którym rozwiązano tę umowę, osobę spośród osób wymienionych w art. 4 ust. 1.

5. Wkład organizacji pozarządowych, kościelnych osób prawnych lub jednostek samorządu terytorialnego może polegać na przeniesieniu lub obciążeniu własności rzeczy lub innych praw, a także na dokonaniu innych świadczeń na rzecz spółdzielni socjalnej, w szczególności na wykonywaniu świadczeń przez wolontariuszy lub pracowników jednostek samorządu terytorialnego, kościelnych osób prawnych lub organizacji pozarządowych.

6. W przypadku, o którym mowa w ust. 3, spółdzielnia socjalna założona przez jednostki samorządu terytorialnego, kościelne osoby prawne lub organizacje pozarządowe może udzielić poręczenia pożyczek, kredytów lub zabezpieczenia

zwrotu otrzymanej refundacji lub środków na podjęcie działalności gospodarczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej.

Tryby
zatrudniania
w spółdzielni
socjalnej

1. Należy zwrócić uwagę na różne tryby zatrudniania w spółdzielni socjalnej. Z jednej strony ustawa o spółdzielniach socjalnych i ustawa Prawo spółdzielcze przewiduje możliwość zatrudnienia członka spółdzielni socjalnej, a z drugiej strony zatrudnienie osoby nieposiadającej statusu członkowskiego. I tak, art. 5a ustawy o spółdzielniach socjalnych określa warunki zatrudnienia niektórych pracowników przez spółdzielnię socjalną. Ustawa nakłada obowiązek zatrudnienia minimalnej liczby osób wskazanych

w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w przypadku utworzenia spółdzielni socjalnej przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego od momentu powstania spółdzielni, którym jest uzyskanie wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego. Przepis art. 18 pkt. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa skutki niezatrudnienia osób wskazanych wyżej dla bytu spółdzielni. Niewywiązanie się z warunku zatrudnienia osób wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych prowadzi do postawienia spółdzielni socjalnej w stan likwidacji. Można również uznać, że zatrudnienie w spółdzielni socjalnej co najmniej pięciu osób spośród osób wymienionych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego, jest warunkiem koniecznym do funkcjonowania spółdzielni utworzonej przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego i w przypadku niezatrudnienia osób wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnia socjalna ulega rozwiązaniu *ex lege*.

2. Art. 5a ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych wykazuje pewną niekonsekwencję terminologiczną. Stanowi o „nieprzerwanym zatrudnieniu w spółdzielni socjalnej”. Kluczowe wydaje się ustalenie znaczenia tego terminu, ponieważ wiąże się z tym możliwość nabycia pewnych praw. Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, która jako pierwsza regulowała działalność spółdzielni socjalnych, i jest ustawą o fundamentalnym znaczeniu dla konstrukcji polskiego systemu zatrudnienia oraz wchodzącego w jego skład zatrudnienia wspieranego, definiuje zatrudnienie jako wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy, stosunku służbowego oraz umowy o pracę nakładczą. Inne ustawy tegoż pojęcia nie definiują. Dalej, zgodnie z poglądem dominującym w literaturze prawa pracy, określony w tejże definicji stosunek pracy można nawiązać na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę. Jednocześnie przepis art. 12 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w związku z art. 201 ustawy Prawo spółdzielcze wskazuje, że podstawą zatrudnienia w spółdzielni może być spółdzielcza umowa o pracę, umowa o pracę, umowa zlecenia, umowa o dzieło i umowa o pracę nakładczą. W literaturze prawa pracy np. umowa zlecenia i umowa o dzieło uznawane są za cywilnoprawne podstawy świadczenia pracy, albo inaczej niepracownicze formy zatrudnienia. Należałoby doprecyzować, jakie formy zatrudnienia mogą się składać na pojęcie „nieprzerwanego zatrudnienia w spółdzielni socjalnej”.

„nieprzerwane
zatrudnienie”

W związku z powyższym należy przyjąć, że okres nieprzerwanego zatrudnienia w spółdzielni socjalnej może oznaczać jednostkowy okres za-

trudnienia, jak i sumę wszystkich okresów zatrudnienia w danej spółdzielni socjalnej, na podstawie umów wskazanych powyżej.

**Nabycie
członkostwa
w spółdzielni
socjalnej osób
prawnych**

3. Przepis art. 5a ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa warunki nabycia członkostwa przez osobę fizyczną w przypadku utworzenia spółdzielni socjalnej przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego.

4. Osoby zatrudnione na zasadach określonych w art. 5a ust. 1 mają prawo do ubiegania się o członkostwo w spółdzielniach socjalnych na zasadach szczególnych. O ile w przypadku zasad ogólnych, nie ma prawnego obowiązku przyjmowania każdej osoby w poczet członków spółdzielni socjalnej, o tyle w przypadku określonym w art. 5a ust. 2, po dwunastu miesiącach nieprzerwanego zatrudnienia pracownik spółdzielni ma prawo złożenia wniosku o przyjęcie do spółdzielni, zaś spółdzielnia ma prawny obowiązek przyjęcia go w poczet członków, o ile osoba ta wypełni zobowiązania wynikające z zapisów statutowych.

**Rozwiązanie
spółdzielczej
umowy o pracę
w spółdzielni
socjalnej osób
prawnych**

5. Przepis art. 5a ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa warunki rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę przez osobę zatrudnioną w spółdzielni socjalnej założonej przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego. Literalnie nie określa warunków rozwiązania umów w przypadku spółdzielni socjalnych założonych przez inne podmioty. Nie określa również trybu ich rozwiązania. Jednak zgodnie z zasadą uprzywilejowania pracownika wyrażoną w art. 18 kp, należałoby przyjąć zasady dotyczące rozwiązania stosunku pracy określone w kodeksie pracy, a więc przede wszystkim z prawem do zachowania okresu wypowiedzenia w przypadku umów będących źródłem stosunku pracy.

6. Przepis art. 5a ust. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych realizuje społeczny cel ustawy, a więc zapewnianie miejsc pracy dla osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Jednak w przeciwieństwie do przepisu art. 5a ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, przepis art. 5a ust. 4 nie określa skutków niezatrudnienia osób wskazanych wyżej dla bytu spółdzielni, choć w rzeczywistości konsekwencje są takie same, jak w przypadku określonym w art. 5a ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych z powodu niewypełnienia określonego tamże limitu. Z punktu widzenia językowego treść przepisu art. 5a ust. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych nie wskazuje, czy nowy członek spółdzielni socjalnej może być zatrudniony na innym stanowisku niż ten, którego spółdzielcza umowa o pracę uległa rozwiązaniu z powodu założenia lub przystąpienia do innej spółdzielni socjalnej, pod-

jęcia działalności gospodarczej lub zatrudnienia u innego pracodawcy. Nie wskazuje również konsekwencji przystąpienia do innej spółdzielni socjalnej, podjęcia działalności gospodarczej lub zatrudnienia u innego pracodawcy w przypadku osób, które świadczyły pracę na podstawie innych umów, niż spółdzielcza umowa o pracę. Celowe byłoby wskazanie, jakie skutki odnosi niewywiązanie się z warunku zatrudnienia osób wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

7. Przepis art. 5a ust. 5 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa, jaki wkład mogą wnieść organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego do funkcjonowania spółdzielni socjalnych. Nie jest to katalog zamknięty. Należy jednak pamiętać, że wsparcie, szczególnie przez gminne osoby prawne i jednostki samorządu terytorialnego, powinno odbywać się przy zachowaniu zasad określonych w ustawie o finansach publicznych.

Wkłady osób prawnych

Możliwe są różne formy wkładu, w tym:

- przeniesieniu własności rzeczy lub innych praw;
- obciążeniu własności rzeczy lub innych praw;
- innych świadczeń na rzecz spółdzielni socjalnej, w szczególności polegających na wykonywaniu świadczeń przez wolontariuszy lub pracowników podmiotu zakładającego spółdzielnię socjalną.

Przeniesienie własności, zgodnie z art. 155–170 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, to sytuacja, w której utracie własności rzeczy przez jedną osobę towarzyszy równoczesne jej nabycie przez inną osobę. Do przeniesienia własności dochodzi zazwyczaj na skutek umowy zawartej przez dotychczasowego właściciela rzeczy z późniejszym jej nabywcą. Może to być m.in.: umowa sprzedaży, umowa darowizny, umowa o dzieło – jeżeli przyjmujący zamówienie oprócz wykonania dzieła zobowiązuje się do przeniesienia jego własności na rzecz zamawiającego.

Przeniesienie własności

Obciążenie własności, rzeczy lub innych praw oznaczają, że uprawnienia właściciela rzeczy ulegają pewnemu uszczupleniu na rzecz innej osoby, której to ograniczone prawo rzeczowe przysługuje. Zgodnie z art. 244 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, ograniczonymi prawami rzeczowymi są: użytkowanie, służebność, zastaw, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu oraz hipoteka. W przypadku spółdzielni socjalnych możemy mieć do czynienia np. z użytkowaniem czy służebnością. użytkowaniem może zostać obciążona rzecz ruchoma, nieruchomości (ewentualnie jej oznaczona część bądź udział we współwłasności) albo prawo (tylko zbywalne). Użytkowanie może być odpłatne albo nieodpłatne, ograniczone terminem albo bezterminowe.

Obciążenie własności

8. Całkowicie niejasna jest treść przepisu art. 5a ust. 6 ustawy o spółdzielniach socjalnych, ponieważ odwołuje się do sytuacji określonej w art. 5a ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych, który określa warunki rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę przez osobę zatrudnioną w spółdzielni socjalnej. Z punktu widzenia logiczno-językowego, taka konstrukcja jest bezsensowna, ponieważ jej poszczególne składniki są deskryptorami rozbieżnych stanów prawnych. Być może ustawodawcy chodziło o wsparcie dla osób, które wzmocniły już swój potencjał i próbują swych sił w dalszych etapach działalności. Niemniej jednak intencja ustawodawcy nie jest jasna⁹¹.

9. Osoba fizyczna, która zostaje zatrudniona w spółdzielni socjalnej, traci status osoby bezrobotnej⁹².

Dokumenty
wymagane
przy rejestracji
w KRS

Art. 6. 1. Do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego dołącza się:

- 1) zaświadczenie powiatowego urzędu pracy potwierdzające posiadanie statusu osoby bezrobotnej;
- 2) zaświadczenie potwierdzające spełnienie przez osoby zamierzające założyć spółdzielnię socjalną warunków, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt. 2, lub
- 3) orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby zamierzającej założyć spółdzielnię socjalną;
- 4) uchwałę organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego, kościelnej osoby prawnej lub organizacji pozarządowej o powołaniu spółdzielni socjalnej, w przypadku gdy organem założycielskim jest organizacja pozarządowa, kościelna osoba prawna lub jednostka samorządu terytorialnego.

2. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, wzory zaświadczeń, o których mowa w ust. 1 pkt. 2, mając na względzie ich ujednoczenie oraz przydatność dla postępowania przed sądem rejestrowym.

3. Spółdzielnia socjalna nie uiszcza opłaty sądowej od wniosku o wpis tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego, a także od wniosków o zmiany wpisu oraz nie uiszcza opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

⁹¹ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, str. 451.

⁹² Por. np. M. Denisiuk, A. Trzeciecki, Jak założyć i prowadzić spółdzielnię socjalną, Służba Pracownicza, Nr 11, 2005.

1. Spółdzielnia socjalna, aby uzyskać osobowość prawną, musi złożyć wniosek do Krajowego Rejestru Sądowego w celu wpisu do rejestru (art. 11 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze) na formularzu KRS-W5 przewidzianym rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości⁹³, kierując się instrukcją zamieszczoną na tym druku. Ponadto należy wypełnić załączniki⁹⁴:

- KRS-WK (załącznik do formularza KRS-W5, służący do zgłoszenia organów podmiotu (zarządu oraz rady nadzorczej, jeśli została wybrana). Wypełniając formularz dla zarządu należy wpisać konkretne osoby wchodzące w skład tego organu z podaniem ich funkcji oraz należy podać, cytując postanowienia statutu, kto podpisuje oświadczenia woli. Jeśli spółdzielnia liczy ponad 15 osób i w związku z tym należało wybrać jeszcze radę nadzorczą, to składamy dwa formularze KRS-WK: jeden wypełniamy dla zarządu, a drugi dla członków organu nadzoru wewnętrznego – rady nadzorczej.
- KRS-WM – załącznik do formularza KRS-W5, służący do zgłoszenia zakresu działalności gospodarczej (chcąc wypełnić ten formularz trzeba posłużyć się kodami Polskiej Klasyfikacji Działalności, które opisują w usystematyzowany sposób różne rodzaje usług i towarów)⁹⁵.

2. Wraz z formularzem należy załączyć protokół z zebrania założycielskiego podpisany przez przewodniczącego i sekretarza zebrania, listę członków założycieli z oryginalnymi podpisami, uchwałę o powołaniu spółdzielni, uchwałę o przyjęciu statutu, statut podpisany przez członków spółdzielni, protokół potwierdzający wybór władz (zarządu oraz rady nadzorczej, o ile jest powoływana).

3. Wniosek o rejestrację spółdzielni socjalnej należy złożyć w ciągu 7 dni od dnia zebrania założycielskiego.

4. Ponadto, zgodnie z ustawą, do wniosku o rejestrację spółdzielni socjalnej należy załączyć dokumenty potwierdzające, iż odpowiednia ilość osób spełnia wymogi określone przepisami art. 4 ust. 1 w przypadku spółdzielni socjalnej zakładanej przez osoby fizyczne. Są to:

- zaświadczenie Powiatowego Urzędu Pracy potwierdzające posiadanie statusu osoby bezrobotnej;
- orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby zamierzającej założyć spółdzielnię socjalną.

⁹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu i miejsca ich udostępniania, Dz.U. Nr 118, poz. 1247, z późn. zm.

⁹⁴ Wzory formularzy dostępne na stronie: <http://bip.ms.gov.pl/rejstry-i-ewidencje/okrajowy-rejestr-sadowy/formularze-wnioskow-wykorzystywanych-w-krs/>

⁹⁵ B. Kwiatkowska, M. Chrzczonowicz, Jak założyć spółdzielnię socjalną, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2008, s. 13.

5. Ponieważ założycielami mogą być osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 1–4, 6 i 7 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, dokumentami zaświadczającymi o statusie tych osób są zaświadczenia określone w załącznikach do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej⁹⁶, w tym:

- zaświadczenie ośrodka pomocy społecznej potwierdzające, że osoba zamierzająca założyć spółdzielnię socjalną jest osobą bezdomną realizującą indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, lub osobą zwalnianą z zakładu karnego, mającą trudności w integracji ze środowiskiem, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 1 i pkt. 6 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- zaświadczenie zakładu leczenia odwykowego potwierdzające, że osoba zamierzająca założyć spółdzielnię socjalną jest osobą uzależnioną od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego, o której mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- zaświadczenie zakładu opieki zdrowotnej potwierdzające, że osoba zamierzająca założyć spółdzielnię socjalną jest osobą uzależnioną od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej, lub osobą chorą psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 3 i pkt. 4 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- zaświadczenie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie potwierdzające, że osoba zamierzająca założyć spółdzielnię socjalną jest uchodźcą realizującym indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 7 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.

6. W przypadku spółdzielni socjalnej, której założycielami są osoby prawne, zgodnie z art. 4 ust. 2 pkt. 2 i 3, do wniosku załącza się uchwały organów stanowiących tych jednostek. W przypadku gminy lub powiatu jest to właściwa rada gminy i rada powiatu. W przypadku organizacji pozarządowych, organ wskazany w statucie organizacji, np. zarząd.

7. Po złożeniu formularzy wraz z załączonymi dokumentami, sąd ma 14 dni na rozpatrzenie wniosku o rejestrację. Na podstawie art. 115 ustawy Prawo spółdzielcze, w przypadku kiedy spółdzielnia socjalna nie rozpocznie

⁹⁶ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2007 r. w sprawie określenia wzorów zaświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego, Dz.U. 2007 nr 149 poz. 1051.

działalności w ciągu roku od momentu uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i nie posiada majątku, może zostać wykreślona z rejestru.

8. Z chwilą wpisania spółdzielni do rejestru, odpowiedzialność za zobowiązania wynikające z czynności dokonanych przez założycieli przechodzi z mocy prawa na spółdzielnię. Założyciele przestają odpowiadać całym swym majątkiem względem osób trzecich. Za zobowiązania powstałe po wpisaniu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego odpowiedzialność ponosi wyłącznie spółdzielnia socjalna.

9. Niezwykle istotne są kolejne etapy związane z funkcjonowaniem spółdzielni, a więc uzyskanie numeru REGON, uzyskanie numeru identyfikacji podatkowej (NIP). Zgodnie z art. 19b ust. 1 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, wraz z wnioskiem o wpis lub zmianę wpisu w rejestrze przedsiębiorców wnioskodawca składa:

- wniosek o wpis albo zmianę wpisu do krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej (REGON);
- zgłoszenie identyfikacyjne albo aktualizacyjne, o którym mowa w ustawie z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników, wraz ze wskazaniem właściwego naczelnika urzędu skarbowego pod rygorem zwrotu wniosku.

Skutkiem tego w sądzie powinno się złożyć również umowę potwierdzającą prawo spółdzielni do lokalu będącego jej siedzibą oraz dodatkowy egzemplarz statutu. Zgłoszenie spółdzielni socjalnej w ZUS jako płatnika składek w powinno nastąpić w ciągu 7 dni od dnia zatrudnienia pierwszego pracownika. Należy również otworzyć rachunek bankowy, o którego numerze należy zawiadomić ZUS i Urząd Skarbowy. Podjęcie działalności gospodarczej przez spółdzielnię socjalną wiąże się z szeregiem innych obowiązków określonych m. in. w przepisach prawa pracy, prawa budowlanego, przepisach o rachunkowości, przepisach sanitarnych, przeciwpożarowych, ochrony zdrowia i innych.

10. Spółdzielnia socjalna została zwolniona *ex lege* z obowiązku uiszczania opłat sądowych od wniosku o wpis tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego, a także od wszelkich wniosków o zmianę wpisu, a także nie uiszcza opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Nie oznacza to jednak zwolnienia od innych opłat sądowych niezbędnych w toku prowadzenia działalności gospodarczej, a związanej ze zdolnością sądową i procesową.

11. Zwolnienie z opłat sądowych postępowania o wpis spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego są pomocą publiczną udzielaną w ramach

**Uzyskanie
REGON i NIP**

**Zgłoszenie do
ZUS**

**Zwolnienie
z opłat
sądowych**

zasady *de minimis* zgodnie z przepisem art. 15 ust. 3 ustawy. Sąd rejonowy, właściwy ze względu na miejsce dokonania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, powinien jednocześnie wystawić spółdzielni socjalnej zaświadczenie o udzieleniu pomocy. Jeśli sąd nie wystawi zaświadczenia o pomocy *de minimis*, to w interesie spółdzielni jest wystąpić do sądu z odrębnym wnioskiem o wydanie tego zaświadczenia. Obowiązkiem spółdzielni jako podmiotu otrzymującego wsparcie *de minimis* jest przechowywanie zaświadczeń i ustalanie czy nie został przekroczony próg tej pomocy.

Art. 7. 1. W spółdzielni socjalnej wybiera się radę nadzorczą.

2. W spółdzielni socjalnej, w której liczba członków nie przekracza piętnastu, nie wybiera się rady nadzorczej, chyba że statut stanowi inaczej. W takim przypadku kompetencje rady wykonuje walne zgromadzenie.

Rada nadzorcza
w spółdzielni
socjalnej

1. Celem rady nadzorczej jest przede wszystkim sprawowanie kontroli i nadzoru nad działalnością zarządu spółdzielni socjalnej. Rada nadzorcza sprawuje również pieczę nad wykonaniem przez spółdzielnię jej zadań statutowych.

Skład

W skład rady nadzorczej powinno wchodzić przynajmniej 3 członków spółdzielni socjalnej. Jeżeli członkiem spółdzielni socjalnej jest osoba prawna, wówczas w skład rady nadzorczej może być wybrana osoba nie będąca członkiem spółdzielni, ale działająca na zasadach pełnomocnictwa nadanego przez osobę prawną (art. 45 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Liczbę członków rady nadzorczej powinien wskazywać statut spółdzielni socjalnej.

Kadencja

Kadencję rady ustala się w statucie, choć w praktyce liczy ona zwykle 3 lata. Skład rady stosownie do postanowień statutu wybiera walne zgromadzenie, zebranie przedstawicieli lub zebrania grup członkowskich. Większość, jaką podejmuje się uchwały w sprawie wyboru członków rady nadzorczej, określa statut. W przypadku, gdy brak jest takich postanowień statutu, uchwały podejmowane są zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania (art. 41 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Wybory do organów spółdzielni dokonywane są w głosowaniu tajnym spośród nieograniczonej liczby kandydatów. Odwołanie członka organu następuje także w głosowaniu tajnym (art. 35 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze).

2. Charakter działalności rady nadzorczej powoduje, że w jej skład nie mogą wchodzić osoby członkowie zarządu spółdzielni socjalnej, jak również osoby będące kierownikami bieżącej działalności gospodarczej spół-

dzielni lub pełnomocnikami zarządu oraz osoby pozostające z członkami zarządu lub kierownikami bieżącej działalności gospodarczej spółdzielni w związku małżeńskim albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej i w drugim stopniu linii bocznej.

Ponadto, członkowie zarządu i rady nie mogą brać udziału w głosowaniu w sprawach wyłącznie ich dotyczących. Nie mogą również zajmować się interesami konkurencyjnymi wobec spółdzielni, a w szczególności uczestniczyć jako wspólnicy lub członkowie władz przedsiębiorców prowadzących działalność konkurencyjną wobec spółdzielni. Naruszenie zakazu konkurencji stanowi podstawę odwołania członka rady lub zarządu oraz powoduje inne skutki prawne przewidziane w odrębnych przepisach. W przypadku naruszenia przez członka rady nadzorczej zakazu konkurencji określonego w art. 56 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze, rada może podjąć uchwałę o zawieszeniu członka tego organu w pełnieniu czynności. Statut określa termin zwołania posiedzenia organu, który dokonał wyboru zawieszzonego członka rady. Powyższy organ rozstrzyga o uchyleniu zawieszenia bądź odwołaniu zawieszzonego członka rady (art. 56–57 ustawy Prawo spółdzielcze). Przed upływem kadencji członek rady może być odwołany większością 2/3 głosów przez organ, który go wybrał. Członkowi rady spółdzielni można wypowiedzieć umowę o pracę albo warunki pracy lub płacy tylko w wypadkach, w których kodeks pracy dopuszcza dokonanie takiej czynności w stosunku do członka zakładowego organu związku zawodowego. Przepis ten stosuje się odpowiednio do członków rady świadczących pracę na innej podstawie, niż umowa o pracę (art. 46 ustawy Prawo spółdzielcze).

3. Art. 46 ustawy Prawo spółdzielcze określa katalog zadań rady nadzorczej. I tak zakres działania rady nadzorczej spółdzielni socjalnej obejmuje:

- uchwalanie planów gospodarczych i programów działalności społecznej i kulturalnej,
- nadzór i kontrolę działalności spółdzielni poprzez:
 - badanie okresowych sprawozdań oraz sprawozdań finansowych,
 - dokonywanie okresowych ocen wykonania przez spółdzielnię jej zadań gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania przez spółdzielnię praw jej członków,
 - przeprowadzanie kontroli nad sposobem załatwiania przez zarząd wniosków organów spółdzielni i jej członków,
- podejmowanie uchwał w sprawie nabycia i obciążenia nieruchomości oraz nabycia zakładu lub innej jednostki organizacyjnej,
- podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do organizacji społecznych oraz występowania z nich,

Zadania rady nadzorczej

- zatwierdzanie struktury organizacyjnej spółdzielni,
- rozpatrywanie skarg na działalność zarządu,
- składanie walnemu zgromadzeniu sprawozdań zawierających w szczególności wyniki kontroli i ocenę sprawozdań finansowych,
- podejmowanie uchwał w sprawach czynności prawnych dokonywanych między spółdzielnią a członkiem zarządu lub dokonywanych przez spółdzielnię w interesie członka zarządu oraz reprezentowanie spółdzielni przy tych czynnościach; do reprezentowania spółdzielni wystarczy dwóch członków rady przez nią upoważnionych.

W statucie można zastrzec do zakresu działania rady jeszcze inne uprawnienia, np. przyjmowanie i wykluczanie członków oraz tryb wyboru, zawieszania i odwoływania członków zarządu. Należy jednak pamiętać, że rada nadzorcza może podejmować uchwały wyłącznie w granicach swojego działania. Przekroczenie ich jest naruszeniem prawa, a podjęta uchwała bezwzględnie nieważna.

Statut może również przekazać do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia podejmowanie uchwał w sprawie uchwalania planów gospodarczych i programów działalności społecznej i kulturalnej, podejmowanie uchwał w sprawie nabycia i obciążenia nieruchomości oraz nabycia zakładu lub innej jednostki organizacyjnej czy zatwierdzanie struktury organizacyjnej spółdzielni. Wtedy statut może przyjąć dla rady nazwę komisji rewizyjnej. Statut może przewidywać wybór przez radę jej prezydium z zadaniem organizowania pracy rady, a w celu wykonania swoich zadań rada może żądać od zarządu, członków i pracowników spółdzielni socjalnej wszelkich sprawozdań i wyjaśnień, przeglądać księgi i dokumenty oraz sprawdzać bezpośrednio stan majątku spółdzielni socjalnej (art. 46 ustawy Prawo spółdzielcze).

Ochrona
członka rady
nadzorczej

4. Członek rady nadzorczej korzysta ze szczególnej ochrony w sferze zatrudnienia w spółdzielni socjalnej. Ustawa bowiem stanowi, że członkowi rady nadzorczej spółdzielnia może wypowiedzieć umowę o pracę albo warunki pracy lub płacy tylko w przypadkach, w których kodeks pracy dopuszcza dokonanie takiej czynności w stosunku do członka zakładowego organu związku zawodowego. Tą ochroną objęty jest także ten członek rady nadzorczej, który świadczy pracę na rzecz spółdzielni na innej podstawie, niż umowa o pracę (art. 45 § 6 ustawy Prawo spółdzielcze).

Brak
obowiązku
powołania rady
nadzorczej

5. W celu ułatwienia działania spółdzielni socjalnych nie powołuje się rady nadzorczej w spółdzielniach, w których liczba członków nie przekracza 15 osób. W konsekwencji zadania rady nadzorczej wykonuje walne zgromadzenie. Rozwiązanie takie jest wątpliwe, ponieważ jeżeli celem ustawodawcy jest reintegracja osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, to

należałoby pozwolić im działać w określonej przepisami prawa strukturze korporacji, jaką jest spółdzielnia, przy wykorzystaniu prawnych instrumentów zarządzania, typowych właśnie dla spółdzielni. Brak rady nadzorczej może powodować przede wszystkim komplikacje w zakresie zatrudniania członków zarządu⁹⁷, choć zgodnie z art. 7 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych, w nawiązaniu do art. 46 § 1 pkt. 8 ustawy Prawo spółdzielcze w sytuacji braku rady nadzorczej czynności przypisywane radzie nadzorczej wykonują dwaj reprezentanci walnego zgromadzenia na podstawie jego uchwały.

6. Najwyższym organem spółdzielni socjalnej jest walne zgromadzenie (art. 36 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze). Jest ono organem nadrzędnym w stosunku do rady i zarządu. Zasada samorządności spółdzielni wymaga, aby sami jej członkowie mieli możliwość ostatecznego decydowania o najważniejszych sprawach. Dzięki istnieniu instytucji walnego zgromadzenia, wszyscy członkowie mogą brać czynny udział w zarządzaniu spółdzielnią socjalną.

**Walne
zgromadzenie**

Prawo uczestniczenia w walnym zgromadzeniu przysługuje wszystkim członkom spółdzielni, dlatego że ze stosunkiem członkostwa wiąże się prawo i obowiązek udziału w posiedzeniach walnego zgromadzenia. Nie można pozbawić członka spółdzielni uprawnienia do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu, chyba że uzasadnione jest jego wykluczenie lub wykreślenie. Statut spółdzielni może jednak przewidywać czasowe wyłączenie członka spółdzielni z uczestniczenia w takim posiedzeniu walnego zgromadzenia, kiedy podejmowane są decyzje co do jego osoby (np. odwołanie z zarządu czy określenie wynagrodzenia). Należy jednak zwrócić uwagę, że takie wyłączenie powinno odnosić się tylko do fazy głosowania.

**Prawo
uczestnictwa**

Co do warunków uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, do niedawna obowiązywała zasada osobistego uczestniczenia członka w walnym zgromadzeniu. Zasada osobistego udziału w walnym zgromadzeniu nie obowiązuje w spółdzielniach europejskich. Zgodnie z art. 58 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1435/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE)⁹⁸, członkowie posiadający prawo głosu mogą być reprezentowani na walnym zgromadzeniu przez pełnomocników, w zakresie przewidzianym przez statut. Statut określa maksymalną liczbę osób, uprawnionych do głosowania, które może reprezentować pełnomocnik.

**Uczestnictwo
przez
pełnomocnika**

⁹⁷ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, str. 451.

⁹⁸ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1435/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE), Dz. Urz. UE L 207 z 18.08.2003, str. 1.

Obecnie, członek może uczestniczyć w walnym zgromadzeniu przez pełnomocnika, jeżeli ustawa lub statut nie stanowią inaczej. Osoby prawne będące członkami spółdzielni biorą udział w walnym zgromadzeniu przez ustanowionego w tym celu pełnomocnika (art. 36 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Pracownik spółdzielni może być pełnomocnikiem na walnym zgromadzeniu tylko wtedy, jeżeli jest również członkiem spółdzielni zatrudnionym na podstawie spółdzielczej umowy o pracę (art. 36 ust. 6 ustawy Prawo spółdzielcze). Ustawa stanowi również, że członek zarządu spółdzielni nie może być pełnomocnikiem na walnym zgromadzeniu. Jest to regulacja wzorowaną na kodeksie spółek handlowych (art. 243 § 3 oraz art. 412 § 3 kodeksu spółek handlowych⁹⁹). Jednak zakaz pełnomocnictwa dla członka zarządu nie dotyczy spółdzielni liczących nie więcej, niż dziesięciu członków, inaczej chyba że wprowadza go sam statut. Poprzez swoją konstrukcję, przepis ten zasadniczo dotyczy spółdzielni socjalnych lub spółdzielni utworzonych przez osoby prawne.

Powszechnie uznawana jest w spółdzielniach zasada, że każdy członek ma jeden głos, i to bez względu na liczby posiadanych udziałów. Zasada ta może nie być przestrzegana jedynie w spółdzielniach zrzeszających wyłącznie osoby prawne (art. 36 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze), ale odstępstwo od niej powinien określać statut. W walnych zgromadzeniach mogą także uczestniczyć z głosem doradczym przedstawiciele związku rewizyjnego, w którym spółdzielnia socjalna jest zrzeszona oraz Krajowej Rady Spółdzielczej (art. 36 § 4 ustawy Prawo spółdzielcze), a także w związku z prawem członka do korzystania na własny koszt z pomocy prawnej lub pomocy eksperta, w walnym zgromadzeniu mogą brać udział osoby, z których pomocy korzysta członek, które jednak nie są uprawnione do zabierania głosu (art. 36 § 7 ustawy Prawo spółdzielcze).

7. Ustawa Prawo spółdzielcze przewiduje możliwość zastąpienia walnego zgromadzenia zebraniem przedstawicieli w przypadku, gdy liczba członków danej spółdzielni przekroczy określone w statucie spółdzielni socjalnej maksymalną liczbę członków (art. 37 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze). Przepis ten zasadniczo nie ma zastosowania do większości spółdzielni socjalnych, które ex lege mają ograniczoną do 50 liczbę członków, z wyjątkiem spółdzielni które powstają w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych. W takim przypadku statut spółdzielni socjalnej powinien wskazywać liczbę przedstawicieli, zasady ich wyboru oraz czas trwania przedstawicielstwa.

⁹⁹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz.U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.

8. Na podstawie art. 37 ustawy Prawo spółdzielcze do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia spółdzielni socjalnej należy:

- uchwalanie kierunków rozwoju działalności gospodarczej oraz społecznej i kulturalnej;
- rozpatrywanie sprawozdań rady, zatwierdzanie sprawozdań rocznych i sprawozdań finansowych oraz podejmowanie uchwał co do wniosków członków spółdzielni socjalnej, rady lub zarządu w tych sprawach i udzielanie absolutorium członkom zarządu spółdzielni socjalnej;
- rozpatrywanie wniosków wynikających z przedstawionego protokołu polustracyjnego z działalności spółdzielni socjalnej oraz podejmowanie uchwał w tym zakresie;
- podejmowanie uchwał w sprawie podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) lub sposobu pokrycia strat, z uwzględnieniem postanowień art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych;
- podejmowanie uchwał w sprawie zbycia nieruchomości, zbycia zakładu lub innej wyodrębnionej jednostki organizacyjnej;
- podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do innych organizacji gospodarczych oraz występowania z nich;
- oznaczanie najwyższej sumy zobowiązań, jaką spółdzielnia socjalna może zaciągnąć;
- podejmowanie uchwał w sprawie połączenia się spółdzielni socjalnej, podziału spółdzielni socjalnej oraz likwidacji spółdzielni socjalnej;
- rozpatrywanie w postępowaniu wewnątrzspółdzielczym odwołań od uchwał rady nadzorczej;
- uchwalanie zmian statutu spółdzielni socjalnej;
- podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia lub wystąpienia spółdzielni socjalnej ze związku oraz upoważnienie zarządu do podejmowania działań w tym zakresie;
- wybór delegatów na zjazd związku, w którym spółdzielnia socjalna jest zrzeszona.

W statucie można zastrzec również do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia podejmowanie uchwał także w innych sprawach.

9. Na podstawie art. 39 ustawy Prawo spółdzielcze walne zgromadzenie zwołuje zarząd przynajmniej raz w roku, w ciągu sześciu miesięcy po upływie roku obrachunkowego. Walne zgromadzenie może zostać zwołane również na uzasadnione pisemne żądanie rady albo przynajmniej jednej dziesiątej, nie mniej jednak niż trzech członków spółdzielni socjalnej, o ile oczywiście to uprawnienie nie zostało zastrzeżone w statucie dla większej liczby członków. W takiej sytuacji walne zgromadzenie należy zwołać

w takim terminie, aby mogło się ono odbyć w ciągu sześciu tygodni od dnia wniesienia żądania. Jeżeli to nie nastąpi, zwołuje je rada nadzorcza, związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, lub Krajowa Rada Spółdzielcza, na koszt spółdzielni socjalnej. O czasie, miejscu i porządku obrad walnego zgromadzenia zawiadamia się członków, związek rewizyjny, w którym spółdzielnia socjalna jest zrzeszona, oraz Krajową Radę Spółdzielczą w sposób i w terminach określonych w statucie (art. 40 ustawy Prawo spółdzielcze).

Zgodnie z art. 41 ustawy Prawo spółdzielcze walne zgromadzenie może podejmować uchwały jedynie w sprawach objętych porządkiem obrad podanych do wiadomości członków w terminach i w sposób określonych w statucie. Uchwały są podejmowane zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania, chyba że ustawa lub statut stanowią inaczej. Z obrad walnego zgromadzenia sporządza się protokół, który powinien być podpisany przez przewodniczącego walnego zgromadzenia oraz przez inne osoby wskazane w statucie. Protokoły są jawne dla członków spółdzielni, przedstawicieli związku rewizyjnego, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, oraz dla Krajowej Rady Spółdzielczej, a przechowuje je zarząd spółdzielni co najmniej przez dziesięć lat, o ile przepisy w sprawie przechowywania akt nie przewidują terminu dłuższego.

**Uchwały
walnego
zgromadzenia**

10. Uchwały walnego zgromadzenia obowiązują wszystkich członków spółdzielni socjalnej oraz wszystkie jej organy. Należy pamiętać o tym, że uchwała sprzeczna z ustawą jest nieważna. Zgodność uchwały organu spółdzielni ocenia się zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym w dniu podjęcia uchwały¹⁰⁰. Z kolei uchwała sprzeczna z postanowieniami statutu bądź dobrymi obyczajami lub godząca w interesy spółdzielni albo mająca na celu pokrzywdzenie jej członka może być zaskarżona do sądu.

Zarząd

Z powództwem o uchylenie uchwały może wystąpić każdy członek spółdzielni lub zarząd z zastrzeżeniem, że prawo zaskarżenia uchwały w sprawie wykluczenia albo wykreślenia członka przysługuje wyłącznie członkowi wykluczonemu albo wykreślonemu. W przypadku gdy zarząd wytacza powództwo, spółdzielnię reprezentuje pełnomocnik ustanowiony przez radę nadzorczą, a spółdzielnię w której nie powołuje się rady nadzorczej, pełnomocnik ustanowiony przez walne zgromadzenie. W wypadku nieustanowienia pełnomocnika, sąd właściwy do rozpoznania sprawy ustanawia kuratora dla spółdzielni.

¹⁰⁰ Tak wyrok SN z 18 marca 2010, V CSK 260/2009, OSNC 2010, nr D, poz. 106.

Powództwo o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia powinno być wniesione w ciągu sześciu tygodni od dnia odbycia walnego zgromadzenia, jeżeli zaś powództwo wnosi członek nieobecny na walnym zgromadzeniu na skutek jego wadliwego zwołania – w ciągu sześciu tygodni od dnia powzięcia wiadomości przez tego członka o uchwale, nie później jednak niż przed upływem roku od dnia odbycia walnego zgromadzenia. Jeżeli ustawa lub statut wymagają zawiadomienia członka o uchwale, termin sześciotygodniowy biegnie od dnia tego zawiadomienia dokonanego w sposób wskazany w statucie. Orzeczenie sądu ustalające nieistnienie albo nieważność uchwały walnego zgromadzenia bądź uchylające uchwałę ma moc prawną względem wszystkich członków spółdzielni oraz wszystkich jej organów (art. 42 ustawy Prawo spółdzielcze).

11. Na podstawie art. 48 do zadań zarządu należy kierowanie działalnością spółdzielni oraz reprezentowanie jej na zewnątrz. Należy zaznaczyć, że zarząd reprezentuje spółdzielnię w stosunkach wewnętrznych, a więc np. w sporach między spółdzielnią a jej członkami. Do zadań zarządu należy również podejmowanie decyzji niezastrzeżonych w ustawie lub statucie innym organom. Zarząd kieruje nie tylko organizacyjną sferą działalności spółdzielni, ale również sferą gospodarczą. Jak widać kompetencje zarządu nie doznają ograniczeń podobnych do ograniczeń zakresu działalności rady i walnego zgromadzenia. Do funkcji reprezentacyjnych zarządu należy składanie oświadczeń w stosunkach zewnętrznych. Mimo tak nieprecyzyjnego określenia działalności zarządu, ustawa Prawo spółdzielcze przewiduje szereg szczególnych praw i obowiązków zarządu spółdzielni, m. in. prowadzenie rejestru członków (art. 30 ustawy Prawo spółdzielcze), zwoływanie walnych zgromadzeń (art. 39 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze), udostępnianie członkom spółdzielni protokołów lustracji (art. 93 ust. 2 ustawy Prawo spółdzielcze), złożenie uchwały o zmianie statutu do sądu rejestrowego (art. 12a ustawy Prawo spółdzielcze), udzielanie pełnomocnictw (art. 55 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze) i inne.

Zadania

Skład i liczbę członków zarządu określa statut danej spółdzielni socjalnej. Statut może przewidywać zarząd jednoosobowy, którym jest prezes, i ustalać wymagania, jakie powinna spełniać osoba wchodząca w skład zarządu lub prezes w zarządzie jednoosobowym. Członków zarządu, w tym prezesa i jego zastępców, wybiera i odwołuje, stosownie do postanowień statutu, rada lub walne zgromadzenie. Spółdzielnie, których członkami są wyłącznie osoby prawne, wybierają zarząd spośród kandydatów będących osobami fizycznymi wskazanymi przez te osoby prawne. W spółdzielniach, w których członkami są osoby fizyczne i osoby prawne, członków zarządu

Skład

wybiera się również spośród kandydatów wskazanych przez osoby prawne. Walne zgromadzenie może odwołać tych członków zarządu, którym nie udzieliło absolutorium (art. 38 § 1 pkt. 2 ustawy Prawo spółdzielcze), niezależnie od tego, który organ stosownie do postanowień statutu wybiera członków zarządu. W tym wypadku nie stosuje się przepisu art. 41 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze. Należy jednak zastrzec, że zarząd jednoosobowy nie może dokonywać czynności w sprawach wynikających ze stosunku członkostwa. Czynności takie są dokonywane przez radę nadzorczą, chyba że statut przewiduje właściwość walnego zgromadzenia.

12. O ile przewiduje tak statut, to członek zarządu wybierany przez walne zgromadzenie może być zawieszony w czynnościach przez radę, jeżeli jego działalność jest sprzeczna z przepisami prawa lub statutu. Rada zawieszając w czynnościach członka zarządu podejmuje uchwały niezbędne do prawidłowego prowadzenia działalności spółdzielni oraz zwołuje niezwłocznie walne zgromadzenie. Członka zawieszonemu powiadamia się niezwłocznie w formie pisemnej o jego zawieszeniu z podaniem przyczyn zawieszenia.

13. Zgodnie z art. 52 ustawy Prawo spółdzielcze, z członkami zarządu zatrudnianymi w spółdzielni rada spółdzielni nawiązuje stosunek pracy – w zależności od powierzonego stanowiska – na podstawie umowy o pracę albo powołania (art. 68 kodeksu pracy). Odwołanie członka zarządu lub zawieszenie go w czynnościach nie narusza jego uprawnień wynikających ze stosunku pracy lub innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy. W razie odwołania członka zarządu zatrudnionego w spółdzielni na podstawie powołania, prawo odwołania go ze stanowiska pracy przysługuje zarządowi spółdzielni.

14. Na podstawie art. 54 ustawy Prawo spółdzielcze, oświadczenia woli za spółdzielnię składają dwaj członkowie zarządu lub jeden członek zarządu i pełnomocnik. W spółdzielniach o zarządzie jednoosobowym oświadczenie woli mogą składać również dwaj pełnomocnicy. Złożenie oświadczenia woli odbywa się w formie złożenia podpisów. Oświadczenia pisemne skierowane do spółdzielni, a złożone w jej lokalu albo jednemu z członków zarządu lub pełnomocnikowi, mają skutek prawny względem spółdzielni.

15. Zgodnie z art. 55 ustawy Prawo spółdzielcze, zarząd może udzielić jednemu z członków zarządu lub innej osobie pełnomocnictwa do dokonywania czynności prawnych związanych z kierowaniem bieżącą działalnością gospodarczą spółdzielni lub jej wyodrębnionej organizacyjnie i gospodarczo jednostki, a także pełnomocnictwa do dokonywania czynności określonego rodzaju lub czynności szczególnych. Statut spółdzielni socjalnej może uzależnić udzielenie pełnomocnictwa przez zarząd od uprzedniej zgody rady.

Art. 8. 1. Statutowa działalność spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz działalność, o której mowa w art. 2 ust. 3, nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 i Nr 239, poz. 1593) i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna lub działalność nieodpłatna.

Działalność
gospodarcza
oraz odpłatna
i działalność
statutowa

2. Do statutowej działalności odpłatnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 8 oraz art. 9 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

1. W ramach spółdzielni socjalnej współistnieją dwa typy aktywności – prowadzenie działalności gospodarczej, do której stosuje się ustawę z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. 2004, Nr 173, poz. 1807) oraz prowadzenie odpłatnej działalności statutowej, do której stosuje się ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

2. Działalność nieodpłatna pożytku występuje w sytuacji realizacji zadań w przytoczonych wcześniej sferach pożytku publicznego¹⁰¹, gdy nie pobiera się opłat od uczestników za realizowane działania. Oznacza to, że przy realizacji danego działania koszty jego działania pokrywa się z ze własnych przychodów, bądź ze źródeł zewnętrznych.

Działalność
nieodpłatna
pożytku
publicznego

3. Działalność odpłatna jest również realizowana zgodnie z poniesionymi kosztami gdy:

- pobierane jest wynagrodzenie od uczestników zadania, lub
- w przypadku gdy następuje sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych oraz reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

4. Statutowa działalność socjalna w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz w zakresie działalności społecznej, oświatowo-kulturalnej na rzecz członków i środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczna w sferze zadań publicznych (art. 2 ust. 3 ustawy) nie jest działalnością gospodarczą, mimo że może być odpłatna lub nieodpłatna. Jeśli jest odpłatna, należy stosować do tej działalności przepisy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Wyma-

¹⁰¹ Por. komentarz do art. 2 ustawy w niniejszej publikacji.

ga to jednak prowadzenia przez spółdzielnię odrębnych kont bankowych i rozliczeniowych.

Działalność
odpłatna
pożytku
publicznego

5. Z kolei działalność odpłatna pożytku publicznego prowadzona przez spółdzielnię socjalną stanowić będzie działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli wynagrodzenie pobierane za działalność prowadzoną przez organizacje pozarządowe i m.in. spółdzielnie socjalne w sferze zadań publicznych jest w odniesieniu do działalności danego rodzaju wyższe od tego, jakie wynika z kosztów tej działalności, lub przeciętne miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu zatrudnienia (bez względu na sposób nawiązania stosunku pracy lub rodzaju i treści umowy cywilnoprawnej z osobą fizyczną) przy wykonywaniu statutowej działalności odpłatnej pożytku publicznego, za okres ostatnich 3 miesięcy, przekracza trzykrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni. Tak więc przepis art. 9 ust. 1 pkt. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie definiuje pojęcie wynagrodzenia określającego maksymalny limit dopuszczalnego wynagrodzenia osób fizycznych przy wykonywaniu statutowej działalności pożytku publicznego. Należy je rozumieć jako miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu świadczenia pracy lub usług (art. 9 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Treść przepisu wskazuje, że już nawet wynagrodzenie jednej z osób fizycznych zatrudnionych przez spółdzielnię socjalną prowadzącą działalność pożytku publicznego przekroczy ustawowy limit, dotychczasowa działalność odpłatna zostanie uznana za działalność gospodarczą. Pojęcie wynagrodzenia należy rozumieć jako miesięczne wynagrodzenie osób fizycznych z tytułu świadczenia pracy lub usług. Zgodnie z treścią przepisu art. 9 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wynagrodzeniem jest wynagrodzenie z tytułu świadczenia pracy lub usług, niezależnie od sposobu nawiązania stosunku pracy lub rodzaju i treści umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą fizyczną. Takie sformułowanie przepisu oznacza, że jeżeli osoba fizyczna pobiera wynagrodzenie przy wykonywaniu statutowej działalności z tytułu świadczenia pracy w spółdzielni socjalnej oraz uzyskuje wynagrodzenie z tytułu świadczenia usług, np. na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło, to w rozumieniu art. 9 ust. 1 pkt. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wynagrodzeniem będzie suma kwot wynagrodzenia z obu tytułów. W przypadku umów o świadczenie usług zawartych na okres dłuższy niż jeden miesiąc, oznacza uzyskane wynagrodzenie przypadające na jeden miesiąc¹⁰².

¹⁰² Por. J. Blicharz, A. Huchla, Komentarz do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Oficyna 2008.

6. Organ administracji publicznej, który w trakcie kontroli stwierdzi przekroczenie maksymalnego limitu dopuszczalnego wynagrodzenia osób fizycznych przy wykonywaniu statutowej działalności pożytku publicznego, wzywa spółdzielnię socjalną do złożenia wniosku o wpis do rejestru przedsiębiorców działalności danego rodzaju w terminie 30 dni od dnia wezwania. Jeżeli jednak w tym terminie organizacja pozarządowa oraz m.in. spółdzielnia socjalna nie wykaże organowi administracji publicznej, że złożyła wniosek o wpis do rejestru przedsiębiorców działalności danego rodzaju, organ administracji publicznej informuje sąd rejestrowy właściwy dla tej organizacji o prowadzeniu przez nią działalności gospodarczej. W razie stwierdzenia, że wniosek o wpis do Rejestru lub dokumenty, których złożenie jest obowiązkowe, nie zostały złożone pomimo upływu terminu, sąd rejestrowy wzywa obowiązanych do ich złożenia, wyznaczając dodatkowy 7-dniowy termin, pod rygorem zastosowania grzywny przewidzianej w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji świadczeń niepieniężnych. W razie niewykonania obowiązków w tym terminie, sąd rejestrowy nakłada grzywnę na obowiązanych. Przepisów art. 1052 zdanie drugie i art. 1053 kodeksu postępowania cywilnego nie stosuje się. Sąd rejestrowy może ponawiać grzywnę. Jeżeli jednak nie odnosi to skutku, a w Rejestrze jest zamieszczony wpis niezgodny z rzeczywistym stanem rzeczy, sąd rejestrowy wykreśla ten wpis z urzędu. W szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd rejestrowy może dokonać z urzędu wpisu danych odpowiadających rzeczywistemu stanowi rzeczy, o ile dokumenty stanowiące podstawę wpisu znajdują się w aktach rejestrowych, a dane te są istotne.

7. Istotnym elementem ustawy o spółdzielniach socjalnych jest odwołanie się w art. 8 ust. 2 do stosowanych odpowiednio przepisów art. 8 oraz art. 9 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Tym samym ustawodawca odwołał się do definicji działalności odpłatnej pożytku publicznego oraz do faktu, że przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego. Odwołanie dotyczy również kwestii maksymalnych wysokości wynagrodzeń, które można uzyskać w ramach działalności odpłatnej.

Art. 9. Prowadzenie przez spółdzielnie socjalne statutowej działalności odpłatnej lub nieodpłatnej wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości.

1. Rachunkowość w spółdzielni socjalnej prowadzona jest na zasadach określonych w ustawie o rachunkowości. Roczne sprawozdania finansowe spółdzielni podlegają badaniu pod względem rzetelności i prawidłowości. Uchwałę w tym zakresie podejmuje rada nadzorcza. Roczne sprawozdanie z działalności spółdzielni, łącznie ze sprawozdaniem finansowym i opinią biegłego rewidenta, jeżeli podlega ono obowiązkowemu badaniu, wyklada się w lokalu spółdzielni co najmniej na 14 dni przed terminem walnego zgromadzenia w celu umożliwienia członkom spółdzielni zapoznania się z nim.
2. Przepis art. 9 pozwala na wyodrębnienie odpłatnej lub nieodpłatnej działalności statutowej spółdzielni socjalnej – niebędącej działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej – realizowaną w obszarach związanych z reintegracją społeczno-zawodową jej członków oraz świadczeniem usług na rzecz społeczności lokalnej.
3. Prowadzenie w formie odpłatnej lub nieodpłatnej działalności statutowej oraz działalności gospodarczej wymaga prowadzenia odrębnych rachunków.
4. Podstawą prawną prowadzenia księgowości spółdzielni socjalnej jest ustawa o rachunkowości. Spółdzielnia socjalna zobowiązana jest do prowadzenia pełnej księgowości, tak jak każdy inny przedsiębiorca. Obowiązek prowadzenia pełnej księgowości spoczywa na spółdzielniach, których przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość 1 mln 200 tys. euro (art. 2 ust. 1 pkt. 2 ustawy o rachunkowości). Warto jednak podkreślić, iż obowiązek prowadzenia pełnej księgowości przez spółdzielnię socjalną może wynikać z innych przepisów prawnych, przede wszystkim w sytuacji, gdy korzystają one ze środków publicznych, np. środków unijnych, dotacji z Funduszu Pracy, czy grantów z Ośrodków Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej.
5. Na rachunkowość spółdzielni socjalnej składają się: prowadzenie księgowości, kalkulacji (w przypadku, gdy spółdzielnia socjalna prowadzi działalność produkcyjną) oraz sprawozdawczość.
6. Każda spółdzielnia socjalna obowiązana jest przynajmniej raz na 3 lata, a w okresie pozostawania w stanie likwidacji corocznie, poddać się lustracyjnemu badaniu legalności gospodarności i rzetelności całości jej działania. Lustracja obejmuje okres od przeprowadzenia poprzedniej lustracji. Lustrację przeprowadzają właściwe związki rewizyjne w spółdzielniach w nich zrzeszonych. Spółdzielnie niezrzeszone zlecają odpłatne przeprowadzenie lustracji wybranemu związkowi rewizyjnemu lub Krajowej Radzie Spółdzielczej.

7. Jak już wcześniej wspomniano, spółdzielnia socjalna co najmniej raz na 3 lata poddaje się badaniu lustracyjnemu (art. 91 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze). Spółdzielnia może wystąpić w każdym czasie o przeprowadzenie lustracji całości lub części jej działalności albo tylko określonych zagadnień. Lustracja może być przeprowadzona na żądanie walnego zgromadzenia, rady lub 1/5 członków spółdzielni (art. 91 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Wniosek ten następnie przekazywany jest do zarządu spółdzielni socjalnej, który jest zobowiązany do zlecenia przeprowadzenia lustracji w terminie 14 dni od dnia zgłoszenia wniosku o przeprowadzenie lustracji.

Celem lustracji jest:

- sprawdzenie przestrzegania przez spółdzielnię przepisów prawa i postanowień statutu (badanie legalności działania spółdzielni socjalnej);
- zbadanie przestrzegania przez spółdzielnię prowadzenia przez nią działalności w interesie ogółu członków (badanie gospodarności działania spółdzielni socjalnej);
- kontrola gospodarności, celowości i rzetelności realizacji przez spółdzielnię jej celów ekonomicznych, socjalnych oraz kulturalnych (badanie gospodarności działania spółdzielni socjalnej);
- wskazywanie członkom na nieprawidłowości w działalności organów spółdzielni;
- udzielanie organizacyjnej i instruktażowej pomocy w usuwaniu stwierdzonych nieprawidłowości oraz w usprawnieniu działalności spółdzielni (art. 91 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze).

Lustrację przeprowadzają właściwe związki rewizyjne w spółdzielniach w nich zrzeszonych. Spółdzielnie niezrzeszone zlecają odpłatne przeprowadzenie lustracji wybranemu związkowi rewizyjnemu lub Krajowej Radzie Spółdzielczej.

Lustratora wyznacza związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona lub Krajowa Rada Spółdzielcza. Obowiązki lustratora może pełnić osoba, która uzyskała uprawnienia lustracyjne wydane przez Krajową Radę Spółdzielczą. Kryteria kwalifikacyjne lustratorów oraz tryb przeprowadzania lustracji określa Krajowa Rada Spółdzielcza. Jeżeli działalność lustratora jest niezgodna z prawem, a także jeżeli lustrator nie zachowuje w tajemnicy wiadomości o działalności spółdzielni uzyskanych przy lustracji, Krajowa Rada Spółdzielcza z własnej inicjatywy lub na wniosek związku rewizyjnego, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, może go pozbawić uprawnień lustratora. Zachowanie tajemnicy nie obowiązuje wobec organów lustrowanej spółdzielni, związku rewizyjnego, który lustratora wyznaczył, Krajowej Rady Spółdzielczej oraz organów wymiaru sprawiedliwości. Uchwała

Krajowej Rady Spółdzielczej w sprawie pozbawienia uprawnień lustratora jest ostateczną decyzją w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, który stosuje się odpowiednio (art. 91 § 3–6 ustawy Prawo spółdzielcze).

Lustrator obowiązany jest zawiadomić radę i zarząd o rozpoczęciu lustracji. Członkowie rady nadzorczej spółdzielni socjalnej uprawnieni są do uczestniczenia w lustracji. Lustrator uprawniony jest do przeglądania ksiąg i wszelkich dokumentów w lustrowanej spółdzielni oraz do bezpośredniego sprawdzania jej stanu majątkowego, a organy spółdzielni i jej pracownicy obowiązani są do udzielania mu żądanych wyjaśnień i wszelkiej pomocy (art. 92 ustawy Prawo spółdzielcze).

Po lustracji sporządzany jest protokół, który zostaje przekazany organom spółdzielni socjalnej. Na jego podstawie następnie sporządzane są wnioski polustracyjne, które powinny zostać przedstawione przez radę nadzorczą i zarząd spółdzielni socjalnej na najbliższym walnym zgromadzeniu (art. 93 ustawy Prawo spółdzielcze).

Przepis art. 15 ust. 1 pkt. 5 ustawy o spółdzielniach socjalnych wprowadził możliwość zrefundowania kosztów lustracji spółdzielni socjalnych ze środków jednostek samorządu terytorialnego lub budżetu państwa.

Art. 10. 1. Nadwyżka bilansowa podlega podziałowi na podstawie uchwały walnego zgromadzenia i jest przeznaczana na:

- 1) zwiększenie funduszu zasobowego – nie mniej niż 40%;
- 2) cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 i 3 – nie mniej niż 40%;
- 3) fundusz inwestycyjny.

2. Nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, w szczególności nie może być przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również nie może być przeznaczona na oprocentowanie udziałów.

Nadwyżka
bilansowa

1. Zgodnie z art. 75 ustawy Prawo spółdzielcze zysk spółdzielni, po pomniejszeniu o podatek dochodowy i inne obciążenia obowiązkowe wynikające z odrębnych przepisów ustawowych, stanowi nadwyżkę bilansową (zysk netto). Podstawą wymiaru podatku dochodowego jest dochód stanowiący różnicę między przychodem i kosztami uzyskania przychodu. W 2006 r. w uzasadnieniu wyroku Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że nadwyżka bilansowa, o której mowa w art. 75 i art. 77 § 1 i 2 ustawy Prawo spółdzielcze, nie może być utożsamiana z wartościami pie-

nieżnymi będącymi przychodem w rozumieniu art. 12 ust. 1 pkt. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Wartości pieniężne to aktywa finansowe stanowiące substytut pieniądza takie jak: papiery wartościowe (akcje, obligacje), zbywalne z nich prawa majątkowe jak również weksle, czek, akredytywy, przekazy i inne dokumenty finansowe bez względu na to, w jakiej walucie zostały wystawione. Są one przychodem w momencie ich otrzymania, a nie w chwili postawienia ich do dyspozycji podatnika¹⁰³. Tych kryteriów nie spełnia nadwyżka bilansowa. To, że nadwyżka finansowa została wyrażona w jednostkach pieniężnych nie oznacza, że jest wartością pieniężną w rozumieniu art. 12 ust. 1 pkt. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych¹⁰⁴.

2. W celu wzmocnienia pozycji ekonomicznej spółdzielni wprowadzony został przepis mówiący o tym, że co najmniej 40% nadwyżki bilansowej uchwałą walnego zgromadzenia przeznaczona jest na fundusz zasobowy spółdzielni. Pozostała część może zasilać inne fundusze spółdzielni (np. gwarancji zarobku) tworzone na zasadach uregulowanych w Prawie spółdzielczym i statucie. Jest to jednak minimalna część nadwyżki, jeśli dokona się wpłat obligatoryjnych. Fundusz zasobowy powstaje z wpłat wpisowego. Później dokonywane są nań inne wpłaty. Fundusz zasobowy nie podlega podziałowi między członków. Pokrywane mogą być z niego straty spółdzielni. W prawie spółdzielczym nie istnieje podobny przepis dotyczący sztywnego podziału nadwyżki budżetowej.

3. Zwolnienie od podatku od osób prawnych obejmuje część nadwyżki budżetowej (przynajmniej 40% w brzmieniu art. 10 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych), która uchwałą walnego zgromadzenia została przeznaczona na działalność określoną w art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów, o ile środki nie zostały zaliczone do kosztów uzyskania przychodów w danym roku podatkowym. Zwolnienie następuje w roku następnym po roku, w którym nadwyżka wystąpiła.

4. Przepis art. 10 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych dotyczący niemożności skorzystania przez członka z nadwyżki budżetowej różnicuje status członka spółdzielni socjalnej w porównaniu ze spółdzielnią pracy. Pozbawienie możliwości skorzystania przez członka z nadwyżki może prowadzić do rozluźnienia więzi właścicielskich ze spółdzielnią socjalną, co jest sprzeczne z ideą spółdzielczości. W takim bowiem przypadku członek spółdzielni socjalnej nie może czuć się jej właścicielem w sensie ekonomicz-

Podział nadwyżki bilansowej

Zakaz przekazania nadwyżki bilansowej członkom

¹⁰³ J. Marciniuk, Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz, Warszawa 2001, str. 172.

¹⁰⁴ Wyrok z dnia 6 grudnia 2006 r. Naczelnego Sądu Administracyjnego, II FSK 1113/05.

nym, co jest istotne dla aktywizacji zawodowej i reintegracji społecznej. Jedynym przypadkiem, kiedy możliwe jest uzyskanie środków przez członka spółdzielni socjalnej jest likwidacja spółdzielni socjalnej z zastrzeżeniem, że tylko 20% środków pozostających po spłaceniu zobowiązań i wydzielaniu kwot przeznaczonych na udziały można podzielić między członków, (art. 19 ustawy o spółdzielniach socjalnych). Pozostała część przekazywana jest na Fundusz Pracy. Z punktu widzenia celu ustawy jest to rozwiązanie o tyle uzasadnione, że spółdzielnia socjalna i jej członkowie mogą korzystać *de facto* z przywileju zatrudnienia wspieranego i możliwości wsparcia finansowego.

5. To postanowienie odwołuje się (po raz kolejny w ustawie) do celów społecznych spółdzielni socjalnych. I tak nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, jak to się dzieje w przypadku spółdzielni utworzonej na podstawie przepisów ustawy Prawo spółdzielcze. Nie może być również przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego oraz na oprocentowanie udziałów.

Fundusz
inwestycyjny

6. Fundusz inwestycyjny przeznaczany jest na finansowanie inwestycji podejmowanych przez spółdzielnię oraz spłatę kredytów inwestycyjnych zaciąganych w bankach.

Art. 11. Spółdzielnia socjalna może tworzyć inne fundusze własne przewidziane w przepisach ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze lub w statucie.

1. Prowadzenie określonej w statucie spółdzielni socjalnej działalności gospodarczej wymaga posiadania przez nią odpowiednich funduszków. Taką rolę odgrywają fundusze własne. W literaturze przedmiotu wśród możliwych do utworzenia funduszków wymienia się: fundusz zasobowy, fundusz udziałowy, fundusz wkładów, fundusz socjalny, fundusz mieszkaniowy, fundusz inwestycyjny. Tak więc innym funduszem spółdzielni może być na przykład fundusz socjalny, służący poprawie warunków bytowych członków spółdzielni. Należy odróżnić go od zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. W spółdzielniach pracy, których niektóre cechy posiada spółdzielnia socjalna, tworzy się czasem fundusze stabilizujące wynagrodzenie, które mają zapewniać dochód na stałym poziomie.

Fundusz
zasobowy

2. Fundusz zasobowy jest niepodzielny i może pochodzić z kilku źródeł. Na początku działalności spółdzielni fundusz ten powstaje najczęściej z wpłat pieniężnych dokonywanych jednorazowo przez osoby fizyczne lub prawne tworzące spółdzielnię tytułem wpisowego. W dalszej perspektywie fundusz ten zwiększają wpłaty wpisowego dokonywane przez kolejne osoby

przystępujące do spółdzielni oraz przeznaczona na ten cel część nadwyżki bilansowej wykazywanej w bilansie spółdzielni. W spółdzielni socjalnej na ten fundusz przeznacza się co najmniej 40% nadwyżki bilansowej. Ponadto na fundusz zasobowy przeznacza się wartości majątkowe otrzymane przez spółdzielnię nieodpłatnie.

Rozmiary funduszu zasobowego mogą ulegać zmianom w toku działalności spółdzielni w wyniku zajęcia zdarzeń przewidzianych w ustawie. I tak fundusz ten ulega zwiększeniu o wartości tych środków trwałych, które zostały sfinansowane ze środków własnych spółdzielni przeznaczonych na inwestycje. Fundusz zasobowy ulega natomiast zmniejszeniu o wartość środków trwałych zlikwidowanych lub sprzedanych przez spółdzielnię. Pomniejszany on jest także o inne wartości, których spółdzielnia wyzbyła się w wyniku ich zlikwidowania lub sprzedaży. Z funduszu zasobowego pokrywa się straty bilansowe spółdzielni.

3. Fundusz udziałowy powstaje z wpłat udziałów dokonywanych przez członków danej spółdzielni. Fundusz ten obejmuje także wartość środków produkcji i narzędzi pracy wnoszonych przez członków tytułem udziałów. Stanowi on składnik majątku spółdzielni, a nie przedmiot współwłasności jej członków. Poszczególni członkowie spółdzielni nie dysponują prawem rozporządzania składnikami tego funduszu obejmującego ich udziały. Wierzyciele członków spółdzielni nie są więc uprawnieni do dochodzenia swych należności z ich udziałów. W odróżnieniu od pozostałych funduszy własnych spółdzielni, fundusz udziałowy jest zwrotny, co oznacza, że w razie ustania członkostwa lub wygaśnięcia bytu prawnego spółdzielni, udziały podlegają zwrotowi na rzecz byłych członków lub ich następców prawnych, o czym już była mowa.

Fundusz
udziałowy

Art. 12. 1. Stosunek pracy między spółdzielnią socjalną a jej członkiem nawiązuje się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę oraz w formach określonych w art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze. Przepis art. 185 ustawy wymienionej w zdaniu pierwszym stosuje się odpowiednio.

1a. Spółdzielnia socjalna może zatrudniać pracowników niebędących członkami spółdzielni, z tym że łączna liczba osób, o których mowa w art. 4 ust. 1, nie może być niższa niż 50% w stosunku do ogółu członków spółdzielni i osób zatrudnionych w spółdzielni socjalnej.

2. Prawo do wynagrodzenia przysługujące członkowi spółdzielni socjalnej nie obejmuje prawa do udziału w nadwyżce bilansowej.

3. (uchylony).

3a. W stosunku do osób wymienionych w art. 4 ust. 1, zatrudnionych na zasadach, o których mowa w ust. 1, część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia.

3b. Zwrotu opłaconych składek, o których mowa w ust. 3a, dokonuje starosta, w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, w terminie 30 dni od dnia jego złożenia.

3c. Na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni starosta może przekazać co miesiąc zaliczkę na opłacanie składek, o których mowa w ust. 3a.

3d. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, wzór wniosku, o którym mowa w ust. 3b, oraz tryb dokonywania zwrotu opłaconych składek, uwzględniający rodzaj niezbędnej dokumentacji, jaką należy dołączyć do wniosku oraz konieczność zapewnienia zgodności udzielania wsparcia z warunkami dopuszczalności pomocy *de minimis*.

Formy
zatrudnienia
w spółdzielni
socjalnej

1. Do zatrudnienia w trybie art. 12 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych stosuje się przepisy ustawy Prawo spółdzielcze dotyczące spółdzielni pracy, określone w ustawie Prawo spółdzielcze, oraz przepisy prawa pracy (stosunek pracy na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, umowy o pracę, pracę nakładczą, powołania) i przepisy kodeksu cywilnego (umowa zlecenia, umowa o dzieło).

Spółdzielcza
umowa o pracę

2. Zasadniczo stosunek pracy między spółdzielnią socjalną a jej członkami nawiązuje się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę. Przepisy dopuszczają również nawiązanie stosunku pracy na podstawie umowy o pracę czy powołania oraz świadczenie pracy na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło (art. 201 ustawy Prawo spółdzielcze). Przy analizie kwestii zatrudnienia w spółdzielni socjalnej należy zwrócić uwagę na fakt, że ustawa Prawo spółdzielcze zakłada jako regułę, że spółdzielnia i członek spółdzielni mają obowiązek pozostawania ze sobą w stosunku pracy (art. 182 ustawy Prawo spółdzielcze).

Zastosowanie konstrukcji spółdzielczej umowy o pracę daje wzmożoną ochronę członka spółdzielni socjalnej, na którą składają się instrumenty ochronne przewidziane w ustawie Prawo spółdzielcze (np. ograniczenie prawa wypowiedzenia i wypowiedzenia zmieniającego oraz podstawy wykluczenia) i te przewidziane w ustawie kodeks pracy (ochrona wynagrodzenia, ochrona czasu pracy, przepisy antidyskryminacyjne i inne).

W przypadku zastosowania niepracowniczych form świadczenia pracy, spółdzielnia socjalna ma obowiązek równomiernie rozdzielać pracę między członków zatrudnionych, dla których podstawą zatrudnienia nie jest spółdzielcza umowa o pracę, z uwzględnieniem ich kwalifikacji.

3. Kodeks pracy reguluje, na jaki okres i w jakim wymiarze umowa o pracę może zostać zawarta, czas pracy, wymiar urlopu wypoczynkowego, zagadnienia związane z bezpieczeństwem i higieną pracy, oraz wiele innych, których nie sposób w tym miejscu wymieniwać. Zgodnie z art. 199 ustawy Prawo spółdzielcze, w sprawach nieuregulowanych przepisami art. 182–198, do spółdzielczej umowy o pracę stosuje się odpowiednio przepisy prawa pracy, z wyjątkiem przepisów kodeksu pracy o zawieraniu umów o pracę na okres próbny. W ten sposób ustawodawca wyraźnie wyłącza ten ostatni rodzaj umowy z zastosowania wobec spółdzielczej umowy o pracę. Nie wyłącza natomiast obniżenia wymiaru czasu pracy czy stosowania umów o pracę na czas określony. Co więcej wskazuje, że walne zgromadzenie może skrócić równomiernie czas pracy i zmniejszyć odpowiednio wynagrodzenie członków bez wypowiedzenia spółdzielczej umowy o pracę lub jej warunków.

Stosowanie
ustawy
Kodeks Pracy

4. Zasadniczo, zgodnie z treścią przepisu art. 129 kp, czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin w przeciętnym pięciodniowym tygodniu pracy, w przyjętym okresie rozliczeniowym nieprzekraczającym 4 miesięcy. Ustawodawca wprowadzając pięciodniowy tydzień pracy nie wskazał, który dzień tygodnia, poza niedzielą, ma być dniem wolnym od pracy. Nie ustanowił również zasady, zgodnie z którą praca miałaby być wykonywana przez pięć dni w tygodniu od poniedziałku do piątku. W związku z tym drugim, poza niedzielą, dniem wolnym od pracy w tygodniu może być każdy dzień tygodnia. W trakcie kolejnych tygodni okresu rozliczeniowego mogą to być różne dni¹⁰⁵. Ustawodawca ukształtował normy czasu pracy na poziomie 8 godzin na dobę oraz przeciętnie 40 godzin tygodniowo. Rozstrzygnął zatem, że tygodniowa norma czasu pracy ma zawsze charakter przeciętny, nie przesądzając jednocześnie o charak-

Czas pracy

¹⁰⁵ K. Rączka, Czas pracy – nowa regulacja prawna, Praca i Zabezpieczenie Społeczne, nr 4, 2001, str. 23.

terze normy dobowej, który może być różny w zależności od systemu i organizacji czasu pracy¹⁰⁶.

Wynagrodzenie

5. Osoba fizyczna, będąca członkiem spółdzielni socjalnej, może otrzymywać wynagrodzenie zarówno z tytułu stosunku pracy (spółdzielczej umowy o pracę) jak i zawierać inne umowy z osobami trzecimi (umowy zlecenia, umowy o dzieło). Wynika to z cywilnoprawnej zasady swobody umów (art. 353¹ Kodeksu cywilnego). Niewskazane wydaje się natomiast zawieranie dodatkowych umów cywilnoprawnych pomiędzy członkami spółdzielni socjalnej zatrudnionymi na podstawie spółdzielczej umowy o pracę a tą spółdzielnią, ponieważ zatrudnianie pracowników poza normalnym czasem pracy na podstawie umów cywilnoprawnych przy pracach tego samego rodzaju co objęte stosunkiem pracy narusza przepisy o czasie pracy w godzinach nadliczbowych¹⁰⁷.

6. Ustawa Prawo spółdzielcze, czy ustawa o spółdzielniach socjalnych w żaden sposób nie ogranicza wymiaru czasu pracy w ramach spółdzielczej umowy o pracę. Ograniczenie wymiaru czasu pracy zmniejsza wynagrodzenie na zasadzie *pro rata temporis*, czyli w tym przypadku – odpowiednio do wymiaru czasu pracy. Tak więc osoba zatrudniona w spółdzielni socjalnej może być zatrudniona na przykład na część etatu, otrzymując tym samym odpowiednią część wynagrodzenia przysługującego za wykonywanie pracy na tym stanowisku.

Czas pracy osoby niepełnosprawnej w spółdzielni socjalnej

7. O ile czas pracy osoby niepełnosprawnej w stopniu lekkim nie może przekroczyć 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo, to czas pracy osoby niepełnosprawnej w znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie może przekroczyć 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo (art. 15 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych). Wymiar czasu pracy, o którym mowa wyżej, obowiązuje od dnia następującego po przedstawieniu pracodawcy orzeczenia o niepełnosprawności. Stosowanie obniżonych norm czasu pracy w przypadku osoby posiadającej umiarkowany lub znaczny stopień niepełnosprawności nie powoduje obniżenia wysokości wynagrodzenia wypłacanego w stałej miesięcznej wysokości. Godzinowe stawki wynagrodzenia zasadniczego, odpowiadające osobistemu zaszeregowaniu lub zaszeregowaniu wykonywanej pracy, przy przejściu na normy czasu pracy, o których mowa w art. 15 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ulegają podwyższeniu w stosunku, w jakim pozostaje dotychczasowy wymiar czasu pracy do tych norm.

¹⁰⁶ Uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 14 listopada 2001 r., III ZP 20/01, OSNP 2003, nr 6, poz. 141.

¹⁰⁷ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PZP 13/94, OSNAPIUS 1994 Nr 3, poz. 139.

Przepis art. 15 wyraża więc zasadę, że skrócone normy czasu pracy nie ma wpływu na wysokość wynagrodzenia za pracę. Odnosi się to do wynagrodzenia wypłacanego w stałej miesięcznej wysokości (ust. 1), jak i wynagrodzenia wypłacanego według stawek godzinowych (ust. 2). Oznacza to na przykład, że w przypadku wykonywania takiej samej pracy przez osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności (czas pracy – 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo) oraz osoby zaliczone do lekkiego stopnia niepełnosprawności (czas pracy – 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo) wynagrodzenie powinno zostać ustalone w równej wysokości.

Z dniem 1 stycznia 2012 wchodzi w życie przepis¹⁰⁸, zgodnie z którego treścią czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie będzie mógł przekroczyć 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo, jeżeli lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub w razie jego braku lekarz sprawujący opiekę nad osobą niepełnosprawną wyda w odniesieniu do tej osoby zaświadczenie o celowości stosowania skróconej normy czasu pracy.

8. Od sierpnia 2003 roku w ramach ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, obowiązywał przepis art. 16, który umożliwiał osobom, które zakończyły uczestnictwo w zajęciach Centrum Integracji Społecznej podjęcie wspólnej działalności gospodarczej na zasadach określonych w ustawie z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze. Nie była to jeszcze spółdzielnia socjalna, ale spółdzielnia pracy. Jednocześnie art. 17 ustawy o zatrudnieniu socjalnym, w stosunku do byłych uczestników Centrum Integracji Społecznej, które podjęły taką działalność i zatrudniły się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, przewiduje możliwość refundacji ze środków Funduszu Pracy, części wynagrodzenia odpowiadającej składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz możliwość refundacji części kosztów osobowych pracodawcy odpowiadających składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, przez okres 12 miesięcy od dnia zatrudnienia. Refundacja miała być realizowana w okresach kwartalnych.

W art. 17 ust. 3 ustawy o zatrudnieniu socjalnym przewidziano delegację dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia wzoru wniosku spółdzielni do starosty oraz tryb dokonywania zwrotu opłaconych składek, uwzględniający rodzaj niezbędnej dokumentacji, jaką należy dołączyć do wniosku. Minister Go-

**Refundacja
składek na
ubezpieczenie
społeczne dla
absolwentów
CIS/KIS**

¹⁰⁸ Art. 15 Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, tekst jednolity Dz.U. z 2011, Nr 127, poz. 721, z późn. zm.

spodarki, Pracy i Polityki Społecznej wydał 10 grudnia 2003 roku stosowne rozporządzenie¹⁰⁹, które weszło w życie 27 stycznia 2004 roku. Rozporządzenie derogowano 16 lipca 2009 r. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw. W jego miejsce na podstawie art. 12 ust. 3d ustawy o spółdzielniach socjalnych przyjęto rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu¹¹⁰.

9. Od 1 czerwca 2004 r. zgodnie z art. 137 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy dokonano nowelizacji ustawy o zatrudnieniu socjalnym. W ramach nowelizacji dokonano zmiany art. 16, ust. 1 pkt. 2 określającego, iż uczestnicy Centrum Integracji Społecznej mogą po zakończeniu okresu uczestnictwa podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej, na zasadach określonych w ustawie Prawo spółdzielcze. Od 6 lipca 2006 r. zgodnie z art. 25 ustawy o spółdzielniach socjalnych ponownie dokonano zmiany art. 16 ust. 1 pkt. 2 ustawy o zatrudnieniu socjalnym stanowiącego, iż uczestnicy Centrum Integracji Społecznej po zakończeniu okresu uczestnictwa mogą podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej na zasadach określonych w przepisach o spółdzielniach socjalnych.

Zasady
refundacji
ze środków
Funduszu Pracy
składek na
ubezpieczenia
społeczne

Niezależnie od kolejnych zmian, w mocy pozostawał art. 17 oraz rozporządzenie dotyczące wzoru wniosku. A zatem od 1 czerwca 2006 r. możliwa była refundacja części wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, wyłącznie dla byłych uczestników Centrum Integracji Społecznej. Ponadto refundacja ta była możliwa przez okres 12 miesięcy od dnia zatrudnienia, co wskazywało iż dotyczy to okresu pierwszych dwunastu miesięcy zatrudnienia w spółdzielni socjalnej po zakończeniu uczestnictwa w CIS.

10. Ten stan prawny zmienił się 16 lipca 2009 roku, gdy weszła w życie zmiana ustawy o spółdzielniach socjalnych¹¹¹. Nowelizacja skreśliła art. 17 w ustawie o zatrudnieniu socjalnym i wprowadziła nowy przepis art. 12

¹⁰⁹ Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2003 r. w sprawie wzoru wniosku o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu, Dz.U. z 2004 r. Nr 3, poz. 18.

¹¹⁰ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu, Dz.U. Nr 176, poz. 1367.

¹¹¹ Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 91, poz. 742.

ust 3a do 3d w ustawie o spółdzielniach socjalnych, określając kwestie dotyczące refundacji składek na ubezpieczenie społeczne. Jednocześnie art. 7 ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw utrzymał w mocy rozporządzenie dotyczące wzoru wniosku spółdzielni do starosty oraz tryb dokonywania zwrotu opłaconych składek, do czasu wejścia w życie nowego rozporządzenia wydanego na podstawie nowego art. 12 ust. 3d ustawy o spółdzielniach socjalnych, nie dłużej jednak niż przez okres 9 miesięcy od dnia wejścia w życie nowelizacji. Nowe rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu zostało przyjęte 8 października 2009 roku i weszło w życie 6 listopada 2009 roku.

11. Zgodnie z art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych, część wynagrodzenia odpowiadająca należnym składkom na ubezpieczenie społeczne może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy, do wysokości odpowiadającej miesięcznej wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia (w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy). Oznacza to, że minimalne wynagrodzenie jest najwyższą możliwą podstawą wymiaru składki, która znajduje zastosowanie, jeśli faktyczna wysokość wynagrodzenia równa się kwocie wynagrodzenia minimalnego lub ją przewyższa. Nie oznacza to, że nie jest możliwe osiągnięcie wynagrodzenia wyższego, niż określona w ustawie o minimalnym wynagrodzeniu za pracę¹¹² wysokość minimalnego wynagrodzenia. W przypadku, gdy osiągnięte wynagrodzenie jest niższe niż minimalne (np. przy umowie o pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy lub przy umowach cywilnoprawnych), podstawą wymiaru składek jest faktycznie wypłacane wynagrodzenie (w wysokości niższej niż minimalne). W przypadku gdy osiągnięte wynagrodzenie jest wyższe niż minimalne, podstawą wymiaru jest minimalne wynagrodzenie. Należy podkreślić, że ustawa o spółdzielniach socjalnych przewiduje możliwość zwrotu przez starostę w okresach kwartalnych składek już opłaconych.

12. Przepis art. 12 ust. 3a odnosi się do członków spółdzielni socjalnej, zarówno założycieli, jak i osób przystępujących do spółdzielni socjalnej już po jej założeniu, spełniających jednocześnie dwa warunki: są osobami w szczególnej sytuacji na rynku pracy, wymienionymi w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, i jednocześnie zatrudnionymi w spółdzielni

¹¹² Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, Dz.U. Nr 200, poz. 1679 z późn. zm.

socjalnej na podstawie spółdzielczej umowy o pracę lub w jednej z form określonych w art. 201 ustawy Prawo spółdzielcze. Oznacza to, że jest możliwe pokrycie składek za osobę przystępującą do spółdzielni i tam zatrudnioną już po jej założeniu.

13. Ustawa o spółdzielniach socjalnych ani ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy nie zawierają postanowień dotyczących treści umowy o refundację składek na ubezpieczenie społeczne członka spółdzielni socjalnej. Można zatem przyjąć, że umowa taka może być zawierana zarówno każdorazowo po uwzględnieniu wniosku o refundację, jak też możliwe jest zawarcie umowy na cały okres refundowania składek. W drugim przypadku należy uwzględnić treść przepisu art. 12 ust. 3b ustawy o spółdzielniach socjalnych o dokonywaniu zwrotu w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, którego wzór zamieszczono w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu¹¹³. Oznacza to, że umowa zawarta np. na okres 36 miesięcy powinna zawierać postanowienie o warunkowym opłacaniu składek, uzależnionym od każdorazowego przedkładania przez spółdzielnię stosownych wniosków, a także postanowienie o zmniejszeniu kwoty refundowanej po upływie 24 miesięcy od dnia zawarcia spółdzielczej umowy o pracę.

14. Refundacja może być dokonana z wyrównaniem od dnia zawarcia spółdzielczej umowy o pracę. Zgodnie z zasadą, iż prawo nie działa wstecz (*lex retro non agit*), refundacja nie może być jednak dokonywana za okres przed wejściem w życie ustawy z 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz niektórych innych ustaw¹¹⁴, tj. sprzed 16 lipca 2009 r. Należy przy tym pamiętać, że każdy kwartał opłaconych składek powinien zostać przez spółdzielnię udokumentowany w odrębnym wniosku. Jednocześnie należy podkreślić, że decyzja o zawarciu umowy i określeniu, za jaki okres zwracane mają być składki należy do decyzji starosty.

15. Kwestią odrębną jest wskazanie, w jakim terminie starosta może dokonać refundacji. Przepis art. 12 ust. 3b ustawy o spółdzielniach socjalnych wskazuje wprost, że ma to nastąpić w terminie 30 dni od dnia złożenia udokumentowanego wniosku spółdzielni.

16. Możliwość zwrotu składek przez starostę została wprowadzona ustawą z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz

¹¹³ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu, Dz.U. Nr 176, poz. 1367.

¹¹⁴ Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 91, poz. 742.

niektórych innych ustaw. Zgodnie tą regulacją starosta może w ramach posiadanego limitu środków Funduszu Pracy opłacać składki na ubezpieczenia społeczne za osobę zatrudnioną na podstawie spółdzielczej umowy o pracę oraz w innych formach dopuszczonych w art. 201 ustawy Prawo spółdzielcze w pełnej wysokości przez 24 miesiące, natomiast przez następną, tj. trzeci rok jej pracy – w połowie tej wysokości. Podstawą wymiaru jest w obu przypadkach kwota minimalnego wynagrodzenia¹¹⁵.

17. Jeżeli w czasie trwania umowy o refundację składek, zawartej przez spółdzielnię socjalną ze starostą, zmieni się podstawa prawna zatrudnienia członka spółdzielni, którego ta refundacja dotyczy, starosta nie jest dłużej zobowiązany do dokonywania refundacji. Może jednak zawrzeć kolejną umowę (lub aneks do umowy), co wynika wprost z art. 12 ust 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych. Decyzja o dalszym refundowaniu składek należy w tym przypadku do decyzji starosty. W przypadku zmiany podstawy zatrudnienia członka spółdzielni okres zatrudnienia, na podstawie którego oblicza się wysokość refundacji, powinien obejmować sumę okresów zatrudnienia w danej spółdzielni na podstawie poszczególnych umów. Zmiana podstawy świadczenia pracy nie powoduje ponownego obliczania okresu, o którym mowa w art. 12 ust 3a przedmiotowej ustawy. Jest on obliczany od dnia zawarcia pierwszej umowy z członkiem spółdzielni, na podstawie której doszło do zatrudnienia.

18. Spółdzielnia socjalna, która ubiega się o zwrot składek, musi najpierw uregulować swoje zaległości w stosunku do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i dopiero wtedy złożyć udokumentowany wniosek o zwrot opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne wymienione w art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych. Możliwość wypłaty zaliczki na opłacenie składek ustawodawca przewidział w art. 12 ust. 3c przedmiotowej ustawy. Starosta przekazuje ją co miesiąc, na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni.

19. W odniesieniu do kwestii związanych ze stosowaniem regulaminów przyznawania środków z Funduszu Pracy dla bezrobotnych zamierzających złożyć spółdzielnię socjalną i bezrobotnych zamierzających przystąpić do spółdzielni socjalnej, podstawowymi kryteriami przyznawania tych środków bezrobotnym jest spełnienie warunków określonych w art. 46 ust. 1 pkt. 2 i ust. 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz w przepisach rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasa-

**Dodatkowe
regulaminy
przyznawania
środków
finansowych
z PUP**

¹¹⁵ Określona w obwieszczeniu Prezesa Rady Ministrów ogłaszanym w Monitorze Polskim w terminie do dnia 15 września każdego roku na podstawie art. 2 ust. 4 ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

dach określonych dla spółdzielni socjalnych¹¹⁶. Ustalone warunki w zakresie przyznawania środków na podjęcie takiej działalności, wynikające z wyżej wymienionych przepisów oraz z uwarunkowań lokalnego rynku pracy, mogą być określone w zatwierdzanych przez starostów regulaminach przyznawania środków na podjęcie działalności gospodarczej, które starostowie mogą stosować jako wzorce przy zawieraniu umów cywilnoprawnych w zakresie przyznawania środków z Funduszu Pracy. Przepisy kodeksu cywilnego określają, że wzorcem są między innymi ogólne warunki umów, wzorów czy regulaminy (art. 384 i następne kc). Należy podkreślić, że za treść regulaminu odpowiada starosta jako organ zatrudnienia na szczeblu powiatu. Treść regulaminu ustalonego przez jedną ze stron wiąże drugą stronę, jednakże treść regulaminu nie może pozostawać w sprzeczności z obowiązującymi przepisami, stanowiącymi podstawę jego wydania.

Określanie przez starostę w regulaminie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych postanowień np. uniemożliwiających przyznawanie środków na zakup środka transportu do przewozu zarobkowego towarów (w sytuacji gdy spółdzielnia socjalna zamierza działać w sektorze transportu), czy na remont siedziby spółdzielni socjalnej, lub innych dodatkowych warunków poza określonymi w przedmiotowym rozporządzeniu, nie powinno mieć miejsca, bowiem ogranicza możliwość korzystania ze środków z Funduszu Pracy przez bezrobotnych zamierzających podjąć działalność gospodarczą.

20. Ustawodawca w przepisie art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych stanowi, że część wynagrodzenia odpowiadająca składce na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe należna od zatrudnionego oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadające składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy. Oznacza to, że nie każdy wniosek spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek powinien być finansowany ze środków publicznych.

Art. 13. 1. Osoby skazane na karę ograniczenia wolności mogą wykonywać pracę w spółdzielni socjalnej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.).

2. Osoby, o których mowa w ust. 1, nie mogą być członkami spółdzielni socjalnej.

¹¹⁶ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 roku w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, Dz.U. Nr 30, poz. 155.

1. Na rzecz spółdzielni socjalnej mogą pracować osoby skazane na karę ograniczenia wolności orzeczonej za wykroczenia oraz do wykonywania pracy społecznie użytecznej¹¹⁷. Nie mogą być oni jednak członkami spółdzielni socjalnej.

2. Kodeks karny wykonawczy określa warunki wykonywania pracy przez osoby skazane. I tak praca, którą wykonuje skazany w ramach kary ograniczenia wolności, ma być „pracą społecznie użyteczną”. Powinna mieć więc inny charakter, niż oferta pracy płatnej¹¹⁸. Zgodnie z art. 35 kodeksu karnego nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne jest wykonywana w wymiarze od 20 do 40 godzin w miesiącu. Powinna być rozplanowana w sposób pozwalający na pogodzenie jej wykonywania z ewentualnie wykonywaną pracą zawodową. Służyć to ma wzbudzeniu w skazanym woli kształtowania jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego (art. 53 § 1 kodeksu karnego wykonawczego).

Sposób wykonywania przez skazanego obowiązku pracy, w szczególności wywiązywania się z tego obowiązku zgodnie z wymogiem przewidzianym w art. 53 § 2 kodeksu karnego wykonawczego, i wpływ pracy na proces reedukacji skazanego powinien być przedmiotem stałego zainteresowania organów zobowiązanych do wykonania orzeczenia w tej części, a przede wszystkim – sędziego kuratora zawodowego¹¹⁹.

3. Zgodnie z art. 56 § 3 kodeksu karnego wykonawczego, wykonywanie pracy w spółdzielni socjalnej wymaga zgody tej spółdzielni. Z inicjatywą wykonywania pracy przez skazanego powinien wystąpić przede wszystkim sędziwy kurator zawodowy, chociaż przepisy wykonawcze dopuszczają wyznaczenie podmiotu, w którym wykonuje pracę skazany – oczywiście za jego zgodą – przez właściwe organy gminy¹²⁰. Również spółdzielnia socjalna może zgłaszać bezpośrednio zespołowi kuratorskiej służby sądowej gotowość przyjęcia skazanych z własnej inicjatywy. Zachętą do przyjmowania skazanych celem wykonywania w nich kary ograniczenia wolności jest uchylenie obowiązujących do dnia 7 czerwca 2010 r. przepisów, zgodnie z którymi podmioty te miały obowiązek ubezpieczenia skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków oraz od odpowiedzialności cywilnej

¹¹⁷ Tak K. Postulski, *Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego*, Warszawa 2010, komentarz do art. 56 kodeksu karnego wykonawczego.

¹¹⁸ Tak Z. Holda, K. Postulski, *Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego*, Warszawa 2008, komentarz do art. 53 kodeksu karnego wykonawczego.

¹¹⁹ Tak Z. Holda, K. Postulski, *Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego*, Warszawa 2008, komentarz do art. 53 kodeksu karnego wykonawczego.

¹²⁰ Tak K. Postulski, *Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego*, Warszawa 2010, komentarz do art. 56 kodeksu karnego wykonawczego.

z tytułu wyrządzenia osobie trzeciej szkody przy wykonywaniu pracy, a także obowiązek wynagradzania wyznaczonych pracowników w wysokości uzależnionej od liczby skazanych pozostających pod ich dozorem. Obecnie są one z tych obowiązków zwolnione¹²¹.

Art. 14. Wolontariusze mogą wykonywać świadczenia na rzecz spółdzielni socjalnej, w zakresie prowadzonej przez tę spółdzielnię działalności pożytku publicznego, na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

1. Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie spółdzielnia socjalna ma także cechy organizacji pozarządowej, ponieważ spółdzielnia socjalnej nadaje się prawo prowadzenia działalności społecznie użytecznej w sferze zadań publicznych określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz prawo zatrudniania wolontariuszy.

Zasady świadczenia wolontariatu w spółdzielni socjalnej

2. Zgodnie z art. 42 ust. 1 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, świadczenie wolontariuszy odpowiada świadczeniu pracy, nie jest natomiast świadczeniem pracy lub usług w rozumieniu kodeksu pracy. Wolontariusze mogą wykonywać, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, świadczenia na rzecz spółdzielni socjalnej w zakresie działalności pożytku publicznego, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

Porozumienie

3. Podstawą świadczenia pracy w ramach wolontariatu jest porozumienie z korzystającym (w tym przypadku spółdzielnią socjalną). Wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów. Porozumienie między wolontariuszem a spółdzielnią socjalną powinno zawierać postanowienie o możliwości jego rozwiązania.

4. Na żądanie wolontariusza korzystający (w tym przypadku spółdzielnia socjalna) ma obowiązek potwierdzić na piśmie treść porozumienia. Jednak jeżeli świadczenie wolontariusza wykonywane jest przez okres dłuższy niż 30 dni, porozumienie powinno być sporządzone na piśmie. Spółdzielnia socjalna, na żądanie wolontariusza, powinna wydać pisemne zaświadczenie o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza, w tym o zakresie wykonywanych świadczeń. Również na prośbę wolontariusza korzystający może przedłożyć pisemną opinię o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza.

¹²¹ Op. cit.

Do porozumień zawieranych między korzystającym a wolontariuszem w zakresie nieuregulowanym niniejszą ustawą stosuje się przepisy kodeksu cywilnego.

Art. 15. 1. Działalność spółdzielni socjalnej może zostać wsparta ze środków budżetu państwa lub środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności poprzez:

- 1) dotacje;
- 2) pożyczki;
- 3) poręczenia, o których mowa w art. 5a ust. 6;
- 4) usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym;
- 5) zrefundowanie kosztów lustracji.

2. Wsparcie, o którym mowa w ust. 1, udzielane jest, w drodze uchwały, przez właściwe organy jednostek samorządu terytorialnego lub w ramach programu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego określonego w przepisach o pomocy społecznej, na cele związane z rozwojem spółdzielni socjalnych.

3. Wsparcie, o którym mowa w ust. 1, oraz wsparcie, o którym mowa w art. 5a ust. 5 i 6, w art. 6 ust. 3 i art. 12 ust. 3a, jest udzielane jako pomoc *de minimis* zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy *de minimis* (Dz. Urz. WE L 379/5 z 28.12.2006).

4. Zaświadczenie o udzieleniu wsparcia, o którym mowa w ust. 1, wydaje się na zasadach określonych w ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz.U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404 oraz z 2008 r. Nr 93, poz. 585).

5. Zaświadczenie o udzieleniu wsparcia wydają:

- 1) sąd rejonowy właściwy ze względu na miejsce dokonania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego – w przypadku, o którym mowa w art. 6 ust. 3;
- 2) starosta – w przypadku, o którym mowa w art. 12 ust. 3a;
- 3) organ jednostki samorządu terytorialnego właściwej ze względu na miejsce udzielenia pomocy – w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt. 1, 4 i 5 oraz w art. 5a ust. 5 i 6;

4) minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego lub działająca na jego zlecenie podmioty – w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt. 1 i 5.

6. Wsparcie w zakresie, o którym mowa w ust. 1 pkt. 1 i 4, przeznaczone na realizację zadań, o których mowa w art. 8, nie stanowi pomocy publicznej, z tym że kwota wsparcia nie może przekroczyć kwoty stanowiącej równowartość kosztów działania spółdzielni socjalnej, pomniejszonej o przychód uzyskany z działalności gospodarczej.

7. Wsparcie, o którym mowa w ust. 1 pkt. 1 i 4, może być współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

1. Założyciele spółdzielni mogą: otrzymać jednorazową dotację na utworzenie spółdzielni przyznawaną z Funduszu Pracy, korzystać ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), Europejskiego Funduszu Społecznego, oraz ubiegać się w starostwie zgodnie z art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych o refundację składek za ubezpieczenie społeczne, o czym była mowa wcześniej. Spółdzielnie socjalne korzystają również ze zwolnień podatkowych i zwolnień z opłat sądowych, o których była mowa wcześniej.

2. Umowa o przekazanie środków na założenie spółdzielni socjalnej i refundacja składek za członka spółdzielni socjalnej to dwie odrębne kwestie. W obu przypadkach stronami są różne podmioty. Dlatego też wcześniejsze zawarcie umowy pomiędzy przyszłym członkiem spółdzielni a starostą nie wpływa na możliwość zawarcia przez starostę umowy z tą spółdzielnią o refundację składek na ubezpieczenie społeczne członka. Jednocześnie należy podkreślić, że decyzja o zawarciu takiej umowy należy do suwerennego uznania starosty.

3. Zgodnie z przepisami art. 5a ust. 5 i 6, w art. 6 ust. 3, ustawy o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnie te mają możliwość skorzystania także z innych uprawnień dotyczących m.in. braku opłat związanych z Krajowym Rejestrem Sądowym, wkładem do spółdzielni socjalnych dokonywanym przez jednostkę samorządu terytorialnego.

4. Przepis art. 15 wskazuje normę generalną dającą podstawę prawa materialnego do udzielania wsparcia spółdzielniom socjalnym ze środków budżetu państwa jak również z budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Ustawodawca wskazał tu przykładowo:

- dotacje;
- pożyczki;

Generalne
podstawy
prawne
udzielania
wsparcia dla
spółdzielni
socjalnych

- poręczenia, o których mowa w art. 5a ust. 6 ustawy o spółdzielniach socjalnych;
- usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym;
- zrefundowanie kosztów lustracji.

Z uwagi na zastosowanie zwrotu „w szczególności”, nie jest to zamknięty katalog możliwego wsparcia i dotyczy np. obniżonej stawki czynszu itd.

5. Przepis ten w istocie stanowi określenie, na jakich zasadach – zgodnie z zasadami pomocy publicznej – można udzielić wsparcia spółdzielni socjalnej. Odwołuje się on do rozporządzenia Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy *de minimis* (Dz. Urz. WE L 379/5 z 28.12.2006). Rozporządzenie to stosuje się do pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym we wszystkich sektorach, z wyjątkiem m.in.:

Zasady pomocy
de minimis

- pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym działającym w sektorach rybołówstwa i akwakultur;
- pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym działającym w dziedzinie produkcji podstawowej produktów rolnych;
- pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym działającym w dziedzinie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych;
- pomocy przyznawanej przedsiębiorstwom działającym w sektorze węglowym;
- pomocy na nabycie pojazdów przeznaczonych do transportu drogowego przyznawanej podmiotom gospodarczym prowadzącym działalność zarobkową w zakresie drogowego transportu towarowego;

Generalnie wsparcie udzielone w ramach zasady *de minimis* zwolnione jest z procedur notyfikacyjnych przewidzianych Traktatem Europejskim, jeżeli ogólna kwota pomocy *de minimis* przyznana dowolnemu podmiotowi gospodarczemu nie przekracza 200.000 EUR w dowolnie ustalonym okresie trzech lat budżetowych. Pułap 200.000 EUR określa się jako dotacja pieniężna. Wszystkie podane wartości są wartościami brutto, czyli nie uwzględniają potrąceń z tytułu podatków ani innych opłat. W przypadku gdy pomoc przyznawana jest w formie innej niż dotacja, kwotę pomocy wyraża się jako ekwiwalent dotacji brutto.

6. Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej¹²², podmioty udzielające

¹²² Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, tekst jednolity Dz.U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404, z późn zm.

pomocy, z urzędu wydają beneficjentowi zaświadczenie stwierdzające że udzielana pomoc jest pomocą *de minimis*. Określono również delegację dla Rady Ministrów do wydania w drodze rozporządzenia określającego formę i treść takich zaświadczeń. Stosowne rozporządzenie ukazało się 20 marca 2007 r.¹²³. Wzór zaświadczenia zawiera m.in.:

- nazwę, numer identyfikacji podatkowej (NIP), siedzibę i adres podmiotu udzielającego pomocy publicznej;
- określenie beneficjenta pomocy *de minimis*;
- dzień udzielenia pomocy publicznej;
- wartość udzielonej pomocy publicznej brutto w złotych i w euro;
- wskazanie podstawy prawnej udzielenia pomocy publicznej;
- stwierdzenie, że udzielona pomoc publiczna jest pomocą *de minimis*.

Zaświadczenie wydaje się w dniu wydania decyzji, wraz z tą decyzją, lub w terminie dwóch miesięcy jeśli pomoc udzielana była w formie ulgi podatkowej udzielanej na podstawie aktu normatywnego bez wymogu wydania decyzji.

7. Ustawa o spółdzielniach socjalnych przewiduje, że wsparcie udzielane poza zdefiniowanymi przepisami prawa materialnego (dotacja na utworzenie spółdzielni, brak opłaty w KRS itd.) udzielane jest:

- w drodze uchwały, przez właściwe organy jednostek samorządu terytorialnego lub
- w ramach programu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego określonego w przepisach o pomocy społecznej, na cele związane z rozwojem spółdzielni socjalnych.

8. Uchwała lub program ministra jako akt normatywny stanowi program pomocowy, który spełnia przesłanki Rozporządzenia Rady (WE) Nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania art. 93 Traktatu WE¹²⁴. Należy pamiętać że uchwała nie może przewidywać przyznawać określonych uprawnień w drodze decyzji wydawanej na wniosek zainteresowanego podmiotu. Zwolnienie przysługuje z mocy samych przepisów uchwały, po spełnieniu wskazanych w niej warunków. Mogą one dotyczyć tzw. obowiązków informacyjnych, np. zgłoszenia zamiaru korzystania z pomocy, ale nie można tego utożsamiać z wnioskiem o przyznanie określonego uprawnienia.

9. W przypadku przygotowania takiego programu na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicz-

¹²³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 marca 2007 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy *de minimis* i pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie, Dz.U. z 2007 r. Nr 53, poz. 354, z późn. zm.

¹²⁴ Rozporządzenie Rady (WE) Nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 93 Traktatu WE, Dz. Urz. UE L 83 z 27 marca 1999.

nej¹²⁵, powinien zostać jedynie zgłoszony Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, który w terminie 14 dni może przedstawić zastrzeżenia dotyczące przejrzystości zasad udzielania pomocy.

10. Należy pamiętać, że zgodnie z art. 37. ustawy o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, spółdzielnia socjalna ubiegająca się o pomoc *de minimis* jest zobowiązana do przedstawienia podmiotowi udzielającemu pomocy, wraz z wnioskiem o udzielenie pomocy:

- wszystkich zaświadczeń o pomocy *de minimis*, jakie otrzymała w roku, w którym ubiega się o pomoc, oraz w ciągu 2 poprzedzających go lat, albo oświadczenia o wielkości pomocy *de minimis* otrzymanej w tym okresie, albo oświadczenia o nieotrzymaniu takiej pomocy w tym okresie;
- informacji niezbędnych do udzielenia pomocy *de minimis*, dotyczących w szczególności wnioskodawcy i prowadzonej przez niego działalności gospodarczej oraz wielkości i przeznaczenia pomocy publicznej otrzymanej w odniesieniu do tych samych kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, na pokrycie których ma być przeznaczona pomoc *de minimis*.

11. Ponadto ustawa o spółdzielniach socjalnych przewiduje, że w przypadku wsparcia w postaci dotacji, usług lub doradztwa w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, przeznaczonych na realizację statutowej działalności spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych nie stanowi pomocy publicznej.

12. Przepis art. 15 ust. 7 tej ustawy, który stanowi, iż wsparcie wymienione w art. 15 ust. 1 pkt. 1, 4–6 ustawy o spółdzielniach socjalnych może być współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego ma charakter informacyjny i nie stanowi samoistnej podstawy udzielania pomocy.

Art. 16. Spółdzielnia socjalna może łączyć się wyłącznie z inną spółdzielnią socjalną.

1. Zapewne w celu zapewnienia efektywności funkcjonowania spółdzielni socjalnej jako istotnej części systemu wspieranego zatrudnienia, ustawodawca ustanowił ograniczenia w przekształcaniu spółdzielni socjalnej. Spółdzielnie socjalne mogą się łączyć wyłącznie z innymi spółdzielniami socjalnymi, zaś z podziału spółdzielni socjalnej powstać mogą wyłącznie nowe spółdzielnie socjalne.

Obowiązki podmiotu ubiegającego się o pomoc *de minimis*

Zasady przekształcania spółdzielni socjalnej:

¹²⁵ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, tekst jednolity Dz.U. z 2007, Nr 59, poz. 404, z późn. zm.

- **łączenie** 2. Na każdym etapie swojej działalności spółdzielnia socjalna może połączyć się z inną spółdzielnią socjalną na podstawie uchwał walnych zgromadzeń łączących się spółdzielni podjętych większością 2/3 głosów.

Uchwały te powinny zawierać wskazanie spółdzielni przejmującej oraz przyjęcie Statutu stanowiącego podstawę dalszej działalności i datę połączenia.

Od chwili połączenia członkowie spółdzielni przejmowanej stają się członkami spółdzielni przejmującej, a majątek spółdzielni przejmowanej oraz jej wierzyciele i dłużnicy przechodzą na spółdzielnię przejmującą.

Art. 17. 1. Spółdzielnia socjalna może podzielić się na podstawie uchwały walnego zgromadzenia, podjętej większością 2/3 głosów.

2. W wyniku podziału mogą być utworzone wyłącznie spółdzielnie socjalne.

- **podział** 1. Podobnie jak w przypadku łączenia się spółdzielni socjalnych, podział spółdzielni socjalnej prowadzi do utworzenia wyłącznie spółdzielni socjalnych.

2. Warunkiem podziału spółdzielni socjalnej jest przyjęcie stosownej uchwały przez większość 2/3 głosów członków spółdzielni socjalnej. W przypadku spółdzielni działających na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze w analogicznym przypadku stosuje się zwykłą większość głosów członków spółdzielni.

Art. 18. Spółdzielnia socjalna przechodzi w stan likwidacji w przypadkach określonych w art. 113 § 1 pkt. 1 i 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, a ponadto w przypadku:

- 1) zaprzestania używania w nazwie oznaczenia „Spółdzielnia Socjalna”;
- 2) zmniejszenia się liczby członków poniżej pięciu w przypadku osób fizycznych i dwóch w przypadku osób prawnych lub zwiększenia powyżej pięćdziesięciu, z zastrzeżeniem art. 5 ust. 3;
- 3) przekroczenia limitu, o którym mowa w art. 5 ust. 6;

Stan likwidacji: 1. Spółdzielnia socjalna przechodzi w stan likwidacji w przypadkach określonych ustawą Prawo spółdzielcze, oraz w przypadkach określonych ustawą o spółdzielniach socjalnych.

- **przesłanki** 2. W przypadku określonym przepisami ustawy Prawo spółdzielcze mamy do czynienia z dwoma przypadkami:
- z upływem okresu, na który, w myśl statutu, spółdzielnię utworzono (Prawo Spółdzielcze art. 113 §1 pkt. 1);

- wskutek zgodnych uchwał walnych zgromadzeń zapadłych większością 3/4 głosów na dwóch kolejno po sobie następujących walnych zgromadzeniach, w odstępie co najmniej dwóch tygodni (art. 113 §1 pkt. 3 ustawy Prawo spółdzielcze).

3. W przypadku określonym przepisami ustawy o spółdzielniach socjalnych mamy do czynienia z czterema przypadkami: – procedura

- zaprzestania używania w nazwie oznaczenia „Spółdzielnia Socjalna”;
- zmniejszenia się liczby członków poniżej pięciu lub zwiększenia powyżej pięćdziesięciu, z zastrzeżeniem przekształconych spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych, które mogą liczyć więcej członków.
- przekroczenia limitu, o którym mowa w art. 5 ust. 6, co oznacza że liczba członków nie zaliczająca się do grupy bezrobotnych, niepełnosprawnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym przekroczy 50% członków spółdzielni;
- naruszenia zasad podziału nadwyżki bilansowej określonych w art. 10.

4. W wypadkach przedstawionych powyżej zarząd spółdzielni (likwidator) ma obowiązek zgłoszenia do Krajowego Rejestru Sądowego otwarcia likwidacji spółdzielni i zawiadomienia o tym właściwego związku rewizyjnego. Jeżeli zarząd (likwidator) tego nie uczyni, zgłoszenia dokona związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona. W przypadku gdy spółdzielnia socjalna nie jest zrzeszona w związku rewizyjnym jego funkcje zgodnie z Art. 259 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze, wykonuje Krajowa Rada Spółdzielcza.

5. Do likwidacji może dojść również na podstawie uchwały o postawieniu spółdzielni w stan likwidacji przez związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona (art. 114 ustawy Prawo spółdzielcze). Uchwała ta może zostać przyjęta w przypadku gdy:

- działalność spółdzielni wykazuje rażące i uporczywe naruszenia prawa lub postanowień statutu;
- spółdzielnia została zarejestrowana z naruszeniem prawa;
- spółdzielnia co najmniej od roku nie prowadzi działalności gospodarczej.

Uchwałę związku rewizyjnego spółdzielnia może zaskarżyć do sądu w ciągu sześciu tygodni od dnia jej doręczenia wraz z uzasadnieniem. W razie niezaskarżenia uchwały w ustawowym terminie lub uprawomocnienia się orzeczenia oddalającego powództwo albo umarzającego postępowanie w sprawie, związek rewizyjny zgłasza do Krajowego Rejestru Sądowego wniosek o otwarcie likwidacji, wyznaczając jednocześnie likwidatora.

6. Zgodnie z art. 118 ustawy Prawo spółdzielcze likwidatorami spółdzielni mogą być członkowie ostatniego zarządu lub osoby wybrane przez walne zgromadzenie, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Likwidator może nie być **Likwidator:**

członkiem spółdzielni socjalnej. Likwidatorem może być również osoba prawna. Umowę z likwidatorem o wykonanie czynności likwidacyjnych zawiera rada nadzorcza spółdzielni. W wypadku gdy zwołanie rady napotyka poważne trudności albo gdy likwidatora wyznacza związek rewizyjny, umowę z likwidatorem zawiera ten związek, działając w imieniu spółdzielni.

7. Spółdzielnia w likwidacji zgodnie z art. 121 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze, zachowuje dotychczasową swoją nazwę z dodaniem wyrazów: „w likwidacji”. Z dniem wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego otwarcia likwidacji wygasają uprzednio udzielone pełnomocnictwa podlegające wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego. Spółdzielnia w stanie likwidacji może połączyć się z inną spółdzielnią według zasad przewidzianych w art. 96–102 ustawy Prawo Spółdzielcze.

– obowiązki

8. Likwidator zgodnie z art. 122 ustawy Prawo spółdzielcze powinien niezwłocznie po wyznaczeniu go:

- zgłosić do Krajowego Rejestru Sądowego wnioski o wpisanie otwarcia likwidacji spółdzielni, jeżeli nie zostało to jeszcze dokonane, i zawiadomić o tym związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, oraz Krajową Radę Spółdzielczą;
- powiadomić banki finansujące spółdzielnię oraz organy finansowe o otwarciu likwidacji spółdzielni;
- ogłosić w Monitorze Spółdzielczym zawiadomienie o otwarciu likwidacji spółdzielni i wezwać wierzycieli do zgłoszenia wierzytelności w terminie trzech miesięcy od dnia tego ogłoszenia;
- przystąpić do sporządzenia sprawozdania finansowego na dzień otwarcia likwidacji oraz listy zobowiązań spółdzielni;
- sporządzić plan finansowy likwidacji i plan zaspokojenia zobowiązań.

Wniosek o otwarciu likwidacji podlega opłacie stałej w wysokości 400,00 PLN. Dodatkowy wydatek w wysokości 250,00 PLN wiąże się z ogłoszeniem w Monitorze Spółdzielczym faktu otwarcia likwidacji. Aby uniknąć w/w opłat wraz z wnioskiem o otwarcie likwidacji KRS-Z61 należy złożyć wniosek o zwolnienie z opłaty, załączając do niego stosowne dokumenty przedstawiające aktualny stan finansowy spółdzielni.

Splata
należności
spółdzielni
socjalnej

9. Należności przypadające od spółdzielni socjalnej zaspokajają się w następującej kolejności:

- koszty prowadzenia likwidacji;
- należności ze stosunku pracy i należności, którym przepisy prawa przyznają taką samą ochronę jak należnościom ze stosunku pracy, oraz odszkodowanie z tytułu uszkodzenia ciała, wywołania rozstroju zdrowia lub

pozbawienia życia, w tym również odszkodowanie z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych;

- podatki i inne należności, do których stosuje się przepisy o zobowiązaniach podatkowych, oraz należności z tytułu kredytów bankowych;
- inne należności.

Należy pamiętać o zastrzeżeniu określonym w art. 19 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

10. Po zakończeniu likwidacji likwidator przedstawia walnemu zgromadzeniu do zatwierdzenia sprawozdanie finansowe na dzień zakończenia likwidacji. Jeżeli zwołanie walnego zgromadzenia napotyka poważne trudności, likwidator przedstawia sprawozdanie finansowe do zatwierdzenia związko- wi rewizyjnemu, w którym spółdzielnia jest zrzeszona.

Po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego na dzień zakończenia likwidacji, likwidator zgłasza do Krajowego Rejestru Sądowego wnioski o wykreślenie spółdzielni socjalnej z Krajowego Rejestru Sądowego oraz przekazuje księgi i dokumenty zlikwidowanej spółdzielni do przechowania. Wykreślenie powinno być ogłoszone przez sąd.

W razie zaspokojenia wszelkich należności przypadających od spółdzielni socjalnej i złożenia do depozytu sądowego kwot na zabezpieczenie należności spornych lub niewymagalnych, spółdzielnia może ulec wykreśleniu z Krajowego Rejestru Sądowego przed zakończeniem prowadzonych przez nią lub przeciwko niej sporów sądowych. W takim wypadku w miejsce spółdzielni wchodzi jako strona związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona. Związek rewizyjny obowiązany jest do przekazania kwot uzyskanych w wyniku sporu na cele określone w uchwale ostatniego walnego zgromadzenia zlikwidowanej spółdzielni. Jeżeli uchwała walnego zgromadzenia nie zawiera stosownego wskazania, likwidator przekazuje pozostały majątek nieodpłatnie na cele spółdzielcze lub społeczne.

Art. 19. 1. W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej, której powstanie zostało sfinansowane ze środków publicznych, środki pozostające po spłaceniu zobowiązań, złożeniu do depozytu stosownych sum zabezpieczających należności sporne lub niewymagalne i po wydzieleniu kwot przeznaczonych na wypłaty udziałów, dzieli się między jej członków, jednak nie więcej niż 20% środków, w pozostałej części przekazuje się na Fundusz Pracy.

2. W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej, która nie korzystała ze środków Funduszu Pracy, środki określone w ust. 1, dzieli się w całości pomiędzy jej członków.

3. W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej walne zgromadzenie może podjąć uchwałę o przekazaniu środków określonych w ust. 1 na rzecz organizacji pozarządowych, realizujących zadania określone ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, właściwego związku rewizyjnego spółdzielni socjalnych, lub innych spółdzielni socjalnych.

1. Zważywszy na cel utworzenia spółdzielni socjalnej i możliwość korzystania przezeń z pomocy publicznej oraz innych form wsparcia, uzasadnione wydaje się przekazanie środków uzyskanych w wyniku procesu likwidacyjnego na Fundusz Pracy. Wątpliwości budzi wskazanie jedynie Funduszu Pracy jako beneficjenta, a niewskazanie np. Państwowego Funduszu na Rzecz Osób Niepełnosprawnych, z którego mogą pochodzić środki na aktywizację osób niepełnosprawnych.

2. Mimo niewątpliwie szlachetnego przeznaczenia, niejasny jest cel ustawodawcy określony w art. 19 ust. 3, a więc przekazanie środków uzyskanych w wyniku procesu likwidacyjnego na rzecz organizacji pozarządowych. Może budzić to uzasadniony niepokój o to, jak te środki zostaną spożytkowane. Ustawa nie stanowi wprost, jak powinny zostać one wydane. Celowe byłoby przekazanie środków do zleceniodawcy i ponowne rozporządzenie tymi środkami.

Zasady podziału
środków
pozostałych po
likwidacji

3. Przepis art. 19 ust. 2 pozwala na podział środków uzyskanych w wyniku procesu likwidacyjnego pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, o ile jej powstanie nie zostało sfinansowane ze środków publicznych. Przepis ten może być zachętą do tworzenia spółdzielni socjalnych, ale również skutecznie demotywować do podejmowania prób uzyskania środków na rozpoczęcie działalności spółdzielni.

4. Przez „powstanie sfinansowane ze środków publicznych” należy rozumieć tylko i wyłącznie dotację na utworzenie spółdzielni. Zgodnie z treścią przepisu art. 19 ust. 1 inaczej należałoby potraktować dotację na przystąpienie do spółdzielni socjalnej.

Art. 19a. Rada Ministrów przedkłada Sejmowi i Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej w okresach dwuletnich, najpóźniej do dnia 30 czerwca informacje o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych, w oparciu o dane przekazane ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego przez związki rewizyjne właściwe dla spółdzielczości socjalnej do dnia 30 grudnia roku poprzedzającego rok złożenia informacji.

Art. 20. Rada Ministrów przedstawi Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej w terminie do dnia 30 czerwca 2008 r. sprawozdanie z działania ustawy za okres od dnia jej wejścia w życie do dnia 31 grudnia 2007 r.

1. W pierwotnym brzmieniu ustawy z 27 kwietnia 2006 r. wprowadzono postanowienie nakazujące Radzie Ministrów złożenie do dnia 30 czerwca 2008 roku sprawozdania z realizacji ustawy. Sprawozdanie to miało objąć okres od dnia wejścia w życie ustawy tj. 6 lipca 2006 r. do dnia 31 grudnia 2007 r. Ustawodawca określił przede wszystkim termin złożenia sprawozdania przez Radę Ministrów.

Sprawozdanie
z realizacji
ustawy

2. W czerwcu 2008 r. Minister Pracy i Polityki Społecznej pismem nr DPS-IV-071-AT/08 przedłożył Marszałkowi Sejmu „Sprawozdanie z realizacji zadań ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych”¹²⁶. Sprawozdanie to z datą 30 lipca 2008 r. zostało opublikowane jako Druk Sejmowy nr 930. Sprawozdanie zostało rozpatrzone 17 czerwca 2009 roku na posiedzeniu Komisji Polityki Społecznej Sejmu RP nr 159¹²⁷. Na posiedzeniu komisji jednomyślnie przyjęto sprawozdanie (Druk Sejmowy nr 2089), rekomendując Sejmowi przyjęcie sprawozdania. Sprawozdanie to nie zostało przyjęte w trakcie obrad VI kadencji Sejmu.

3. W 2010 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę rozpoznawczą w zakresie funkcjonowania systemu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo w ramach przedsiębiorczości społecznej. W wystąpieniu skierowanym do Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Najwyższa Izba Kontroli krytycznie oceniła fakt, iż MPiPS nie posiada stałych informacji o przebiegu realizacji zadań wynikających z ustawy o spółdzielniach socjalnych. Jednocześnie pozytywnie oceniono podjęcie działań zmierzających do rozpoczęcia inicjatywy legislacyjnej, polegającej na wprowadzeniu do ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych postanowień o obowiązku powtarzalnego okresowego monitoringu ww. ustawy, wzorem rozwiązań przyjętych w znowelizowanej ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹²⁸.

4. Wskutek stanowiska NIK, w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, w art. 3 pkt. 3 została przyjęta zmiana ustawy wprowadzająca system stałego monitoringu, w postaci nowego art. 19a.

Cykliczny
monitoring

¹²⁶ Sprawozdanie z realizacji zadań ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. Druk sejmowy nr 930 dostępny na stronie: [http://orka.sejm.gov.pl/Druk6ka.nsf/wgdruk/930/\\$file/930.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druk6ka.nsf/wgdruk/930/$file/930.pdf).

¹²⁷ Biuletyn 159 posiedzenia Komisji Polityki Społecznej, dostępny na stronach Sejmu, pod adresem: <http://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/wgskmr6/PSR-159>.

¹²⁸ Funkcjonowanie systemu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo w ramach przedsiębiorczości społecznej, Warszawa 2010. Informacja o kontroli NIK i wystąpienia dostępne są na stronie Najwyższej Izby Kontroli: <http://www.nik.gov.pl/kontrola/wyniki-kontroli-nik/kontrola,6902.html>.

5. Przepis ten zobowiązuje Radę Ministrów do przedkładania Sejmowi i Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej co dwa lata informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych, wskazując każdorazowo termin 30 czerwca roku następującego po roku sprawozdawczym. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, pierwszy termin sprawozdania ustalono na 30 czerwca 2012 r., co powinno objąć informację za okres 2010 r. i 2011 r., a następny – za okres 2012 r. i 2013 r. przedstawiony będzie do 30 czerwca 2014 r.

6. Dane do przedstawianej przez Radę Ministrów informacji mają pochodzić od ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w oparciu o dane przekazane przez związki rewizyjne właściwe dla spółdzielczości socjalnej. Tym samym dane dla potrzeb sprawozdania zgodnie z ustawą przekaże Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych.

Art. 21. W ustawie z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848, z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 oraz z 2005 r. Nr 122, poz. 1024) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 6 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Liczba założycieli spółdzielni nie może być mniejsza od dziesięciu, jeżeli założycielami są osoby fizyczne, i trzech, jeżeli założycielami są osoby prawne. W spółdzielniach produkcji rolnej liczba założycieli – osób fizycznych nie może być mniejsza od pięciu.”;

2) w art. 15 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Spółdzielnia liczy co najmniej dziesięciu członków, a spółdzielnia produkcji rolnej co najmniej pięciu członków, o ile statut nie wymaga liczby większej”;

3) w części I „Spółdzielnie”:

a) nazwa tytułu II otrzymuje brzmienie:

„Przepisy szczególne dla spółdzielni produkcji rolnej, spółdzielni kółek rolniczych i spółdzielni pracy”,

b) w tytule II uchyla się dział V.

Przepisy art. 6 i 15 oraz skreślenie działu V Spółdzielnie socjalne, obejmującego artykuły od art. 203a do art. 203d, ustawy Prawo spółdzielcze przywracają stan prawny tejże ustawy sprzed 1 czerwca 2004 roku.

Art. 22. W ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.) w art. 17 ust. 1 w pkt. 42 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt. 43 w brzmieniu:

„43) dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane w roku podatkowym na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. Nr 94, poz. 651) na zasadach określonych w tej ustawie, w części nie zaliczonej do kosztów uzyskania przychodów.”.

1. Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt. 43 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych dodanym przez art. 22 ustawy o spółdzielniach socjalnych od podatku wolne są dochody spółdzielni socjalnych wydatkowane w roku podatkowym na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych, na zasadach określonych w tej ustawie, w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów.

Działania określone w art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych nie są wykonywane w ramach działalności gospodarczej prowadzonej przez spółdzielnię socjalną, a dochody wydatkowane na te cele podlegają zwolnieniu od opodatkowania, chyba że zostały zaliczone do kosztów uzyskania przychodów. Ze zwolnienia korzystają dochody wydatkowane w danym roku podatkowym. Oznacza to konieczność rzeczywistego wydania środków, a nie wyłącznie przypisanie go do realizacji (nie wystarczy zabudżetowanie, należy je wydać).

2. Statutowa działalność spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz działalność społeczna i oświatowo-kulturalna na rzecz członków spółdzielni oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczna w zakresie zadań publicznych określonych w ustawie o organizacjach pożytku publicznego i o wolontariacie nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie gospodarczej i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna. Do tej działalności stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o organizacjach pożytku publicznego i o wolontariacie, przy czym prowadzenie przez spółdzielnie socjalne statutowej działalności odpłatnej wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości.

3. Wyłącznie przeznaczenie uzyskanego w trakcie roku podatkowego dochodu spółdzielni socjalnej na społeczną i zawodową reintegrację jej człon-

ków nie stanowi przesłanki do zwolnienia od podatku dochodowego od osób prawnych. Taką przesłankę stanowi jedynie osiągnięcie dochodów i ich wydatkowanie w roku podatkowym na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów. Uwzględniając argument racjonalności ustawodawcy trudno uznać, że zamiarem ustawodawcy była możliwość wydatkowania wypracowanych środków w roku następnym bez utraty przedmiotowego zwolnienia. Środki wypracowane w danym roku podatkowym, a wydatkowane w roku następnym (i rozliczone w zeznaniu rocznym CIT-8 za ten rok), nie pozwalają na zwolnienie ich z opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych¹²⁹.

Art. 23. W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.) w art. 28 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Spółdzielnia socjalna, powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych mającej status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, jeżeli wystąpi z wnioskiem o nadanie takiego statusu w terminie 3 miesięcy od daty wpisu tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego.”.

1. Przepis art. 23 dotyczy uzyskania statusu zakładu pracy chronionej przez spółdzielnię socjalną. Status zakładu pracy chronionej może uzyskać spółdzielnia socjalna, która powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych mającej uprzednio status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej (art. 28 ust. 1a ustawy o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu niepełnosprawnych). Uznanie takie jest ograniczone 3-miesięcznym terminem od daty wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego.

2. Jest możliwe również uzyskanie statusu zakładu pracy chronionej przez spółdzielnię socjalną w trybie „zwykłym”, a więc w przypadku spełnienia warunków określonych w ustawie o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu niepełnosprawnych. Decyzję w sprawie przyznania tego statusu wydaje wojewoda. Prowadzący zakład pracy chronionej jest zobowiązany do udzielania informacji o spełnianiu warunków i realizacji obowiązków odpowiednim organom. Zakład taki posiada również pewne przywileje, jak np. zwolnienie z niektórych podatków i opłat, z wyjątkiem opłaty skarbowej

¹²⁹ Za J. Marciniak (red.), Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz, Warszawa 2011, komentarz do art. 17.

i opłat o charakterze sankcyjnym (art. 31 ustawy o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu niepełnosprawnych). Prowadzący zakład pracy chronionej może ze środków PFRON na wniosek otrzymać: 1) dofinansowanie w wysokości do 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem wykorzystania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, 2) zwrot kosztów za szkolenie zatrudnionych osób niepełnosprawnych, w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji, 3) jednorazową pożyczkę w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy osób niepełnosprawnych (art. 32 ust. 1 o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu niepełnosprawnych).¹³⁰

Art. 24. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.) w art. 11 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ust. 2, uczestniczą organizacje pozarządowe, podmioty wymienione w art. 3 ust. 3, spółdzielnie socjalne oraz jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub przez nie nadzorowane.”.

1. Omawiany przepis umożliwiał spółdzielniom socjalnym uczestniczenie w otwartym konkursie ofert organizowanym w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego. Przepis ten uprawniał spółdzielnie socjalne jedynie do jednego uprawnienia działań w sferze pożytku publicznego.

2. W lutym 2009 do Sejmu RP wpłynął projekt, a w 22 stycznia 2010 r. została uchwalona ustawa o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 12 marca 2010 r. Ustawa ta jednoznacznie określiła statut spółdzielni socjalnej jako organizacji traktowanej jak organizacja pozarządowa, oraz zakres stosowania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Szczegóły w tej kwestii omawia komentarz do art. 2 ustawy.

Art. 25. W ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. Nr 122, poz. 1143, z późn. zm.) w art. 16 w ust. 1 pkt. 2 otrzymuje brzmienie:

„2) uczestnicy mogą podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej na zasadach określonych w przepisach o spółdzielniach socjalnych.”.

¹³⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lipca 2007 r., sygn. akt U 7/06, Dz.U. Nr 133, poz. 933.

1. Przepis ten wskazywał, iż jedną z form aktywizacji uczestników Centrów Integracji Społecznej w ramach zatrudnienia wspieranego może być podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej.

2. W obecnym brzmieniu podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej jest możliwe zarówno w przypadku absolwentów Centrum Integracji Społecznej jak i Klubów Integracji Społecznej. Absolwentom tym przyznano prawo do otrzymania dotacji ze środków Funduszu Pracy na założenie spółdzielni socjalnym w takim samym stopniu jak osobom bezrobotnym¹³¹.

Art. 26. W ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.) w art. 106 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Przychodami Funduszu Pracy są również opłaty, wpłaty, kary pieniężne i grzywny, o których mowa w art. 115 i art. 119–124, kary pieniężne nakładane na podstawie przepisów o pomocy społecznej, a także środki pieniężne, przekazywane do Funduszu Pracy na podstawie art. 19 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. Nr 94, poz. 651).”

1. Przepis art. 26 nowelizuje art. 106 ust. 2 i pozwala na zwiększenie wpływów do Funduszu Pracy z tytułu opłat, wpłat, kar pieniężnych i grzywien, o których mowa w art. 115 i art. 119–124 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, kar pieniężnych nakładanych na podstawie przepisów o pomocy społecznej, a także środków pieniężnych, przekazywanych do Funduszu Pracy na podstawie art. 19 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Art. 27 I. Spółdzielnie istniejące w dniu wejścia w życie ustawy i działające na podstawie przepisów części I tytułu II działu V ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze dokonają zmian swoich statutów stosownie do wymagań niniejszej ustawy i w trybie przewidzianym w tej ustawie. Zgłoszenia do rejestru tych zmian spółdzielnie dokonają najpóźniej w ciągu 9 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

2. Do czasu zarejestrowania zmian statutów postanowienia dotychczasowych statutów pozostają w mocy.

3. Spółdzielnie, o których mowa w ust. 1, nie uiszczają opłat sądowych od wniosku o wpis zmian swoich statutów do Krajowego

¹³¹ Por. komentarz do art. 4 ustawy w niniejszym zbiorze.

Rejestru Sądowego oraz nie uiszczają opłaty za ogłoszenie tego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

1. Przepis art. 27 dotyczy spółdzielni socjalnych utworzonych przed wejściem w życie ustawy o spółdzielniach socjalnych z 2006 r.

2. Przepis ten dotyczy obowiązku dokonania zmian w statucie takiej spółdzielni socjalnej i dokonania zgłoszenia do rejestru spółdzielni w okresie 9 miesięcy od 5 lipca 2006 r. W przypadku dotychczasowego stanu oznaczało to m.in. kwestie:

- przedmiotu działalności spółdzielni;
- rady nadzorczej (dotychczasowy zapis wskazywał iż nie ma rady w spółdzielni do 15 osób);
- Innych zapisów regulowanych nową ustawą a dotychczas odwołujących się do przepisów o spółdzielniach pracy.

3. Podobnie jak w przypadku dokonywania wpisu do rejestru spółdzielni, spółdzielnia socjalna, wprowadzająca zmiany w swoim statucie w trybie art. 27, zwolniona jest z obowiązku dokonania opłat sądowych od wniosku o wpis zmian swoich statutów do Krajowego Rejestru Sądowego oraz nie uiszczają opłaty za ogłoszenie tego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Art. 28. Przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 203a § 7 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, zachowują moc do dnia wejścia w życie rozporządzenia, o którym mowa w art. 6 ust. 2 niniejszej ustawy, nie dłużej jednak niż 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

1. Zgodnie z art. 203a § 7 ustawy Prawo spółdzielcze, który został uchwalony w ramach ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, minister właściwy do spraw pracy w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości otrzymał upoważnienie do określenia w drodze rozporządzenia, wzorów dokumentów niezbędnych do utworzenia spółdzielni socjalnej, mając na względzie ułatwienie procedur rejestracyjnych.

2. Minister Gospodarki i Pracy 26 października 2004 r. wydał rozporządzenie określające stosowne wzory zaświadczeń Powiatowego Urzędu Pracy, Centrum Integracji Społecznej oraz Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie¹³², które weszło w życie po 14 dniach od dnia ogłoszenia tj. 23 listopada 2004 r. Był to w istocie dzień, od którego mógł się rozpocząć proces rejestracji spółdzielni socjalnych.

¹³² Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 26 października 2004 r. w sprawie wzorów dokumentów niezbędnych do utworzenia spółdzielni socjalnej (Dz. U z 2004 r. Nr 240, poz. 2412);

3. W art. 6 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych określono nową podstawę prawną do wydania rozporządzenia określającego wzory zaświadczeń dla osób zakładających spółdzielnię socjalną, a które wywodziły się z grona osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, mając na względzie ich ujednoczenie oraz przydatność dla postępowania przed sądem rejestrowym. Jednocześnie w art. 28 ustawy o spółdzielniach socjalnych wskazano, iż przepis wspomnianego rozporządzenia z dnia 26 października 2004 r. obowiązuje do dnia wydania nowego rozporządzenia, wynikającego z nowej podstawy prawnej, lecz nie dłużej niż przez okres sześciu miesięcy.

4. Rozporządzenie z dnia 26 października 2004 r., zostało uchylone 7 stycznia 2007 r., zgodnie z przepisem art. 28 ustawy o spółdzielniach socjalnych. Nowe rozporządzenie, wydane na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych zostało wydane dopiero 3 sierpnia 2007 r.,¹³³ i weszło w życie 1 września 2007 r. Tym samym pomiędzy 8 stycznia a 31 sierpnia nie funkcjonował żaden przepis dotyczący wzorów zaświadczeń niezbędnych w procesie rejestracji spółdzielni. Przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2007 r. obowiązują do chwili obecnej.

Art. 29. 1. Spółdzielnia inwalidów lub spółdzielnia niewidomych, która w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy posiadała osobowość prawną, może przekształcić się w spółdzielnię socjalną na podstawie uchwały walnego zgromadzenia o:

- 1) przekształceniu w spółdzielnię socjalną lub
- 2) wyodrębnieniu części spółdzielni i przekształceniu tej części w spółdzielnię socjalną.

2. Do przekształcenia, o którym mowa:

- 1) w ust. 1 pkt. 1, stosuje się odpowiednio przepisy o łączeniu się spółdzielni;
- 2) w ust. 1 pkt. 2, stosuje się odpowiednio przepisy o podziale spółdzielni.

3. Spółdzielni socjalnej powstałej w wyniku przekształcenia, o którym mowa w ust. 1 pkt. 1, przysługują wszystkie prawa i obowiązki, które przysługiwały przekształcanej spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych.

¹³³ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2007 r. w sprawie określenia wzorów zaświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego, Dz.U. z 2007 r. Nr 149, poz. 1051.

4. Spółdzielni socjalnej powstałej w wyniku przekształcenia, o którym mowa w ust. 1 pkt. 2, przysługują wszystkie składniki majątkowe oraz prawa i obowiązki wynikające z planu podziału spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych, o którym mowa w art. 111 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze.

1. Od czerwca 2004 r. w ustawie Prawo spółdzielcze funkcjonował przepis art. 203a § 6 określający iż, spółdzielnia inwalidów i spółdzielnia niewidomych staje się spółdzielnią socjalną na podstawie uchwały walnego zgromadzenia, podjętej zwykłą większością głosów. Przepisy o łączeniu się spółdzielni, więc także połączeniu ze spółdzielnią socjalną, stosowało się odpowiednio. Ustawodawca wówczas zdefiniował tylko sposób w jakim może dojść do przekształcenia pomijając inne aspekty z tym związane.

2. Ustawa o spółdzielniach socjalnych również dopuszcza możliwość przekształcenia dotychczas istniejących spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych w spółdzielnie socjalne. Ponadto, na podstawie przepisów ustawy Prawo spółdzielcze w związku z przepisami ustawy o spółdzielniach socjalnych ze spółdzielni inwalidów lub ze spółdzielni niepełnosprawnych wydzielona może zostać spółdzielnia socjalna. Ustawodawca kierował się z pewnością szczególną pozycją osób – członków takich spółdzielni na rynku pracy. Przepis art. 181a ustawy Prawo spółdzielcze określa przedmiot działalności spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych. Jednym z zadań takiej spółdzielni jest zawodowa i społeczna rehabilitacja inwalidów i niewidomych przez pracę w prowadzonym wspólnie przedsiębiorstwie. Pokrywa się to z funkcjami i celami działalności spółdzielni socjalnych. Takie przekształcenie podporządkowuje spółdzielnię rygorowi ustawy o spółdzielniach socjalnych. Z jednej strony jednak spółdzielcy uzyskują prawo do refundacji składek, dotacji, a z drugiej strony ogranicza się im w ten sposób udział w nadwyżce budżetowej, o ile korzystają z takiej formy finansowania. Pozwala im to również korzystać z przywilejów dotyczących realizacji zadań pożytku publicznego.

3. Zgodnie z ustawą spółdzielnie inwalidów i niewidomych mogą przekształcić się w spółdzielnie socjalne w wyniku podjęcia uchwały podjętej większością głosów określoną w statucie danej spółdzielni.

Art. 30. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

Przepis ten określa termin wejścia w życie ustawy. Ustawa została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 2006 roku, Nr 94, poz. 651 w dniu 5 czerwca 2006 roku. Tym samym ustawa weszła w życie 6 lipca 2006 roku.

Przekształcenie
spółdzielni
inwalidów
i spółdzielni
niewidomych

Bibliografia

1. R. Bierzanek, Prawo spółdzielcze w zarysie, Warszawa 1962, str. 183–4.
2. Biuletyn 159 posiedzenia Komisji Polityki Społecznej, dostępny na stronach Sejmu, pod adresem: <http://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/wgsknr6/PSR-159>.
3. P. Blajer, Przywileje mogą skusić każdego, Rzeczpospolita, Nr 160, 11 lipca 2005 r.,
4. J. Blicharz, J. Boć (red.), Prawna działalność instytucji społeczeństwa obywatelskiego, Wrocław 2009,
5. J. Blicharz, A. Huchla, Komentarz do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Oficyna 2008,
6. C. Borzaga, A. Santuari, Przedsiębiorstwa społeczne we Włoszech. Doświadczenia spółdzielni społecznych, Warszawa 2005,
7. C. Borzaga, R. Spear, Trends and challenges for Co-operatives and Social Enterprises in developed and transition countries, Trento 2004,
8. J. Brzozowska, A. Bulka, Spółdzielnie socjalne, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2006,
9. J. Brzozowska, J. Kluczyńska, A. Sienicka, Spółdzielnia socjalna, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008,
10. P. Chodyra, A. Trzeciecki, Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Służba Pracownicza, Nr 1, 2007,
11. M. Chrzczonowicz, B. Kwiatkowska, Jak założyć spółdzielnię socjalną, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2007,
12. H. Cioch, Zarys prawa spółdzielczego, Warszawa 2011,
13. Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości została przyjęta przez Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze w dniach 20–22 września 1995 r. Tekst dostępny na stronie Krajowej Rady Spółdzielczej: <http://krs.org.pl>,
14. M. Denisiuk, A. Trzeciecki, Jak założyć i prowadzić spółdzielnię socjalną, Służba Pracownicza, Nr 11, 2005,
15. J. Duraj, Miejsce i rola spółdzielni socjalnej w rozwoju społecznym, w: S. Partycki (red.), Kultura a rynek, t. 2, Lublin 2008,
16. L. Florek, R. Celeda, K. Gonera, G. Goździewicz, A. Hintz, A. Kijowski, Ł. Piasarczyk, J. Skoczyński, B. Wagner, T. Zieliński, Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 2011,
17. Funkcjonowanie systemu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo w ramach przedsiębiorczości społecznej, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2010.
18. M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, z zagadnień współczesnego prawa pracy - Księga jubileuszowa Profesora Henryka Lewandowskiego, Warszawa 2009,
19. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985,
20. M. Gersdorf, Spółdzielcza umowa o pracę, Warszawa 1979,
21. Z. Góral (red.), E. Bielak-Jomaa, A. Drabek, M. Paluszkiwicz, E. Staszewska, M. Włodarczyk, T. Wrocławska, Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Komentarz, Warszawa 2011.

22. Z. Hołda, K. Postulski, Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego, Warszawa 2008,
23. H. Izdebski, Polski model spółdzielni socjalnej na podstawie analizy rozwiązań prawno-instytucjonalnych, Insytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008.
24. H. Izdebski, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, Warszawa 2003,
25. T. Johnson, R. Spear, Włochy: spółdzielnie socjalne, GHK, 2007,
26. M. Juszczyk, C. Miżejewski, M. Ołdak, Tworzenie i działalność spółdzielni socjalnej, Zachodniopomorska Biblioteka Ekonomii Społecznej, Szczecin 2009,
27. T. Kaźmierczak, M. Rymśza, W stronę aktywnej polityki społecznej, Warszawa 2003,
28. K. Kwapisz, Prawo spółdzielcze. Komentarz praktyczny, Warszawa 2011,
29. E. Leś (red.), Pomoc Społeczna. Od klientelizmu do partycypacji, Warszawa 2003,
30. J. Marciniuk, Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz, Warszawa 2001,
31. A. Michnik, Postępowanie o wpis do rejestru przedsiębiorców, Warszawa 2009,
32. L. Mizera (red.), Wyniki ewaluacji stanu spółdzielczości inwalidów. Ocena sporządzona w 2010 r., KZRSIiSN, Warszawa 2010,
33. C. Miżejewski, Dlaczego warto założyć spółdzielnię socjalną, Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość, Szczecin 2010,
34. C. Miżejewski, Historia magistra vitae – jak budować sprawny ruch spółdzielczy?, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl>,
35. C. Miżejewski, Uzasadnienie do projektu nowelizacji ustawy o spółdzielniach socjalnych, w: E. Leś i M. Ołdak (red. naukowa), Zeszyty Gospodarki Społecznej, Tom 3 Nowa gospodarka społeczna w rozwoju regionalnym i lokalnym, Warszawa 2008,
36. S. Nałęcz, J. Konieczna, Sektor spółdzielczy – główny pracodawca gospodarki społecznej w Polsce, w: S. Nałęcz (red.), Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005–2007, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008,
37. Narodowa Strategia Integracji Społecznej, Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa 2004,
38. Ocena stanu spółdzielczości socjalnej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Warszawa październik 2007,
39. M. Ołdak, M. Syty, G. Wojtanowski, Funkcjonowanie ustawy o spółdzielniach socjalnych. Wnioski i rekomendacje, w: J. Tittenbrun (red.), Spółdzielnie Socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni socjalnych, Poznań 2010,
40. F. Pazderski, Kooperatywa po polsku – czyli o systemie spółdzielczości socjalnej w III RP, Instytut Spraw Publicznych, marzec 2011,
41. K. Pietrzykowski, Spółdzielnia a spółka handlowa, Przegląd Ubezpieczeń Gospodarczych, Nr 6, 1991,

42. K. Postulski, Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego, Warszawa 2010,
43. Z. Radwański, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2005,
44. K. Rączka, Czas pracy – nowa regulacja prawna, Praca i Zabezpieczenie Społeczne, nr 4, 2001,
45. I. Rakowska-Boroń, By nie zapłacić podatku zostaną bezrobotnym, Gazeta Prawna, Nr 140, 20 lipca 2005 r.,
46. Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych w spółdzielczych zakładach pracy chronionej w perspektywie historycznej oraz ostatnich lat (synteza na podstawie dostępnych informacji), opracowano w Wydziale Analiz i Programów Celowych PFRON, Warszawa listopad 1999,
47. Społeczne aspekty działalności, spółdzielni socjalnych opr. Anna Sobol, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa 2009,
48. Spółdzielnie socjalne – ustawa nie w tej kadencji, w: <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/120245.html>,
49. Sprawozdanie z realizacji zadań ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. Druk sejmowy nr 930 dostępny na stronie: [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruk/930/\\$file/930.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruk/930/$file/930.pdf).
50. L. Stecki, Prawo spółdzielcze, Warszawa 1987,
51. R. Szarfenberg, Polemika z tezami prof. H. Izdebskiego wyrażonymi w tekście „Polski model spółdzielni socjalnej na podstawie analizy rozwiązań prawno-instytucjonalnych” (Instytut Spraw Publicznych), w: <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/polemikaSS.pdf>,
52. Tekst ustawy z dnia 8 listopada 1991 roku nr 381, o spółdzielniach socjalnych (Republika Włoska), w: E. Leś i M. Ołdak (red.), Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2 Zeszytów Gospodarki Społecznej, Collegium Civitas, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007,
53. J. Tittenbrun, Własność siły roboczej a spółdzielnie socjalne jako mechanizm walki z wykluczeniem społecznym, w: J. Tittenbrun (red.), Spółdzielnie Socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni socjalnych, Poznań 2010,
54. P. Zakrzewski, Cel spółdzielni, Kwartalnik Prawa Prywatnego, nr 1, 2005,
55. P. Zakrzewski, Z zagadnień konstrukcji prawnej spółdzielni, Rejent, nr 9, 2004.

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.,
2. Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych, druk sejmowy Nr 3781, IV kadencja Sejmu,
3. Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych, druk sejmowy Nr 49, V kadencja Sejmu,

4. Projekt ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk sejmowy I 136, Sejm VI kadencji,
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2007 r. w sprawie określenia wzorów zaświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego, Dz.U. 2007 nr 149 poz. 1051,
6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, Dz.U. z 2007 r. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.,
7. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, Dz.U. Nr 30, poz. 155, z późn. zm.,
8. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym, Dz.U. z 2008 r., Nr 29, poz. 172,
9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu, Dz.U. Nr 176, poz. 1367,
10. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu i miejsca ich udostępniania, Dz.U. Nr 118, poz. 1247, z późn. zm.,
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), Dz.U. 2007 nr 251 poz. 1885 z późn. zm.,
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 marca 2007 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy de minimis i pomocy de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie, Dz.U. z 2007 r. Nr 53, poz. 354, z późn. zm.,
13. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1435/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE), Dz. Urz. UE L 207 z 18.08.2003,
14. Rozporządzenie Rady (WE) Nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 93 Traktatu WE, Dz. Urz. UE L 83 z 27 marca 1999,
15. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Tekst skonsolidowany (uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Nicei. Traktat o Unii Europejskiej), Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2003,
16. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. nr 16, poz. 93 z późn. zm.,
17. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.,
18. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz.U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.,

19. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.,
20. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tekst jednolity Dz.U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227, z późn. zm.,
21. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz.U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.,
22. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186, z późn. zm.,
23. Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, Dz.U. Nr 200, poz. 1679 z późn. zm.,
24. Ustawa z 25 marca 2011 o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, Dz.U. z 2011 r. Nr 106, poz. 622,
25. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. z 2011 r. Nr 45, poz. 235, Nr 131, poz. 764,
26. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123, z późn. zm.,
27. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, tekst jednolity Dz.U. Nr 74 z 2011 r., poz. 397, z późn. zm.,
28. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, tekst jednolity Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.,
29. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej tekst jednolity Dz.U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404, z późn. zm.,
30. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.,
31. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz.U. z 2005 r. Nr 179, poz. 1485, z późn. zm.,
32. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz.U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.,
33. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, tekst jednolity Dz.U. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.,
34. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, tekst jednolity Dz.U. z 2001, Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.,
35. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, tekst jednolity Dz.U. z 2001, Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.,
36. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z późn. zm.
37. Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników, Dz.U. 1982 nr 32 poz. 217, z późn. zm.,
38. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. z 2010 r. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.,

39. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 481, z późn. zm.,
40. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 480, z późn. zm.,
41. Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 73, poz. 323, z późn. zm.,
42. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 479, z późn. zm.,
43. Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 73, poz. 324, z późn. zm.,
44. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 29, poz. 154, z późn. zm.,
45. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 41, poz. 252, z późn. zm.,
46. Ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Dz.U. Nr 66, poz. 287, z późn. zm.,
47. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 482, z późn. zm.,
48. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 41, poz. 253, z późn. zm.,
49. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 41, poz. 254, z późn. zm.,
50. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. Nr 173, poz. 1807, z późn. zm.,
51. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tekst jednolity Dz.U. z 2007 r., Nr 70, poz. 473, z późn. zm.,
52. Ustawa z dnia 22 grudnia 1995 r. o wydawaniu Monitora Sądowego i Gospodarczego, Dz.U. z 2006 r. Nr 6, poz. 42 z późn. zm.,
53. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym, tekst jednolity Dz.U. z 2011, Nr 43, poz. 225, z późn. zm.,
54. Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 28, poz. 146 z późn. zm.,
55. Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 91, poz. 742,

56. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 205, poz. 1211,
57. Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, tekst jednolity Dz.U. z 2003, Nr 188, poz. 1848 z późn. zm,
58. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, Dz.U. 2001 nr 115 poz. 1229, z późn. zm.

Orzecznictwo

1. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 1962 r., I CR 369/62, NP 1964, nr 1,
2. Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2001 r., III ZP 20/01,
3. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PZP 13/94,
4. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 grudnia 2006 r., II FSK 1113/05,
5. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2002 r., IV CKN 646/00,
6. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2003 r., I CKN 4/01,
7. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2004 r., I CK 198/04,
8. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2007 r., V CSK 163/2007,
9. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2008 r., I PK 254/07,
10. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2009 r., II CSK 513/08,
11. Wyrok Sądu Najwyższego z 18 marca 2010, V CSK 260/2009,
12. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 kwietnia 1992 r., I ACr 182/92,
13. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 września 2010 r., I ACa 455/10,
14. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lipca 2007 r., sygn. akt U 7/06, Dz.U. Nr 133, poz. 933.